

ACTIVITATEA AVOCAȚIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

FRUNZĂ Iurie

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE

FRUNZĂ Iurie

**ACTIVITATEA AVOCAȚIALĂ
ÎN
REPUBLICA MOLDOVA**

Monografie

Chișinău – 2021

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE

FRUNZĂ Iurie

**ACTIVITATEA AVOCAȚIALĂ
ÎN
REPUBLICA MOLDOVA**

Monografie

Chișinău • 2021

**Recomandat pentru publicare de către Consiliul Științific
al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice,
proces-verbal nr. 8 din 24.08.2021**

Monografia diseminează rezultatele programului de stat 20.80009.1606.05 „Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării acordului de asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană”.

Lucrarea analizează aspecte a activității avocațiale în Republica Moldova și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar, în vederea asigurării unei apărări calificate și eficiente în diferite proceduri. În lucrare, prin prisma noțiunilor teoretice sunt examinate laturile esențiale ale activității avocatului în cadrul unor genuri de asistență juridică calificată precum activitatea de consultanță, activitatea în cadrul procesului contravențional, activitatea în acordarea asistenței juridice garantată de stat, precum și probleme legate de remunerarea activității de avocat.

Concluziile și propunerile pot fi utilizate în procesul de studii, în munca de cercetare științifică, precum și în activitatea ulterioară de perfecționare a legislației.

Redactori și consultanți științifici:

Andrei SMOCHINĂ, *doctor habilitat în drept, profesor universitar;*

Valeriu CUȘNIR, *doctor habilitat în drept, profesor universitar.*

Recenzenți:

Procopie ZAHARIA, *doctor în drept, avocat,*

Ion POSTU, *doctor în drept, conferențiar universitar, avocat.*

Procesare computerizată: Elena Curmei

Copertă: Vitalie Leca

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții din Republica Moldova

Frunză, Iurie.

Activitatea avocațială în Republica Moldova: Monografie / Frunză Iurie; redactori și consultanți științifici: Andrei Smochină, Valeriu Cușnir; Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. – Chișinău: S. n., 2021 (ÎS FEP „Tipografia Centrală”). – 216 p.: tab.

Referințe bibliogr. în subsol.

ISBN 978-9975-3201-5-3.

[347.965+343.163](478)

F 94

CUPRINS

INTRODUCERE	4
Capitolul 1. ACTIVITATEA DE CONSULTANȚĂ A AVOCATULUI ..	11
§1. Aspecte generale	11
§2. Procedura de consultanță juridică	19
Capitolul 2. ACTIVITATEA AVOCATULUI ÎN CADRUL PROCESULUI CONTRAVENȚIONAL	32
§1. Aspecte generale	32
§2. Reguli de procedură contravențională. Rolul avocatului în desfășurarea procesului contravențional	69
§3. Proceduri de examinare a cauzelor contravenționale ...	109
Capitolul 3. ACTIVITATEA AVOCATULUI ÎN ACORDAREA ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATĂ DE STAT. AVOCATUL PUBLIC VS AVOCATUL CARE ACORDĂ ASISTENȚĂ JURIDICĂ LA CERERE	166
Capitolul 4. REMUNERAREA ACTIVITĂȚII DE AVOCAT: CONTRACTUL DE ASISTENȚĂ JURIDICĂ. ONORARIUL	180
§1. Regulile generale de remunerare	180
§2. Contractul de asistență juridică. Deservirea prin abonament. Avocatul personal	181
§3. Onorariul	202

INTRODUCERE

Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, definește avocatul ca fiind *”o persoana calificată și autorizată în conformitate cu legislația națională să pledeze, să acționeze în numele clienților săi, să practice dreptul, să stea în justiție sau să consilieze și să reprezinte clienții în probleme juridice”*. În context, Legea RM cu privire la avocatură nr.1260 din 19-07-2002 prin art.1 definește noțiunea profesiei de avocat ca fiind profesia *”exercitată de persoane calificate și abilitate, conform legii, să pledeze și să acționeze în numele clienților lor, să practice dreptul, să apară în fața unei instanțe judecătorești sau să consulte și să reprezinte în materie juridică clienții lor”*. Totodată, legea statuiază că profesia de avocat este liberă și independentă, cu organizare și funcționare autonomă, în condițiile prezentei legi și ale statutului profesiei de avocat. Iar activitatea avocatului nu este activitate de întreprinzător.

Misiunea avocatului este, prin urmare, destul de extinsă, deoarece aceasta variază de la consilierea juridică la reprezentarea în justiție a clienților. Existența însăși a profesiei de avocat într-o țară garantează existența unui stat de drept în această țară. În egală măsură, avocații și asociațiile profesionale de avocați joacă un rol fundamental în apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv dreptul de acces la o justiție echitabilă și eficientă¹.

¹ A se vedea cu privire la acest punct, considerentele cinci, șase și șapte din Recomandarea nr. R(2000)21 privind libertatea de exercitare a profesiei de avocat, adoptată de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, la 25 octombrie 2000, p. 1; A se vedea, de asemenea, punctele 6 și 13 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum a fost modificată prin Protocoalele nr. 11, 14 și 15, Roma, 4 noiembrie 1950. // <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=005&CM=1&DF=8/23/2006&CL=FRE>

Introducere

În Republica Moldova, poziția de avocat este exercitată de către profesioniști, care dețin titlul de avocat. Nu există, ca, de exemplu, în Irlanda sau în Regatul Unit, diferite tipuri de profesioniști care poartă titluri diferite, cum ar fi „solicitor” sau „barrister”.

Pentru sistemul juridic din Republica Moldova avocatura reprezintă déjà o tradiție ce are rădăcini adânci atât în cultura națională cât și în modul de percepție al justițiabilului în raport cu rolul și importanța ei. Istoria noastră a confirmat de-a lungul timpului importanța acestei instituții. Avocatul are o poziție importantă atât în viața socială cât și un rol hotărâtor în procesul de justiție. Or, în cazul instituțiilor statului care înfaptuiesc actul de justiție avocatul este o parte integrantă a întregului proces fără de care nu se poate realiza justiția. Conform dispozițiilor articolului 8 alineatul (2) din legea nr.1260 din 19-07-2002, avocații din Republica Moldova dispun de un cvasi-monopol în materie de asistență juridică și reprezentare a părților, de inițiere a procedurilor și de pledoarie în fața instanțelor și organismelor jurisdicționale sau disciplinare de orice natură.

La nivel național obligația de acordare a asistenței juridice calificate și efective și de consolidare a sistemului existent de acordare a asistenței juridice, inclusiv a celei garantate de stat, rezultă din art. 20 și art. 26 al Constituției Republicii Moldova, prevederile Codurilor de procedură penală și de procedură civilă, Codului contravențional, Codului administrativ și alte acte normative. Mai mult, angajamentul de a facilita accesul la justiție se reflectă și în documente de politici ce țin de drepturile omului și justiție la nivel național.

De asemenea, obligația de acordare a asistenței juridice calificate rezultă din mai multe acte internaționale:

- a) Declarația universală a drepturilor omului, din 10 decembrie 1948, art.2,7,8,10, 11;
- b) Pactul cu privire la drepturile civile și politice, în particular art. 2 și art.14 (3 d);
- c) Convenția internațională cu privire la drepturile copilului, în particular art. 12, 37 (d), art.40 (2b);
- d) Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, în particular art. 6.3 (C) și jurisprudența Curții Europene pentru drepturile omului referitoare la articolele respective;
- e) Recomandările și rezoluțiile Comitetului de miniștri al Consiliului Europei referitoare la: asistența juridică gratuită în materie civilă, comercială și administrativă (No Rec(76)5); asistența juridică gratuită și consultanță (No Rec(78)8); măsurile de facilitare a accesului la justiție (No Rec(81)7); accesul efectiv la lege și justiție pentru persoane sărace (No Rec(93)1) și libertatea de a exercita profesia de avocat (No Rec (2000)21).
- f) Principiile și liniile directoare ale ONU privind accesul la asistența juridică garantată de stat în sistemele de justiție penală.

Complexitatea actuală a relațiilor socio-economice a dus și la diversificarea activitatilor profesionale exercitate de avocat. Dacă în urma cu doar trei decenii vedeam avocatul ca pe un consultant juridic în probleme de drept și un profesionist al barei în cauzele penale, în acest moment profesia a devenit mult mai diversă. Putem spune, fără putință de tăgadă, că profesia de avocat tinde să devină o profesie multidisciplinară, că avocatul trebuie să aibă, din ce în ce mai mult, nu numai cunoștințe juridice, dar și cunoștințe ce țin

Introducere

de profesii de graniță (polițist de investigații, mediator, executor judecătoresc, notar, lichidator, auditor etc.). Pentru justițiabil, pentru cel implicat direct în actul de justiție, ca obiect al ei, avocatul este mai mult decât un apărător al drepturilor și libertăților, este și un confident - un sfătuitor. Actualmente, trăim într-o lume în care nimeni nu mai are timp să asculte, nimeni nu are timp să se oprească să gândească și să judece dar fiecare vrea ca problema lui să fie rezolvată cu prioritate și, cei mai importanți, la un nivel profesionist înalt. Sub acest aspect, menționăm că societatea evoluează iar realitatea socială și economică impune noi reguli care să țină pasul cu necesitățile globale. Chiar dacă omul modelează societatea și, viceversa, societatea îl modelează pe acesta la rândul ei, creând tipare și impunând reguli sau soluții.

Soluțiile cele mai evidente în rezolvarea problemelor actuale ce țin de ridicarea nivelului de asistență juridică calificată, respectiv, de apărare efectivă a drepturilor și intereselor justițiabililor, implicit, în înfăptuirea actului de justiție de o calitate înaltă, din partea avocaților moldoveni sunt: asigurarea și facilitarea comunicării specifice la nivelul corespunzător dintre justițiabilul fără pregătire adecvată și instanță, preluarea formei brută a datelor, a problematizicilor, prelucrarea lor și înfățișarea judecătorului într-o formă nouă, elevată și științifică, ușor accesibilă și de înțeles, făcându-le utile, concludente și pertinente cauzei.

Prin urmare, activitatea avocatului nu trebuie privită ca un lucru simplu. El trebuie să-l ajute pe magistrat să descopere adevărul, uneori foarte bine deghizat și ascuns în hățișul realităților socio-economico-umane, de minciună ori rea-credință, interpunându-se între problematica litigioasă a justițiabilului și lege. Or, nu în zădar, avocații ca profesioniști din domeniul juridic sunt considerați

auxiliari în instanță, iar profesia de avocat este o profesie liberală și independentă.

Pe de o parte, avocatul trebuie să știe ce vrea clientul său și, respectiv, ce cere și poate da legea, pe de altă parte, el trebuie să cunoască și realitatea faptelor ce au determinat natura litigioasă a cauzei deduse magistratului, chiar dacă nu este prea avantajoasă pentru clientul său, pentru a se putea apoi raporta la cea de a doua relație determinată de lege și conștiința sa.

Lucrarea diseminează rezultatele proiectului 20.80009.1606.05 „Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării acordului de asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană” din cadrul Programului de Stat 2020-2023. Iar conținutul capitolelor ei este gândit ca un ghid de orientare pentru avocații dar și magistrații din Republica Moldova. Un asemenea sprijin orientativ este deosebit de important mai cu seama pentru începătorii din profesie, or aceștia se află în procesul de a dezvolta un grad responsabil de înțelegere asupra independenței profesiei, precum și asupra justiției, în general, într-un stat de drept democratic.

Mahatma Gandhi a spus: *„Un gram de experiență personală cântărește mai mult decât o tonă de îndrumări străine”*. În această ordine venim, inițial, cu precizarea că lucrarea dată nu este un simplu îndrumar pentru avocați, ci prezintă o cercetare monografică axată pe una dintre cele mai importante probleme teoretico-practice privind activitatea avocațială. Iar mai concret, a celor mai stringente aspecte din activitatea avocațială la etapa actuală. De aceea, *scopul lucrării* monografice este studierea complexă a câtorva aspecte a activității avocațiale în Republica Moldova și reevaluarea capacităților de ordin normativ și doctrinar, în vederea

Introducere

asigurării unei apărări calificate și eficiente în diferite proceduri. Astfel, lucrarea în cuprinsul capitolelor relevă activitatea de consultanță a avocatului, activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional, activitatea în acordarea asistenței juridice garantată de stat, precum și probleme legate de remunerarea activității de avocat în tânăutul nostru stat.

Suntem conștienți că criticii, eventual, vor veni cu observații de genul că activitatea avocațială cuprinde mult mai multe genuri, forme și direcții precum activitatea avocatului pe cauzele penale, civile și de contencios administrativ, activitatea în justiția constituțională și în fața Curții europene pentru drepturile omului. Un rol deosebit îl joacă avocatul și în asistența juridică a subiecților activității antreprenoriale, așa numiții bussines-avocații sau "avocații gulerelor albe", în materie de proprietate intelectuală și industrială sau în materie financiar-fiscală etc, etc. La toate acestea, am mai adăuga și activitatea avocatului în calitatea lui de mediator, fiduciar sau, mai recent, de investigator independent. Noi, însă, respectând principiul obiectivității științifice, care, printre altele, presupune că nu poți cuprinde necuprinsul, ne-am rezervat cercetarea în cele mai "arzătoare" direcții de activitate avocațială în Moldova. Cele mai aproape de necesitățile justițiabilului vremurilor actuale.

Cercetarea de față reprezintă o continuare a monografiei publicate în anul 2011 "Organizarea profesiei de avocat în Republica Moldova". Un alt scop al lucrării este de a strânge la un loc unele rezultate în domeniu pe care autorul le-a publicat mai înainte în articole de revistă sau în capitole din volume de contribuții.

Noutatea cercetării se clasează printre acele direcții științifice a căror cercetare merită atenție primordială, având în vedere importanța teoretico-practică și lipsa unor studii în doctrina

autohtonă care ar examina la nivelul unei lucrări monografice, subiectul abordat.

Originalitatea constă în compararea și „asamblarea” unor prevederi legale și a unor cunoștințe de specialitate din Republica Moldova, România și Federația Rusă, necesare prezentului studiu. Prin aceasta din urmă, ca un element de originalitate a lucrării științifice prezentate, se manifestă prin personalizarea textului expus, prin impunerea „vocii” autorului, distinctă de alte voci. Or, credem, că lucrarea este scrisă într-un limbaj simplu, cu exemple și îndrumări din practica avocațială pentru a fi înțeleasă de un cerc cât mai larg de cititori. Iar *rezultatele* acestei investigații au importanță și pentru dezvoltarea în continuare a acestei tematici în doctrina autohtonă.

Dorim ca, în interesul dezvoltării viitoare a unei profesii de avocat independente și cu adevărat utilă pentru societatea moldovenească, monografia de față să aibă un număr mare de cititori, care să nu fie doar din rândul cercetătorilor, avocaților și judecătorilor. Cartea se adresează tuturor persoanelor pentru care este importantă promovarea unei justiții de calitate.

CAPITOLUL 1. ACTIVITATEA DE CONSULTANȚĂ A AVOCATULUI

§1. Aspecte generale

Pentru justițiabil, pentru cel implicat direct în actul de justiție, ca obiect al ei, avocatul este mai mult decât un apărător al drepturilor și libertăților, este și un confident - un sfătuitor.

Legea cu privire la avocatură 1260/2002 prin articolul 8 alineatul (1) lit. a) și b) expune primele două genuri de asistență juridică calificată acordată persoanelor fizice și juridice de către avocați. Acestea sunt următoarele: a) oferă consultații și explicații, expun concluzii cu privire la problemele juridice, prezintă informații verbale și în scris referitoare la legislație; b) întocmesc documente cu caracter juridic.

Astfel, de rând cu asistența și participarea la urmărirea penală și la dezbateri judiciare în cauzele penale în calitate de apărător sau reprezentant al victimei, al părții civile, al părții civilmente responsabile și al martorilor, reprezentarea în instanțele de judecată în materie civilă și de contencios administrativ, în relațiile cu autoritățile publice, notarii publici, executorii judecătorești și cu alte persoane fizice și juridice et al., activitatea avocatului se realizează prin consultații și întocmirea de documente cu caracter juridic.

Cu alte cuvinte, avocații acordă ajutor juridic persoanelor fizice și juridice în formă de consultații pe probleme juridice, prezintă informații verbale și în scris referitoare la legislație, întocmesc documente cu caracter juridic – cereri, plângeri, petiții, contracte ș.a. Prin exprimarea generică, genurile nominalizate de asistență juridică calificată poartă denumirea de *activitate de consultanță a avocatului sau consultanță juridică*.

Consultanța juridică este primul gen a asistenței juridice acordate de avocat. Aceasta reprezintă, în mare parte, o activitate extrajudiciară a avocatului. Consultarea clientului reprezintă comunicarea dintre avocatul-consultant și client privind problema ultimului, în vederea prezentării spectrului de potențiale soluții și identificării celei mai potrivite soluții pentru client. Aceasta este o activitate de explicare a semnificației anumitor împrejurări, a prevederilor legale, a căilor posibile de urmat pentru a înlătura problema. Funcția în cauză include sfătuirea clienților cu privire la drepturile și obligațiile lor legale, și cu privire la modul cum funcționează sistemul juridic în măsura în care acest lucru este relevant pentru drepturile subiective și obligațiile legale ale clienților. Acordând consultații juridice, avocații realizează o muncă preventivă care contribuie deseori la evitarea unor litigii. Astfel ei zi de zi contribuie la ridicarea nivelului de cultură juridică a populației.

Prin urmare, buna organizare și exercitarea unei activități consultative de succes impune în fața avocatului sarcina de a cunoaște în profunzime metoda de audiență a persoanelor pe probleme juridice².

Avocatul prestează activitatea de consultanță (consultanța juridică) preponderent în birourile cabinetelor și birourilor asociate de avocați. Însă activitatea dată mai poate fi prestată și în locuri speciale la locurile de muncă a persoanelor fizice, la oficiile organizațiilor, în spații special amenajate din incinta instanțelor judecătorești, în locurile de detenție etc.³ Rareori, consultanța juridică poate fi acordată chiar și în stradă.

² Анашкин Г.З.; Ватман Д.П. и др. Адвокатура в СССР. М., «Юридическая литература», 1971, стр. 54.

³ Ibidem.: стр. 52.

Capitolul 1. Activitatea de consultanță a avocatului

Printru asigurarea nivelului înalt de activitate profesională avocatul urmează să-și creeze condițiile necesare în birourile de serviciu. Spre exemplu, în incinta birourilor asociate urmează să fie asigurat și amenajat un spațiu (un birou aparte) pentru exercitarea activității de consultanță a avocaților din biroul dat. Or, inițial, ținem să remarcăm că relația care se creează între avocat și client la consultanța juridică este confidențială și de o anumită intimitate.

Paralel cu crearea condițiilor materiale avocatul, întru ridicarea nivelului profesional de calificare, este ținut să-și perfecționeze constant cunoștințele în domeniul dreptului. În acest sens el urmează în continuu să studieze legislația uzuală, literatura juridică, ghidurile și îndrumările cu reglementările practice, practica judiciară. Deci, pentru a fi la curent cu noua legislație și modul de aplicare a ei, inclusiv cu problemele ce apar în domeniul practicii zi de zi, avocatul are nevoie de o instruire juridică continuă. Acest proces prevede diverse stagioni, seminare, autoinstruirea la locul de lucru etc.⁴

Totodată, din considerentele menționate, articolul 54 din Legea 1260/02 s-a completat cu o nouă obligație a avocatului – de a urma cursuri de formare profesională continuă, în volum de cel puțin 16 ore, conform planului aprobat de Consiliul Uniunii Avocaților. Or, avocații sunt obligați să-și actualizeze permanent pregătirea lor profesională, prin menținerea și diversificarea cunoștințelor în domeniile în care își exercită profesia. Pregătirea profesională continuă presupune lărgirea cunoștințelor și competențelor în noi domenii ale dreptului, de lărgirea cunoștințelor în domeniul procedurilor și al legilor aplicate în Uniunea Europeană, precum și de dobândirea certificării pregătirii profesionale continue la standarde

⁴ Frunză, Iu. Organizarea profesiei de avocat în Republica Moldova. Ch., 2011, pag. 246.

compatibile cu pregătirea profesională a avocaților din celelalte state membre ale Uniunii Europene, precum și prin specializarea impusă de diversificarea și extinderea aplicării dreptului în raport de evoluția relațiilor social - economice contemporane⁵. Pentru un avocat “unicul cel mai important factor în câștigarea sau pierderea unui proces poate fi rezumat într-un singur cuvânt – pregătire, pregătire, pregătire. Pentru aceasta nu exista absolut nici un substituent”⁶.

Așadar, activitatea profesioanlă de consultanță a avocatului este constituită din două componente:

- a) consultarea propriu-zisă a clientului manifestată prin oferirea de consultații și explicații, expunerea concluziilor cu privire la problemele juridice, prezentarea de informații verbale și în scris referitoare la legislație;
- b) întocmirea de documente cu caracter juridic.

Consultarea propriu-zisă a clientului, numită și consultare juridică – este oferirea de consultații și explicații, expunerea concluziilor cu privire la problemele juridice, prezentarea de informații verbale și în scris referitoare la legislație. Deci, consultațiile juridice pot fi acordate **în scris sau verbal** în funcție de solicitările și de domeniile de interes ale clientului⁷.

În acest sens, consultarea juridică poate include în sine două aspecte. Primul, avocatul aduce clientului la cunoștință conținutul normei relevante de drept. *Spre exemplu, la avocat s-a adresat un cetățean în legătură cu decesul tatălui său. În procesul consultării avocatul aduce la cunoștință cetățeanului conținutul articolelor relevante din Cartea a IV din Codul Civil al RM prin citirea lor sau pur și simplu îi*

⁵ Ibidem: pag.242.

⁶ Linhardt, Daniel.Tehnici de prezentare a unei cauze in instanta de judecată: Indrumar pentru avocati. Chisinau: S. n., 2014 (Tipografia-Sirius), pag.5.

⁷ Frunză, lu.: op.cit., pag.45.

Capitolul 1. Activitatea de consultanță a avocatului

explică reglementarea juridică expresă că acesta conform art. 2178 CC este moștenitor legal de clasa întâi, respectiv, potrivit normei alin. (2) art. 2390 CC se va considera că el a acceptat moștenirea (parte din ea) după expirarea a 3 luni de la data decesului. Ori, pentru o garanție el urmează să se adreseze la notarul din apropierea domiciliului defunctului (raion, oraș, sector) sau la notarul din localitatea unde el locuiește (în caz dacă locuiește în alt raion, țară) cu o declarație expresă și notificată de acceptare a moștenirii. Sau, dacă el dorește să renunțe la moștenire, atunci potrivit art. 2391 CC o poate face în fața notarului în termen de 3 luni. Secundo, pentru o consultare profesională și calificată nu întotdeauna e de ajuns să aduci-citești clientului conținutul normei de drept. De regulă, avocatul interpretează norma dată, adică explică clientului sensul și importanța ei în situația concretă de interes pentru client.

În acest sens, avocatul poate participa și în calitate de consultant la activitatea organelor deliberative ale unei persoane juridice, în condițiile legii.

De regulă, consultarea clientului are loc în formă verbală. În acest caz avocatul urmărește ca clientul în timpul explicației verbale să înțeleagă corect esența situației juridice cu care s-a adresat. Iar informația în scris referitoare la legislație sau consultarea în formă scrisă se manifestă în principiu prin următoarele acțiuni concrete: a) redactarea și/sau furnizarea către client, prin orice mijloace, după caz, a opiniilor juridice și informațiilor cu privire la problematica solicitată a fi analizată; b) elaborarea de opinii legale.

Mai simplu, informația în scris referitoare la legislație sau consultarea în formă scrisă are loc atunci, când clientul dorește să convingă o terță persoană (vecin, contragent, autoritate publică etc.) pe o problemă juridică. În cazul dat avocatul va prezenta infor-

mața solicitată în formă scrisă, iar clientul va face trimitere la competența profesională a avocatului asupra informației respective.

Spre exemplu, la avocat s-a adresat o doamnă cu următoarea întrebare: are ea oare dreptul la plata de dividende la acțiunile într-o societate de acțiuni, în cazul în care ea le-a vândut în luna decembrie a anului trecut? Administrația SA nu avea certitudine cum trebuie de procedat corect într-o asemenea situație. De aceea a solicitat de la fostul său acționar ca aceasta să-și explice în drept și juridic argumentat solicitarea sa. În acest caz, avocatul a prezentat doamnei client informața în scris referitoare la căile legale și juridic corecte de soluționare a coliziei date.

Informața în scris referitoare la legislație urmează să fie consemnată prin semnătura avocatului și ștampila personală. În acest sens avocatul trebuie să țină un registru aparte unde va înregistra informațiile date.

Întocmirea de documente cu caracter juridic. Activitatea dată se manifestă prin următoarele acțiuni concrete:

a).elaborarea/întocmirea/redactarea proiectelor de acte juridice (contracte, convenții, statute etc.) și asistarea clientului la negocierile referitoare la acestea;

b).întocmirea/redactarea și formularea în numele și/sau în interesul clientului de cereri de chemare în judecată, referințe, apeluri și recursuri, demersuri, notificări, plângeri, memorii sau petiții (sub formă de cereri, sesizări sau propuneri) către autorități, instituții și alte persoane, în scopul ocrotirii și apărării drepturilor și intereselor legitime ale acestuia, cu prezentarea acestora clientului fără o asistare ulterioare la depunerea lor, sau, după caz, elaborarea și redactarea proiectelor de acte normative (proiecte de acte administrative individuale sau normative pentru o autoritate publică).

Această activitate, prin esență este mai complicată decât consultarea în formă scrisă, or acțiunea dată poartă un caracter strict personal deoarece documentul cu caracter juridic este întocmit/redactat individual pentru o situație concretă.

Există două variante a acestei activități concrete: întocmirea/redactarea propriu-zisă integrală de documente cu caracter juridic și întocmirea parțială a acestor documente. Potrivit primei variante avocatul, inițial, constată esența problemei juridice, stabilește norma juridică care urmează să reglementeze raportul juridic concret (existent sau care se va naște pe viitor, pe care clientul dorește să-l stabilească) și întocmește-redactează propriu-zis documentul juridic, care ulterior va deveni un fapt juridic menit să asigure sau să apere un drept sau interes anumit al clientului. Asemenea documente pot avea forma unei petiții, demers (pentru persoane juridice), cereri de chemare în judecată, cerere de acceptare a moștenirii sau de refuz la ea etc.

Varianta a doua, întocmirea parțială a documentelor cu caracter juridic, se manifestă prin transmiterea clientului a unei proforme, blanchete de document, în care ultimul sau chiar avocatul face-completează înscrierile personale respective. Spre exemplu, prezentarea de către avocat clientului a unor modele de contract – de împrumut (recipisă de împrumut a unei sume de bani), de donație, de locațiune a apartamentului sau automobilului, de arendă a terenului agricol etc.

În această ordine, cu titlu general urmează de menționat următoarele reguli și îndrumări de bază.

1) La darea unei consultații juridice, avocatul trebuie să fie convins nu numai de corectitudinea celor spuse, dar și de faptul că a fost înțeles corect de client. Sfatul avocatului trebuie să fie

exact, laconic și accesibil, să cuprindă aprecierea avantajelor și dezavantajelor planului de acțiune și să contureze eventuala hotărâre a instanței, de pldă. În acest context, concluziile categorice pot fi deduse doar din situații stabile și precise.

2) Pentru înțelegerea problemei și pentru a-și putea face o imagine de ansamblu asupra situației de fapt, dar și asupra viitorului client, stărilor emoționale ale acestuia, avocatul trebuie să dea dovadă de foarte multă răbdare deoarece relatările clientului ar putea fi incoerente și dezordonate, dar nu trebuie să-l întrerupă, dacă se poate deloc sau foarte rar. În această ordine, avocatul poate folosi diferite tipuri de întrebări de concretizare pentru a-și realiza un plan strategic de consultare, care va necesita investigații teoretice și practice. Totodată, acesta va putea să identifice secvențele din situația de fapt care necesită explicații, interpretări.

3) Avocatul trebuie să aibă o atitudine critică față de informația primită de la client și să obțină o acoperire (și confirmare) documentară a celor relatate.

4) Nu trebuie de insuflat ideea de „atotcompetent”. Or, nu este real ca o persoană să cunoască la perfecție toate domeniile dreptului. Un răspuns în pripă ar putea duce la erori considerabile. De aceea avocatul trebuie să fie pregătit moral de a răspunde „nu știu” la unele întrebări ale clientului, menționând că se va documenta sau va consulta colegi care sunt specialiști în acest domeniu.

5) Este recomandabil, în cazul asimilării unei erori (consultația a avut loc, avocatul rămîne frământat în continuare de întrebare și constată o eroare), să se întreprindă toate măsurile pentru a evita efectele: a corecta răspunsul clientului, chiar dacă acesta ar pune la îndoială profesionalismul avocatului.

6) În final, orice consultație acordată de avocat (răspunsul ei) urmează să fie înregistrată laconic în registrul consultațiilor sau în cartotecă. Și nu neapărat cu indicarea datelor personale ale clientului, or acestea pot fi criptate. Această regulă cu titlu de recomandare îl va ajuta pe avocat mai ușor să revină asupra problemei, în caz că clientul se adresează repetat după consultație. Totodată, aceasta va ușura munca avocatului în cazul când un alt client se va adresa la el cu o problemă (întrebare) similară. Or, așa numitul „precedent consultativ” va fi mereu la îndemână. Mai mult că această regulă mai derivă direct din norma art. 54 din Legea 1260/2002 care prevede că avocatul este obligat ”să țină dosarele de asistență juridică în modul stabilit de statutul profesiei de avocat”, adică să țină evidența actelor întocmite și să le păstreze în arhiva sa profesională, în ordinea întocmirii lor.

§ 2. Procedura de consultanță juridică.

Pentru succesul consultării, la fel ca și pentru interviu, este necesar de stabilit o atmosferă psihologică confortabilă pentru clientul-beneficiar. Or, practica demonstrează că clientul-beneficiar se adresează la avocat după consultație doar după ce nereușit a încercat să soluționeze problema cu rudele, vecinii, reprezentanții autorităților etc. El vine la avocat „cu un ghem de nervi”. Deseori veți înțelege că persoana, de fapt, are nevoie doar să fie ascultată de cineva – în acest caz, prin simpla discuție cu aceasta, ați ajutat-o⁸. În alte cazuri, persoana, vorbind cu avocatul, poate să ajungă singură la anumite concluzii cum să soluționeze problema, or persoana are

⁸ Zaharia, Victor; Căpățînă, Ion. Ghid privind acordarea asistenței juridice primare garantate de stat de către viitorii juriști. Chișinău, 2015, pag. 35.

nevoie doar de un sfat unde să se adreseze pentru soluționarea problemei sale.

Este bine cunoscut că clientul caută un sprijin în activitatea profesională a avocatului, dar de cele mai multe ori, el caută în avocat un complice. Un complice cel puțin pentru subiectivitatea clientului. Clientul se înfățișează avocatului cu o subiectivitate explicabilă și poate, pînă la un moment, justificată și, oarecum, cel puțin în parte legitimă. După cum afirmă profesorul și avocatul român Mircea Manolescu, această subiectivitate se manifestă în trei moduri:

- ✓ clientul are o versiune și o interpretare a lui;
- ✓ clientul pune pasiune în urmarea unui obiectiv și această pasiune poate fi, uneori, o adevărată patimă împotriva altcuiva;
- ✓ clientul vrea ca avocatul să devină un *alter ego* al lui, să înțeleagă procesul (problema de drept abordată – n.n.) așa cum îl înțelege el, clientul⁹.

Reieșind din aceasta clientul simte așa de adînc nevoia să aibă în orice caz dreptate, încît se plasează într-un fel de psihologie bovarică și prima victimă poate fi însuși avocatul. De aceea notăm cu acest prilej că avocatul trebuie să aibă și un tact deosebit în contactul (raportul) cu clientul său, care trebuie cercetat pentru a nu fi dus în eroare de versiunile lui, dar, totodată, să nu-l îndepărtezi, apărîndu-i ca un inchizitor.

Astfel, pe tot parcursul comunicării cu clientul, avocatul-consultant urmează să vorbească calm și rar, urmărind reacția

⁹ Manolescu, Mircea. *Arta avocatului-șapte prelegeri*. București: ed. Humanitas, 1998, p. 284.

Capitolul 1. Activitatea de consultanță a avocatului

clientului la cuvintele (explicațiile) sale, pentru a-și ajusta vocabularul și maniera de relatare la particularitățile situației clientului. Avocatul trebuie să-și adapteze stilul de muncă la nivelul de cultură al clientului. Expresiile sau cuvintele, de specialitate sau mai rar folosite în limbajul comun trebuie să fie explicate succint, pe înțelesul clientului-beneficiar, traduse/comentate, întrucât uneori nivelul de cunoștințe al celui care ascultă îl pune în dificultate.

Mai jos sunt indicate câteva etape care, de regulă, trebuie urmate pentru o consultare eficientă¹⁰:

a) etapa pregătitoare

Această etapă se încheie odată cu *formularea grilei de soluții, dar și cu clarificarea unor aspecte de ordin tehnic*: alegerea timpului și locului consultării, duratei acesteia, determinarea persoanelor care pot asista ori interveni în desfășurarea consultării și convenirea despre acestea cu clientul-solicitant. La determinarea căii de soluționare a cazului, avocatul trebuie să aleagă calea cea mai simplă și mai puțin costisitoare.

b) consultarea propriu-zisă

Această etapă presupune convorbirea dintre solicitantul de asistență și avocatul-consultant și se desfășoară conform înțelegerilor prealabile. De obicei, începe cu o relatare a consultantului despre acțiunile întreprinse de către ultimul în scopul elaborării soluțiilor, precum și despre dorința solicitantului de a continua activitățile comune.

După aceasta, urmează prezentarea soluțiilor elaborate și explicarea avantajelor și dezavantajelor fiecărei soluții în parte. Pe parcurs pot interveni întrebări și explicații reciproce asupra unor aspecte generale sau speciale.

¹⁰ Zaharia, Victor; Căpățînă, Ion. Op.cit.

De menționat că sarcina avocatului-consultant nu este de a dicta clientului-beneficiar, ci de a-l ajuta în luarea unei decizii.

Astfel, explicând clientului-beneficiar opțiunile posibile, nu trebuie să i se impună o anumită părere. Pentru aceasta, consultantul va explica în detaliu soluțiile pe care le propune și consecințele fiecăreia dintre ele. De asemenea, consultantul va afla părerea solicitantului despre care dintre soluțiile identificate i se pare cea mai rezonabilă.

Consultarea propriu-zisă se va considera încheiată în momentul când beneficiarul va decide care dintre soluțiile propuse o acceptă și este de acord să urmeze activitățile acestei soluții, să acopere costurile, să-și asume riscurile și responsabilitățile aferente.

Dacă în procesul acordării asistenței juridice sub formă de consultanță beneficiarul de asistență optează pentru o metodă ilegală de soluționare a problemei sale, avocatul-consultant este obligat să prezinte dezavantajele unei asemenea soluții, efectele juridice adiacente și să refuze acordarea ulterioară a asistenței juridice în rezolvarea problemei invocate. Spre exemplu, să-l reprezinte pe client în cadrul unei cauze civile. Altfel spus, avocatul nu va consulta sau acționa în numele unui beneficiar, dacă acesta urmărește scopuri ilicite sau imorale. În acest caz, avocatul-consultant îi va explica beneficiarului situația, consecințele încălcării legii, se va abține de la consiliere și va recomanda beneficiarului să renunțe la acțiunile ce sunt în contradicție cu legea.

c) generalizare

Generalizarea consultației – clarificarea repetată și în detaliu a planului de acțiuni ce trebuie urmat în funcție de soluția aleasă de beneficiar. Aici avocatul-consultant trebuie să se asigure că clientul-beneficiar conștientizează clar care sunt responsabilitățile

Capitolul 1. Activitatea de consultanță a avocatului

ce și le asumă, acțiunile, consecutivitatea, termenele de executare a acestora. Clientului-beneficiar i se va sugera care ar trebui să fie următorul pas după ce și-a ales soluția optimă. Când este cazul, avocatul i-ar spune beneficiarului ce pas ar face el în locul lui. Spre exemplu, va face un demers către o anumită instituție, pentru a obține o informație sau va discuta cu reprezentantul autorității publice locale despre problema beneficiarului în vederea soluționării problemei.

Atunci când promite că va face ceva pentru beneficiar, avocatul trebuie să fie foarte atent. De reținut că rolul avocatului este să acorde consultanță, ceea ce înseamnă că el îi explică drepturile, căile de protecție a acestora, dar nu se substituie clientului. În această ordine avocatul nu trebuie să-l facă dependent pe client de membrii comunității, ci să-l învețe cum să-și soluționeze singuri problemele.

Sunt cazuri când avocatul trebuie să facă anumite lucruri pentru clientul-beneficiar, spre exemplu, dacă într-o familie cu copii fără acte de identitate niciunul din părinți nu poate să se deplaseze pentru a depune o cerere sau a primi anumite documente, în calitate de consultant avocatul poate face lucrul acesta pentru familia respectivă.

În cazul în care avocatul a promis că va face ceva pentru beneficiar, trebuie de explicat clar acestuia ce anume se angajază să facă și termenul executării acestui lucru. În această ordine avocatul poate ruga beneficiarul să repete angajamentul pe care și îl asumă avocatul. Aceasta se face pentru a se asigura că acesta, adică clientul a înțeles corect și are așteptări rezonabile de la avocat. Ulterior, avocatul urmează să noteze toți pașii pe care i-a întreprins în favoarea beneficiarului în dosarul pe care trebuie să-l deschidă pentru beneficiarul respectiv.

Cu toate că nu este oportun ca avocatul în procesul consultației să trimită clientul după consultație în probleme juridice la alte organe sau instituții, dacă este necesar, avocatul poate să-i sugereze să se adreseze unei instituții competente, în funcție de problema pe care o are, sugerându-i, eventual, un număr de telefon, o adresă, un nume de persoană din lista pe care și-o face dinaintea oricui consultant. Spre exemplu, în probleme de stabilire a pensiei, dar mai cu seamă a mărimii ei concretă avocatul poate întrepta clientul la oficiile teritoriale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale.

Concomitent cu aceasta, după necesitate, avocatul redactează o scrisoare de susținere sau îl ajută pe client să întocmească o cerere, în funcție de situație. Întocmirea cererilor, a demersurilor, petițiilor și a altor documente pentru soluționarea problemelor beneficiarilor este una din funcțiile consultantului. Dar această funcție trebuie înțeleasă corect. Or, consultantul trebuie să-i ajute pe membrii comunității să învețe a scrie și a lua măsuri de sine stătător. Astfel, avocatul-consultant nu trebuie să se substituie persoanei înseși, care vine la el după un sfat, dar nu devine dependentă de consultant, decât în cazurile în care beneficiarul nu poate face acest lucru singur, din diferite motive. În această ordine, în caz dacă avocatul are nevoie de anumite acte de la beneficiar, atunci se stabilește o dată la care acesta trebuie să revină cu actele respective.

Dacă problema nu este foarte clară și ați avea nevoie de consultarea anumitor surse (legi, hotărâri, manuale etc.) pentru a acorda sfatul corect beneficiarului, nu vă sfiți să recunoașteți acest lucru, să vă înțelegeți să revină peste un anumit timp pentru consultație. Țineți minte: mai bine spuneți beneficiarului să revină

sau că nu știți răspunsul, și deci să meargă la un avocat, decât să-i accorțați un sfat prost, care să-i îngreuneze situația¹¹.

În altă situație, avocatul poate recurge la un șiretlic profesional. Spre exemplu, după audierea clientului și punerea întrebărilor de concretizare avocatul, uitându-se la ceas, „își amintește că trebuie să meargă urgent la un proces de judecată sau la o înscriere la medic pe care de mult timp o așteaptă etc.”, după care, după scuzele de rigoare solicită sistarea consultației pentru o altă oră sau zi. În acest răstimp avocatul studiază legislația pertinentă, ori consultă alți colegi în problema abordată de client. La reluarea întâlnirii, avocatul „fără a-și da arama pe față” recapitulează problema de drept abordată de client și continuă consultarea deja fiind „înarmat” cu cunoștințele de rigoare.

Oricum, indiferent de tipul problemei cu care s-a adresat clientul-beneficiar la avocatul-consultant, acesta trebuie să urmărească principalul său obiectiv, și anume să ajute persoana să-și soluționeze problema cât mai rapid și cu cât mai puține cheltuieli. Astfel, dacă problema poate fi soluționată la nivel de comunitate, prin negociere, mediere și în mod confidențial, acestea trebuie să fie în primul rând soluțiile propuse de către consultant. Direcționarea spre alte servicii se face atunci când problema ține doar de competența altor instituții/autorități. Direcționarea către serviciile unui avocat sau la instanța de judecată se face doar când problema are un caracter juridic complex, care, de obicei, se soluționează prin intermediul instanței de judecată.

d) finalizare

Finalizarea consultației este, de fapt, încheierea consultației și reiterarea următoarei acțiuni.

¹¹ Zaharia, Victor; Căpățînă, Ion. Op.cit.: pag.38.

La finele discuției trebuie de verificat dacă clientul a înțeles ceea ce a vrut să spună avocatul, dar nu ceea ce a dorit să audă clientul. Dacă clientul nu a înțeles corect, avocatul în mod repetat trebuie să-l consulte. Dacă clientul dorește să se consulte cu un alt avocat, avocatul trebuie să contribuie și să demonstreze disponibilitate în acest sens (în acest fel procedează avocații cu clientelă stabilă și cu reputație înaltă).

Avocatul-consultant și-a îndeplinit sarcina calitativ atunci când clientul-beneficiar a înțeles clar:

- structura și cauzele problemei sale;
- cum este reglementată situația de către legislație (extrasele din lege vor fi oferite doar în situația în care contextul o presupune și aceasta nu va deruta beneficiarul);
- care sunt soluțiile posibile, inclusiv analiza respectivelor soluții din perspectiva costurilor și acțiunilor pe care urmează să le întreprindă beneficiarul;
- acțiunile ce trebuie întreprinse;
- consecutivitatea acestora;
- instituțiile/organizațiile, specialiștii la care urmează să se adreseze;
- rezultatele scontate;
- ce termene sunt prevăzute pentru acțiunile pe care urmează să le întreprindă beneficiarul (spre exemplu, termenul prevăzut pentru răspunsul autorității publice la solicitarea beneficiarului);
- ce documente trebuie să întocmească beneficiarul sau să prezinte și la care instituție publică sau privată. Dacă este necesar, consultantul va asista beneficiarul la întocmirea documentelor respective (spre exemplu: solicitare de informație, cerere de alocare a ajutorului social etc.);

Capitolul 1. Activitatea de consultanță a avocatului

- care sunt costurile aferente soluționării problemei beneficiarului pe calea aleasă de acesta;
- care pot fi riscurile aferente acțiunilor beneficiarului (de ex. a donat casa și ar putea fi lipsit de loc de trai) și recomandări pentru evitarea acestora¹².

Consultantul va lua în considerare nivelul diferit de independență în acțiuni și judecată al beneficiarilor și își va ajusta intervenția la nivelul care îl cere beneficiarul în cauză și problema acestuia. Spre exemplu, consultantul urmează să întocmească acte pentru beneficiar în cazul în care beneficiarul nu poate întocmi actele respective (de exemplu, nu poate scrie sau nu are posibilitate financiară de a achita serviciile de dactilografie și imprimare). De asemenea, după cum am menționat anterior, în unele situații deosebit de dificile pentru beneficiar, atunci când probabilitatea este mare că beneficiarul nu va face nimic singur, consultantul poate însoți beneficiarul la adresarea nemijlocită a acestuia instituției publice sau private competente¹³.

Îar în cazul în care beneficiarul insistă ca consultantul să întreprindă mai multe acțiuni decât acesta a decis să întreprindă, ultimul urmează să explice beneficiarului rolul consultantului de a ajuta beneficiarilor să-și soluționeze de sine stătător problemele, fără ca să devină dependenți de intervenția consultantului. Or, neimplicarea avocatului-consultant nu semnifică în mod necesar și nu poate fi interpretată ca desesizarea sau distanțarea acestuia de clientul-beneficiar și problema lui.

Cu titlu de concluzie, trebuie să conștientizăm faptul că clientul este „primul avocat” al său, dar în sensul fals al cuvântului. De aceea

¹² Zaharia, Victor ; Căpățînă, Ion. Op.cit., pag. 38.

¹³ Ibidem.: pag. 39.

el, clientul, este prietenul - fratele avocatului dar, totodată, și primul lui dușman. Profesorul Andrei Smochină, într-un discurs al său în fața colegilor profesori de la Universitatea Liberă Internațională din Moldova, spunea că „munca la catedră ar fi cu adevărat admirabilă dacă nu ar exista studenții”. În această ordine, parafrazînd afirmația domnului profesor noi, susținem, că „ profesia de avocat ar fi cu adevărat admirabilă dacă nu ar exista clienții!”

De aceea, în relația *avocat-client*, avocatului i se cere, iar clientului i se recomandă maximă corectitudine și adevăr. Clientului i se recomandă, pe motiv că modelarea situației și devierea de la adevăr poate duce la daune. Necunoscînd anumite circumstanțe, avocatul nu va putea acorda asistență juridică deplină, iar consultația acordată poate fi dăunătoare clientului. Aflarea de către avocat a unor noi circumstanțe pe parcursul lucrului cu dosarul (circumstanțe importante ce ar fi putut schimba decizia avocatului) oferă temeii moral și juridic deplin de a renunța la consultare (sau dacă deja s-a angajat să-l prezinte pe un dosar – renunțarea la dosar). Prin urmare, este foarte important ca din primele momente să se instituie o atmosferă de încredere reciprocă între client și avocat.

Orice acțiune sau inacțiune, din partea avocatului, care duc la denaturarea poziției clientului, a perspectivei de soluționare a problemei juridice abordate (după caz, a dosarului) constituie o încălcare gravă a eticii profesionale, deoarece aceasta conduce nu numai la pierderea încrederii unei persoane în cealaltă persoană (aici - a clientului în avocat), dar și a societății în avocatură. Deci avocatul nu are dreptul nici să mintă și nici să treacă cu tăcerea aspecte relevante problemei abordate (chiar dacă clientul nu întreabă).

Avocatul nu îndeplinește indicațiile clientului, dar lucrează, adică este un profesionist independent, care, pentru un anumit

onorariu, îndeplinește anumite funcții și prestează prin mijloace legale anumite servicii de consultare sau apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanei.

Chiar în situațiile când avocatul este învinuit (în mod subiectiv) de neprofesionalism de către client, acesta este obligat a fi reținut, explicându-i clientului poziția sa, neadmițând însă ca explicațiile să aibă un caracter de justificare.

Există situații când clientul la consultație ascunde adevărul și încearcă ca prin serviciile avocatului (mai cu seamă când solicită informația în scris referitoare la legislație sau consultarea în formă scrisă) să obțină un drept ce nu i se cuvine (uzînd cu rea credință de informația în scris a avocatului față de terți), de aici și necesitatea ca avocatul să insiste pentru cunoașterea realității, avînd nevoie de capacitatea cunoașterii de sine și utilizarea inteligenței raționale, dar și a celei emoționale.

Avocatul trebuie să descopere neadevărul, exprimat ca adevăr de clientul său, sau să aprofundeze un adevăr exprimat neconvingător, precum, să știe să-și asculte clientul, dar să-l și convingă, coborînd la nivelul său, de anumite situații, posibile sau imposibile, fără a intra în polemică sau a ține teorii savante, riscînd astfel să nu fie înțeles. Cu cât avocatul va ști să intre în intimitatea problemelor ce-l frămîntă pe client, cu atît va găsi răspunsurile cele mai potrivite și convingătoare.

Adaptîndu-și comportamentul în funcție de client; avocatul trebuie să aibă un comportament echilibrat, sub controlul cunoașterii de sine.

Avocatul în timpul consultației nu trebuie să lase impresia că clientul va câștiga eventualul proces, când, în realitate, acest lucru nu se va întîmpla pentru că astfel reputația avocatului va avea

mult de suferit în astfel de cazuri. Dacă avocatul va explica clientului-beneficiar, în funcție de probatoriile cauzei, că e posibil să piardă sau să i se admită în parte pretențiile sale, el va fi motivat atât față de client, cât și față de propria conștiință, pentru că anticiparea soluției este riscantă deopotrivă pentru justițiabil cât și pentru prestigiul avocatului.

Evitarea momentelor neplăcute, a stărilor emoționale negative se va putea face recurgând la comunicare, la explicarea clientului său a anumitor situații sau a anumitor aspecte, de a-l tempera când are anumite porniri impulsive - neadecvate, de a-l îndruma. Pe de altă parte, avocatul are obligația să manifeste bună-credință în tot ceea ce face pentru clientul său, să nu trădeze interesele acestuia și chiar secretele pe care le-a cunoscut din relatările lui, nici după ce consultarea s-a terminat, oricare ar fi motivele.

În această ordine, o problemă care este discutată des în cercurile de avocați din Moldova este: din care moment avocatul este legat de păstrarea secretului profesional, din momentul când s-a angajat în cauză, din momentul încheierii contractului sau din momentul când clientul s-a adresat la el după consultație?

Răspunsul la această întrebare, credem că îl putem sesiza din însăși textul normei legale "*Obligația păstrării secretului profesional nu este limitată în timp*" (art. 55 Legea 1260/02). Deci reeșind din aceasta, conchidem că secretul profesional urmează a fi păstrat din prima clipă a discuției cu persoana care s-a adresat după asistență juridică, indiferent de genul ei (în speță, după consultație), pînă la infinit, dacă însăși clientul "nu-l dezleagă" de obligația menținerii acesui secret. Mai mult, avocatul prin toate mijloacele și metodele trebuie să respecte regula despre spiritul încrederii, care, la rândul ei, începe cu banala ținere în taină a vizitei clientului la el.

Capitolul 1. Activitatea de consultanță a avocatului

În acest context, ține de natura însăși a misiunii unui avocat ca el sa fie depozitar al secretelor clientului său și destinat al comunicărilor confidențiale. Fără garantarea confidențialității, nu poate exista încredere în acest domeniu. Această regulă este direct expusă în Codul deontologic al avocaților europeni. Secretul profesional este deci recunoscut ca drept și îndatorire fundamentală și primordială a avocatului. Avocatul impune respectarea secretului profesional de către membrii personalului său și de către orice persoană care cooperează cu el în activitatea sa profesională.¹⁴ Principiul secretului profesional este reluat și de Codul Deontologic al avocaților Baroului din Republica Moldova, prin p.3 “Confidențialitate”. Potrivit normei în cauză, “natura misiunii avocatului este prezumată de a fi depozitarul secretelor clienților săi și al comunicărilor confidențiale, fiind un drept și o datorie fundamentală a avocatului. Obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp.”¹⁵

Astfel, pornind de la acestea, formal nimic nu-l împiedică pe client ca acesta să fie complet deschis cu avocatul său, deoarece această deschidere nicidecum nu poate fi divulgată.

¹⁴ Codul deontologic al avocaților europeni, art.2-3. Citat după: Ануфриев В., Гаврилов С. Организация и деятельность адвокатуры в России. М, 2001.

¹⁵ Frunză, Iu. Organizarea profesiei de avocat în Republica Moldova. Ch., 2011, pag.233-234.

CAPITOLUL 2. ACTIVITATEA AVOCATULUI ÎN CADRUL PROCESULUI CONTRAVENȚIONAL

§1. Aspecte generale

Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008 (republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2017, nr. 78-84, art. 100), cu modificările și completările ulterioare (în continuare - CCo RM) – este actul normativ principal care „cuprinde norme de drept (material și procesual – n.n.) ce stabilesc principiile și dispozițiile generale și speciale în materie contravențională, determină faptele ce constituie contravenții și prevede procesul contravențional și sancțiunile contravenționale”. Potrivit art.1 alin (2) din Cod, „În cazurile expres prevăzute în prezentul cod, dispoziția articolului din cod poate să conțină o normă de trimitere la un alt act cu caracter normativ, publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În asemenea cazuri, exigențele aplicabile normei legii contravenționale, inclusiv exigența de previzibilitate, sînt aplicabile și actului normativ respectiv”. Însă, în caz de colizie prioritate o are CCo RM. Prin conținutul său CCo RM este o codificare a dreptului material (cartea întâi) și de procedură (procesual) în materie de contravenții (cartea a doua).

Raspândirea largă a contravențiilor, măsurile de reacționare la ele, precum multitudinea de acte normative care reglementează contravențiile face ca activitatea avocatului întru apărarea clienților în această sferă să fie extrem de actuală.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Inițial, ținem să remarcăm că Codul contravențional al RM este, practic ghidat de aceleași principii generale specifice Codului penal (CP) și Codului de procedură penală (CPP), respectiv.

Astfel, de exemplu, art. 5- Principiul legalității din CCo este, în fond, similar articolului 3 din Codul penal. În ambele coduri se statuiază ideea de bază conform căreia ”Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii contravenționale (respectiv, penale) sînt interzise”. Unica deosebire este faptul că potrivit CP persoana poate fi declarată vinovată și supuse unei pedepse penale doar de către instanța de judecată, iar conform CCo - persoana poate fi declarată vinovată și supusă unei sancțiunii contravenționale în conformitate cu legea contravențională, care, de rînd cu instanța de judecată delegă această competență și altor autorități competente să soluționeze cauzele contravenționale¹⁶.

Or, potrivit jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, contravențiile sunt, în realitate, fapte de natură penală (materie cvasipenală)¹⁷. Prin urmare, urmează de apreciat că persoană în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional nu trebuie să își demonstreze propria nevinovăție, revenind agentului constata-tor sau, după caz, instanței de judecată obligația de a administra tot probatoriul necesar aflării adevărului, care trebuie să manifeste un rol activ, din moment ce contravenția intră sub incidența art. 6 din CEDO. Totuși, în lumina dreptului la un proces echitabil,

¹⁶ A se vedea: capitolul III din cartea a doua a CCo.

¹⁷ A se vedea: pct. 6 din Decizia Curții Constituționale a României nr. 198 din 28 mai 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 15-17 și ale art. 19 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor. Publicat în Monitorul oficial nr. 590 din 6 iulie 2020. // pe: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/227630> (vizitat: 02.03.2021).

persoana (deja contravenient – n.n.) în privința căreia sa întocmit procesul-verbal de constatare și sancționare a unei contravenții, își are dreptul, respectiv, sarcina de a-și proba nevinovăția și de a aduce argumente împotriva celor menționate de agentul constatator.

Noțiunea de contravenție este expusă în art. 10 CCo RM – “fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”. Iar, prin art. 11 și 12 se statuiază care contravenție se consideră a fi continuă și prelungită. În art. 14 CCo se stabilește că contravenția se săvârșește cu intenție sau din imprudență, deci, acțiunea sau inacțiunea ilicită săvârșită cu vinovăție. În această ordine, legislatorul a descris noțiunea de contravenția săvârșită cu intenție și din imprudență. Totodată se precizează că „Dacă, drept rezultat al săvârșirii cu intenție a contravenției, se produc urmări mai grave care, conform legii, atrag înăsprirea sancțiunii contravenționale și care nu erau cuprinse de intenția persoanei care a săvârșit-o, răspunderea contravențională pentru atare urmări survine numai dacă persoana a prevăzut urmările prejudiciabile, dar considera în mod ușuratic că ele vor putea fi evitate, sau dacă persoana nu a prevăzut posibilitatea survenirii acestor urmări, deși trebuia și putea să le prevadă. În consecință, contravenția se consideră intenționată”.

Avocatul, care participă în procedura contravențională urmează să atragă o mare atenție asupra probării vinovăției persoanei deoarece agenții constatori (persoanele reprezentante ale autorităților publice care soluționează, în limitele competenții lor cauzele contravenționale – art.393 CCo), în special acelea care întocmesc nemijlocit procesele-verbale cu privire la contravenție – la constatarea

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

faptei contravenționale (art. 442 CCo), or, de regulă, ultimii nu se prea stăruie să lucreze asupra probatoriului la stabilirea vinovăției.

Autoritățile competente să soluționeze cauzele contravenționale sunt multiple (a se vedea în acest sens capitolul III (art. 393-423/11) din titlul I, carea a doua a Codului contravențional)). Însă, rolul principal la înfăptuirea justiției în cauzele contravenționale îi revine totuși instanței de judecată, or, în estenă, toate deciziile celorlalte autorități competente să examineze cauzele contravenționale pot fi contestate în instanța de judecată.

În normele art. 394-423/11 din capitolul III din titlul I, carea a doua a Codului contravențional sunt detalizate chestiunile referitoare la cine concret din persoanele cu funcții de răspundere (funcționari publici) sau organe colegiale sunt în drept să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni în limitele competenței. Aceste norme de drept urmează, în primul rând, să fie analizate de către avocatul care sa angajat într-o cauză contravențională, deoarece nivelul de cultură juridică și cunoștințe juridice (conștiință juridică) în multe din aceste organe care exercită practica contravențională este încă la un nivel scăzut. Nu întâmplător, în acest sens, spre exemplu, sunt emise ordine ale Ministerului de interne prin care se detalizează competența diferitor subdiviziuni ale poliției (Poliția rutieră, Poliția de frontieră, Biroul migrație și azil, Inspectoratul General de Carabinieri etc). De pildă, obligațiile Biroului migrație și azil nu urmează a fi îndeplinite de către alte subdiviziuni ale poliției etc.

Instanțele de judecată judecă cauzele, care prezintă un grad de pericol social mai mare și cele care necesită garantarea și respectarea unui cerc mai larg de garanții și drepturi procesuale, respectarea legalității și echității. Astfel, potrivit art. 395 CCo, instanța de

judecată este competentă să judece în ședință publică, oral, nemijlocit și în contradictoriu:

„1) toate cazurile cu privire la contravenții, cu excepția celor atribuite de prezentul cod competenței unor alte organe, precum și:

- a) cauzele contravenționale în privința minorilor;
- b) cauzele contravenționale prevăzute la art.61, 63–66, 316–318¹, 320, 336;
- b¹)cauzele contravenționale în cadrul cărora au fost dispuse măsurile procesuale de constrângere prevăzute la art. 432 lit. a) și e);
- c) cauzele contravenționale în care agentul constatator, procurorul propun aplicarea unei sancțiuni dintre cele care urmează:
 - privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate;
 - privarea de dreptul de a deține anumite funcții;
 - privarea de dreptul special;
 - munca neremunerată în folosul comunității;
 - arestul contravențional;
- d) cauzele contravenționale în care agentul constatator, procurorul propun aplicarea unei măsuri de siguranță dintre cele care urmează:
 - expulzarea;
 - demolarea construcției neautorizate și defrișarea arborilor și arbuștilor;
 - confiscarea specială;
 - ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;

2) contestațiile împotriva deciziilor autorităților competente să soluționeze cauzele contravenționale, procurorului”.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

La rândul său, toate hotărârile judecătorești contravenționale pot fi atacate cu recurs la Curtea de Apel, decizia în recurs a căreia este irevocabilă.

Regimul juridic al sancțiunilor contravenționale.

Capitolul IV din cartea întâi a CCo este dedicat sancțiunilor contravenționale principale și complementare (art. 32-39). Privite în cadrul general al sancțiunilor juridice, sancțiunea contravențională dispune de anumite trăsături și funcții caracteristice.¹⁸

Astfel, felurile de sancțiuni contravenționale sînt: **pentru persoana fizică:**

a) *avertismentul* (adică, atenționarea în formă scrisă a contravenientului asupra pericolului social al faptei săvîrșite, însoțită de recomandarea de a respecta pe viitor dispozițiile legale).

Avertismentul, ca natură întinsecă, este o sancțiune morală (spre deosebire de amendă, care este o sancțiune pecuniară) și intervine în cazurile în care fapta de mică importanță, de gravitate redusă, iar agentul constatatator apreciază că acela care a savârșit-o nu o va mai repeta, chiar fără aplicarea unei amenzi. În toate cazurile, avertismentul se socotește executat prin comunicarea procesului - verbal de constatare a contravenției, cu rezoluția corespunzătoare.

De exemplu, norma alin. (1) art. 158 CCo - Încălcarea regulilor de întreținere a câinilor, pisicilor și altor animale, prevede "Încălcarea interdicțiilor sau a regulilor de întreținere a câinilor, pisicilor și altor animale, aprobate prin decizie a autorității administrației publice locale, se sancționează cu *avertisment* sau cu amendă de la 3 la 6 unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 12 la 24 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție

¹⁸ A se vedea: Furdui, Sergiu. Dreptul contravențional, Chișinău: Cartier Juridic, 2005, pag.110-111.

de răspundere”. Sau, alin. (2) art. 201 CCo - Încălcarea regulilor de conduită în aeronavă, prevede că ”Încălcarea regulilor de utilizare a aparatelor electronice la bordul aeronavei se sancționează cu *avertisment* sau cu amendă de la 2 la 4 unități convenționale”. Sau, art. 230 (5) – ”Nemenținerea în stare curată a dispozitivelor de iluminare, de semnalizare, a numărului de înmatriculare, a seturilor reflectorizante, a sticlelor de la portierele din față și a parbrizului vehiculului se sancționează cu *avertisment* sau cu amendă de la o unitate la 2 unități convenționale”. Ori, art. 238 - Încălcarea regulilor de oprire și neacordarea de prioritate pietonilor și altor participanți la traficul rutier, prin aliniatul (1) prevede că, ”Oprirea în locuri interzise, se sancționează cu *avertisment* sau cu amendă de la 3 la 6 unități convenționale”.

Atenționăm că, pornind de la principiul legalității, consfințit în art.5 din CCo, potrivit căruia ”Interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii contravenționale sînt interzise”, *avertismentul nu poate fi aplicat dacă legea contravențională nu-l prevede expres*. În aceeași ordine, este de reținut că nici agentul constatator, nici instanța de judecată nu pot înlocui, de exemplu, amenda contravențională cu avertismentul. Deci, potrivit Codului contravențional al RM este interzisă posibilitatea ieșirii din sfera amenzii sau altei sancțiuni cu aplicarea avertismentului (înlocuirea), fie chiar și pe linia realizării funcției educative a răspunderii contravenționale pentru cele mai neînsemnate contravenții sau săvârșite de cele mai nobile persoane din societate.

b) *amenda*, este sancțiune pecuniară relativ determinată - de la una la 1500 de unități convenționale¹⁹, iar persoanelor cu funcție de răspundere - de la 10 la 1500 de unități convenționale;

¹⁹ O unitate convențională este egală cu 50 lei.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

c) *privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate*, care constă în interzicerea temporară persoanei fizice de a desfășura o anumită activitate. Sancțiunea privării de dreptul de a desfășura o anumită activitate poate fi aplicată în cazul în care activitatea a fost folosită la săvârșirea contravenției sau în cazul în care contravenția reprezintă o încălcare a regulilor de desfășurare a acestei activități.

d) *privarea de dreptul de a deține anumite funcții*. Această sancțiune se aplică în cazurile în care, ținând cont de caracterul contravențiilor comise de persoana vinovată, legea declară ca fiind inadmisibilă desfășurarea unei anumite activități sau deținerea unei anumite funcții de către aceasta.

Prin urmare, ambele aceste sancțiuni se aplică doar de instanța de judecată pentru un termen de la 3 luni la un an și se aplică în cazurile în care, ținând cont de caracterul contravențiilor comise de persoana vinovată, legea declară ca fiind inadmisibilă desfășurarea unei anumite activități sau deținerea unei anumite funcții de către aceasta.

e) *aplicarea punctelor de penalizare* de la 2 la 6 puncte, care este o sancțiune complementară amenzii și se aplică conducătorului de vehicul declarat vinovat de săvârșirea contravenției din capitolele XII și XIII ale cărții întâi (în special, pentru contravențiile în domeniul circulației rutiere). Dacă în termen de 6 luni de la data constatării primei contravenții conducătorul de vehicul acumulează cumulativ 15 puncte de penalizare, atunci agentul constatator care constată ultima contravenție remite cauza contravențională spre examinare în instanța de judecată competentă, care, odată cu sancțiunea principală și cu aplicarea punctelor de penalizare, aplică privarea de dreptul special de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la un an ca sancțiune complementară. De remarcat că, punctele

de penalizare se anulează la expirarea termenului de 6 luni de la data constatării contravenției pentru care au fost aplicate sau de la data privării, prin hotărâre judecătorească, de dreptul de a conduce vehicule. De exemplu, dacă la data de 28 februarie în privința conducătorului de vehicul de către agentul constatator rutier a fost întocmit un proces-verbal cu privire la constatarea contravenției, prevăzute de art.236 CCo - depășirea vitezei de circulație stabilită pe sectorul respectiv de drum, și prin decizia de sancționare i sau aplicat de rând cu amenda și 3 puncte de penalizare, iar in termen de 6 luni, adică până la 28 iulie, acesta mai acumulează încă 10 puncte (în total are 13), atunci, la expirarea zilei de 28 iulie primele 3 puncte de penalizare (aplicate la 28 februarie) se anulează, el rămânând doar cu 10 puncte valabile. Iar dacă în această perioadă (28 februarie - 28 iulie) conducătorul de vehicul ar fi acumulat cumulativ 15 puncte de penalizare și mai mult, atunci agentul constatator care constată ultima contravenție remite cauza contravențională spre examinare în instanța de judecată competentă pentru aplicarea sancțiunii - privarea de dreptul special, și anume, dreptul de a conduce vehicule.

Modul de evidență a punctelor de penalizare și modul de asigurare a accesului titularului de permis de conducere la informația despre punctele de penalizare se stabilesc de Guvern.

f) *privarea de dreptul special* (dreptul de a conduce vehicule, dreptul de deținere sau port și folosire a armei). Privarea de dreptul de a conduce vehicule se aplică de instanța de judecată pe un termen de la 6 luni la 3 ani, cu excepția cazurilor când au fost acumulate 15 puncte de penalizare, situație în care instanța de judecată competentă, odată cu sancțiunea principală – amenda, și cu aplicarea ultimelor puncte de penalizare (care cumulativ cu cele

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

aplicate anterior constituie 15 și mai mult puncte), aplică privarea de dreptul special de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la un an ca sancțiune complementară.

Urmează de reținut că legislatorul, în norma alin. (4²) din art. 36 CCo, stabilește concret că ”Privarea de dreptul de a conduce vehicule nu poate fi aplicată persoanei cu dizabilități care folosește vehiculul ca unic mijloc de deplasare, cu excepția cazurilor în care l-a condus atribuindu-i cu bună știință un număr de înmatriculare fals ori l-a condus în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe, ori s-a eschivat de la examenul medical de constatare a acestei stări, ori a părăsit locul accidentului rutier la care a fost participant”.

Ceea ce ține de privarea de dreptul de deținere sau port și folosire a armei, aceasta deasemenea se dispune de instanța de judecată pentru un termen de la 2 ani la 5 ani în funcție de gravitatea contravenției concrete. Iar, la expirarea termenului de privare de dreptul de a conduce vehicule sau de dreptul de deținere sau port și folosire a armei, persoana este repusă în acest drept în modul stabilit de Guvern.

g) *munca neremunerată în folosul comunității* (care variază pe o durată de la 10 la 60 de ore și se execută în 2–4 ore pe zi, iar în cazul contravenientului care nu este angajat în câmpul muncii, nu este antrenat în activități de bază sau de studii, la solicitarea sau cu acordul acestuia, sancțiunea poate fi executată pînă la 8 ore pe zi). Munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată doar persoanelor care acceptă (își dau consimțământul) să execute o asemenea sancțiune, cu excepția contravenției de violență în familie (art. 78¹), pentru care acordul persoanei nu este necesar. Această

soluție este dictată de obligațiile procedurale care decurg din articolul 24 alin. (2) din Constituția RM și din articolul 3 din Convenția Europeană pentru drepturile omului (interzicerea torturii). Dar și din practica CtEDO care oferă garanții suficiente victimelor de violență în familie (a se vedea în particular, cauza *Valeriu și Nicolae Roșca v. Republica Moldova*, 20 octombrie 2009, cauza *Opuz v. Turcia*, 9 iunie 2009, § 145 sau *Bălșan v. România*, 23 mai 2017, § 57)²⁰. Ea mai decurge suplimentar din prevederile Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la Istanbul, 11 mai 2011 și ratificată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.10.2021.

Deci, apreciem că, în general, regimul juridic al aplicării sancțiunii cu munca neremunerată în folosul comunității este pus în consonanță cu art. 44 din Constituția RM, care interzice munca forțată, astfel poate fi aplicată de către instanță numai cu consimțământul contravenientului și dacă se apreciază că aplicarea amenzii contravențioanelor nu este îndestulătoare ori contravenientul nu dispune de mijloace materiale și financiare pentru plata acesteia.

După pronunțarea hotărârii judecătorești, președintele ședinței de judecată explică esența sancțiunii muncii neremunerate în folosul comunității, fapt care se consemnează în procesul-verbal al ședinței de judecată. Totodată, contravenientului sancționat cu muncă neremunerată în folosul comunității i se ia în scris un angajament prin care se obligă să se prezinte în termen de 10 zile la organul de probațiune în a cărui rază teritorială își are domiciliul. Iar în caz de eschivare de la munca neremunerată în folosul comu-

²⁰ A se vedea în acest sens și HCC RM nr. 28 din 22 noiembrie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 78¹ din Codul contravențional (*Sesizarea nr. 111g/2018*), pp.56-62.
Sursa: <https://www.constcourt.md/>.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

nității, această sancțiune se înlocuiește cu arest contravențional, calculându-se o zi de arest pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

De menționat că, munca neremunerată în folosul comunității nu poate fi aplicată militarilor prin contract și persoanelor care nu au atins vârsta de 16 ani. Iar militarii în termen și militarii cu termen redus sancționați cu muncă neremunerată în folosul comunității execută această sancțiune contravențională în unitatea militară. Munca dată se prestează în cel mult 6 luni, timp care curge de la data luării la evidență a contravenientului și punerii în executare a hotărârii judecătorești.

h) *arestul contravențional* (pe un termen de la 3 la 15 zile, iar în cazul concursului de contravenții sau al cumulului de hotărâri de sancționare pînă la 30 de zile, unde durata reținerii contravenționale se include în durata arestului).

Durata reținerii contravenționale se include în durata arestului contravențional. Totodată de reținut că, arestul contravențional nu poate fi aplicat, dacă acesta ar amenința sau ar pune în pericol real sănătatea ori integritatea corporală a contravenientului, persoanelor cu dizabilități severe și accentuate, militarilor în termen, militarilor și angajaților cu statut special ai Ministerului Afacerilor Interne, angajați în bază de contract, minorilor, femeilor gravide, femeilor care au copii cu vârsta de pînă la 8 ani, persoanei care este unicul întreținător al copilului cu vârsta de pînă la 16 ani și nici persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare. Pentru săvârșirea contravenției de violență în familie (art. 78¹ CCo) poate fi aplicat arestul contravențional și persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare, cu condiția că nu există impedimente justificate legate de starea lor de sănătate.

Observăm și amintim că Codul contravențional în articolele sale de drept material în mare parte prevede minimum două sancțiuni care pot fi aplicate în mod alternativ (amendă sau muncă neremunerată în folosul comunității sau arest contravențional).

În acest context, menționăm că instanțele judecătorești urmează să aplice aceste sancțiuni în ordinea consecutivității lor expuse în sancțiunea normei concrete. Deci, de exemplu, nu se poate de aplicat din prima sancțiunea arestului contravențional, din moment ce anterior acesteia este prevăzută sancțiunea mai blândă - muncă neremunerată în folosul comunității sau, chiar amenda.

Excepție în acest sens, o poate face sancționarea pentru contravenția prevăzută de articolul 78¹ din Codul contravențional, care nu împiedică instanțele judecătorești să aplice din prima arestul contravențional pentru comiterea faptelor de violență în familie în privința persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare fără aplicarea prealabilă a sancțiunii muncii neremunerate în folosul comunității, dacă circumstanțele particulare ale cauzei, personalitatea contravenientului, starea sănătății acestuia și interesele victimei justifică această măsură. De altfel, în jurisprudența sa, Curtea constituțională a RM a menționat că "se poate aplica o pedeapsă mai aspră din rândul celor alternative prevăzute pentru comiterea contravenției numai în cazul în care o pedeapsă mai blândă nu asigură atingerea scopului pedepsei"²¹

Sancțiuni contravenționale aplicabile **pentru persoana juridică** sunt: a) amenda – de la 10 la 1500 de unități convenționale sau, după caz, când acest fapt este prevăzut expres de norma materială din partea specială a cărții întâi, în mărimea valorii produsului, serviciului respectiv care constituie obiectul contravenției, dar nu

²¹ A se vedea: DCC nr. 15 din 7 februarie 2017, § 27.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

mai puțin de valoarea limitei maxime în unități convenționale și b) privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate.

În această ordine, urmează de atras atenția că, sancțiunea privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate (atât pentru persoanele fizice, cât juridice) poate fi aplicată și ca sancțiune complementară. Deasemenea, sancțiunile aplicabile persoanei fizice precum privarea de dreptul de a deține anumite funcții, privarea de dreptul special și punctele de penalizare pot fi aplicate și ca sancțiuni complementare. Iar minorii pot fi sancționați complementar doar cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate.

Legislatorul a statuat că „sancțiunea contravențională este o măsură de constrângere statală și un mijloc de corectare și reeducare ce se aplică, în numele legii, persoanei care a săvârșit o contravenție”. Respectiv, lista sancțiunilor contravenționale expusă supra este exhaustivă. Profesorul de drept contravențional din RM, Victor Guțuleac, menționează că ”Aplicarea sancțiunii contravenționale este nu numai o măsură de constrângere statală față de autorul unui ilicit contravențional, ci și un mecanism juridic de apărare a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei, apărarea proprietății, ordinii publice, a altor valori ocrotite de lege, un mijloc de corectare și reeducare a făptuitorului și de prevenire a noilor contravenții”²²

Fiind în acord cu afirmația distinsului profesor, noi, în dezvoltarea ei invocăm că la aplicarea sancțiunii contravenționale nu trebuie scapată din vedere relația de la obiectiv la subiectiv în determinarea pericolului social al unei contravenții, or aceeași faptă în materialitatea ei are repercusiuni mai grave sau mai puțin grave pentru societate și în funcție de persoana contravenientului. De exemplu, una este atunci când pentru depășirea vitezei de

²² Guțuleac, Victor. Drept administrativ, Chișinău: ULIM, 2013, pag. 56.

circulație stabilită pe sectorul respectiv de drum (art. 236 CCo) se sancționează un conducător de vehicul, care pentru prima dată a comis această contravenție, și cu totul altă situație este atunci când acesta este un vitezoman înrăit. În această ordine de idei legiutorul a stabilit quantumul diferit-variabil al amenzii (la 12 la 18 unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare sau, după caz, de la 30 la 36 de unități convenționale cu aplicarea a 5 puncte de penalizare). Deci, în dependență de aceste situații faptice agentul constatat are o majă de stabilire a mărimii concrete a sumei amenzii aplicabile.

În acest caz, este de fapt problema individualizării coroborată cu semnificația filozofică modernă a lui *punitur non solum quia peccatur, sed ne peccetur*. Acest adagiu de drept spune că se pedepsește nu numai pentru că s-a greșit, ci pentru ca să nu se mai greșească. Or, sancțiunea juridică, în particular cea contravențională, nu reprezintă un scop în sine, ci un mijloc de reglare a raporturilor sociale, de formare a unui spirit de responsabilitate, iar pentru aceasta nu este nevoie în toate cazurile de contravenții să se aplice sancțiunea sub nivelul ei maxim²³.

Prin urmare, rolul avocatului în procedura contravențională este, inclusiv, de a demonstra valoarea acestui adagiu de drept. Mai cu seamă, în cauzele unde clientul său este pasibil și de aplicarea față de el a sancțiunii complementare.

În acest context, amintim că patru sancțiuni din cele descrise, și anume: - privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate, privarea de dreptul de a deține anumite funcții, privarea de dreptul

²³ Groza, L.; Gh., Paraușanu. Reglementarea sancționării contravențiilor, Editura Stiințifică, București, 1973, p. 38.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

special și punctele de penalizare pot fi aplicate și ca sancțiuni complementare. În calitate de sancțiuni complementare acestea, în fond, se aplică suplimentar și preponderent amendei. Mai rar - muncii neremunerate în folosul comunității sau arestului contravențional. Sancțiunile complementare se aplică în funcție de natura și de gravitatea faptei.

Prin analiza cuantumului sancțiunilor contravenționale, care în marea lor majoritate sunt de natură pecuniară sub formă de amenzi, observăm că raportate la nivelul și condițiile de trai ale Republicii Moldova acestea sunt prea severe. Totuși, în această ordine, legiuitorul prin art. 44¹ CCo a statuat, desigur cu anumite condiționalități, posibilitatea aplicării sancțiunii mai blânde decât cea prevăzută de lege. Astfel, ținând cont de:

- circumstanțele excepționale ale cauzei, legate de scopul și motivele faptei,
- de rolul contravenientului în săvârșirea contravenției,
- de personalitatea contravenientului,
- de comportarea lui în timpul și după consumarea contravenției,
- de alte circumstanțe care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, precum și
- de contribuirea activă a participantului unei contravenții săvârșite în grup la descoperirea acesteia,

agentul constatat, după caz, procurorul, instanța de judecată sau comisia administrativă poate aplica o sancțiune sub limita minimă, prevăzută de partea specială a cărții întâi²⁴ pentru contra-

²⁴ Aici, constatăm că în norma respectivă a art. 44¹ CCo este strecurată o greșală de redacție. Astfel, se indică "partea specială a cărții a doua". Or, corect urmează a fi "partea specială a cărții întâi".

venția respectivă. Însă, de reținut că aceste prevederi nu se aplică persoanelor care nu au executat sancțiunile contravenționale pentru faptele comise anterior sau au antecedente penale nestinse.

Tocmai de aceea, avocatul în activitatea sa trebuie să dea dovadă de maxima diligență la examinarea unor asemenea cauze. Respectiv, rolul avocatului în demonstrarea circumstanțelor expuse supra este foarte valoros pentru clientul său.

De asemenea și în acest sens, subliniem și reamintim că unii avocați confundă sancțiunile contravenționale cu sancțiunile fiscale, ambele aplicate, conform competenței de către autoritatea administrativă de inspectare financiară din subordinea Ministerului Finanțelor sau de către Serviciul Fiscal de Stat. Astfel, trebuie de reținut că, spre exemplu, potrivit art. 402 CCo - sînt în drept să examineze cauze contravenționale și să aplice sancțiuni (contravenționale –n.n.) conducătorii direcțiilor generale finanțe ale unităților administrativ-teritoriale și adjuncții lor, angajații din cadrul Serviciului Fiscal de Stat împuterniciți prin ordinul directorului Serviciului, conducătorul autorității administrative de inspectare financiară din subordinea Ministerului Finanțelor, adjunctul său și conducătorii subdiviziunilor teritoriale ale acesteia, directorul Agenției Achiziții Publice și adjunctul lui. Totodată, aceste persoane mai au și competența de a dispune sancționarea fiscală (sub formă de avertizare sau amendă) în temeiul Codului fiscal²⁵, pentru încălcări fiscale a prevederilor acestuia. Deci, avocatul în acordarea asistenței juridice trebuie să delimiteze clar caracterul sancțiunii dispuse de aceste organe – contravenționale sau fiscale. Or, de caracterul acestora depinde procedura lor de contestare.

²⁵ A se vedea: art. 231-238 din Codul fiscal al RM, adoptat prin Legea nr.1163 din 24 aprilie 1997.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Deciziile de contestare a sancțiunilor contravenționale se contestă potrivit regulilor Codului contravențional direct în instanța competentă, iar cele de ordin fiscal se contestă potrivit regulilor Codului administrativ (initial, organului superior, apoi în instanța de contencios administrativ).

Totodată, menționăm că faptul apicării și executării sancțiunilor contravenționale nu eliberează contravenientul de repararea prejudiciului patrimonial și a celui nepatrimonial cauzate prin contravenție față de victimă, adică persoana al cărei drept sau interes legitim a fost lezat prin contravenție, și nu-l absolvă pe acesta nici de executarea obligației pentru a cărei neîndeplinire a fost aplicată sancțiunea contravențională, adică sancționată (art. 45-46 CCo).

Astfel, persoana al cărei drept sau interes legitim a fost lezat prin contravenție îl poate apăra prin acțiune civilă depusă conform legislației procedurale civile. Respectiv, soluționând cauza contravențională, autoritatea competentă este în drept, la cererea victimei, să dispună repararea prejudiciului cauzat prin contravenție în cazul în care nu există divergențe asupra întinderii lui. În caz contrar, litigiul se soluționează separat de către instanța de judecată competentă potrivit codului de procedură civilă (în special, la sediile instanței de la locul daunei sau de la domiciliul reclamantului). De menționat că acțiunea de reparare a prejudiciului cauzat prin contravenție se înaintează chiar și în cazul în care făptuitorul a fost absolvit de răspunderea contravențională în temeiul expirării termenului de prescripție. Or, contravenientul este absolvit de răspundere în fața statului, însă nu și a victimei.

Iar ceea ce tine de executarea obligației a cărei neîndeplinire este sancționată, dacă contravenientul nu înlătură imediat încălcarea constatată, atunci agentul constator întocmește un Plan

de remediere pe care îl anexează la procesul-verbal cu privire la contravenție, în care agentul constatator stabilește, cu titlu de recomandare, măsuri de remediere și termenul realizării acestora în vederea conformării contravenientului cu cerințele legislației. Termenul de remediere reprezintă o perioadă între 30 și 90 de zile lucrătoare de la data comunicării procesului-verbal cu privire la contravenție, care nu poate fi modificat, în decursul căreia contravenientul are posibilitatea remedierii încălcărilor constatate și conformării cu cerințele legislației.

În termen de 10 zile lucrătoare de la data expirării termenului de remediere, agentul constatator verifică acțiunile întreprinse de contravenient și completează partea a II-a a planului de remediere, în care menționează în ce proporție au fost realizate măsurile de remediere stabilite. Iar în cazul în care, în urma verificării indicate se constată neconformarea contravenientului cu cerințele legale și nerealizarea măsurilor de remediere în termenul stabilit, agentul constatator întocmește un alt proces-verbal cu privire la contravenție, prin care persoanei responsabile i se aplică sancțiunile contravenționale respective.

Măsurile de siguranță.

Sancțiunile contravenționale urmează a fi delimitate de măsurile de siguranță, prevăzute la Capitolul V¹ (art. 439⁴ – 439⁸ CCo). Prin măsuri de siguranță se înțeleg acele măsuri prevăzute de Codul contravențional, aplicate în procesul contravențional doar de către instanța de judecată (atenționăm - nu de către agentul constatator) la demersul agentul constatator, în scopul înlăturării consecințelor faptei, a unui pericol ori pentru prevenirea săvârșirii faptelor contravenționale prevăzute de Codul contravențional, *chiar dacă*

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

nu sînt întrunite condițiile de tragere la răspundere contravențională. Deci ele, în fond, sunt imprescriptibile.

Potrivit Codului contravențional al RM (art. 439⁴) se poate aplica una sau mai multe din următoarele măsuri de siguranță:

- a) expulzarea;
- b) demolarea construcțiilor neautorizate și/sau defrișarea arborilor și arbuștilor;
- c) confiscarea specială;
- d) ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport.

Unde, *expulzarea* (art. 439⁵) este o măsură de siguranță care constă în îndepărtarea silită de pe teritoriul Republicii Moldova a cetățenilor străini și a apatrizilor (cu excepția persoanei care a fost recunoscută ca refugiat sau căreia i s-a acordat protecție umanitară) care, aflându-se pe teritoriul R. Moldova au săvîrșit o contravenție prevăzută de Codul contravențional și sancționate pentru faptă dată. Expulzarea are drept scop înlăturarea unei stări de pericol și/sau prevenirea săvîrșirii unor fapte socialmente periculoase de către aceste persoane. Or, rămînerea contravenientului pe teritoriul Republicii Moldova este sursa unei stări de pericol pentru ordinea publică sau pentru securitatea națională, respectiv, înlăturarea acestei stări fiind posibilă doar prin îndepărtarea contravenientului de pe teritoriul Republicii Moldova.

În privința cetățenilor străini și apatrizilor care nu pot fi expulzați imediat, instanța de judecată poate dispune luarea în custodie publică, cu plasarea acestora în Centrul de Plasament Temporar al Străinilor pe un termen de cel mult 6 luni. Iar, în cazul în care expulzarea însoțește sancțiunea arestului contravențional, aducerea la îndeplinire a expulzării are loc după executarea sancțiunii.

De menționat că, contravenientul nu poate fi expulzat în statul în privința căruia există dovezi că în statul respectiv acesta va fi persecutat din motive de apartenență rasială, națională, religioasă, din cauza convingerilor politice sau va fi supus tratamentului inuman și degradant, torturii ori pedepsei capitale. Un exemplu trist, chiar rușios, pentru Republica Moldova este expulzarea și extrădarea către Turcia din 6 septembrie 2018 de către Biroul migrație și azil al Ministerului Afacerilor Interne în colaborare cu Serviciul de informare și securitate a celor șapte profesori turci care activau la liceul privat Orizont. Fapt pentru care la 11 iunie 2019 Republica Moldova a fost condamnată la CtEDO pentru încălcarea drepturilor cetățenilor străini. Și anume, pentru violarea articolelor 5§.1 și 8 din Convenția pentru Drepturile Omului. Or, aplicarea expulzării persoanelor indicate urma să se țină cont de dreptul la respectarea vieții private a acestora, drept prevăzut expres și de norma alin. (5) art. 439⁵ Cod contravențional.

Demolarea construcțiilor neautorizate (art. 439⁶ CCo) se aplică în cazul faptelor prevăzute la art.116, 134, 168, art.177 alin.(3), art.178, 179 și 226 și atrage, după caz, remedierea construcțiilor afectate în urma intervențiilor neautorizate. Iar, *defrișarea arborilor și arbuștilor* se aplică în cazul contravenției prevăzute la art. 168 CCo. Aceste măsuri de siguranță pot fi aplicate chiar dacă este înlăturată răspunderea contravențională în temeiul art. 26 CCo (a) renunțării benevole la săvârșirea contravenției; a¹) stării de iresponsabilitate; b) contravenției neînsemnate sau al tentativei de contravenție neînsemnată; c) împăcării victimei cu făptuitorul; c¹) încheierii tranzacției conform Legii cu privire la mediere; d) prescripției răspunderii contravenționale; e) amnistiei; f) constatării amiabile a accidentului rutier) sau procesul contravențional a înce-

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

tat în temeiul art. 441 alin. (1) lit. f) – deci, dacă nu este identificat făptuitorul și/sau termenul prescripției tragerii la răspundere contravențională a expirat.

Demolarea construcțiilor neautorizate și defrișarea arborilor și arbuștilor se execută de către contravenient pe cont propriu sau de către autoritățile administrației publice locale din contul proprietarului, iar modul de demolare a construcțiilor neautorizate și de defrișare a arborilor și arbuștilor se stabilește de către Guvern.

Confiscarea specială (art. 439⁷ CCo) constă în trecerea forțată și gratuită în proprietatea statului a următoarelor bunuri:

- a) utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei contravenții (mijloace de transport utilizate la furt, la contrabandă de mărfuri, arme, alte unelte etc.);
- b) rezultate din săvârșirea contravenției, precum și orice venituri generate de aceste bunuri (obiecte de contrabandă);
- c) date pentru a determina săvârșirea unei contravenții sau pentru a-l răsplăti pe contravenient (sume de bani);
- d) deținute contrar regimului stabilit de legislație și depistate pe parcursul desfășurării procesului contravențional (mărfuri, vehicule, obiecte și alte valori prohibite introducerii pe teritoriul vamal al Republicii Moldova sau introduse cu obligația de a fi scoase de pe teritoriul ei vamal);
- e) convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din contravenții sau din veniturile generate de aceste bunuri (automobile și alte bunuri de contrabandă reutilitate etc).

În cazul în care aceste bunuri nu mai există, nu pot fi găsite sau nu pot fi recuperate, se confiscă contravaloarea acestora.

După cum am menționat anterior, confiscarea specială se aplică doar de către instanța de judecată la demersul agentului constata-tor. Inșă, ca excepție, în cazul contravențiilor de scoatere ilicită din țară a sîngelui donat, a derivatelor de sînge și a preparatelor din el (art. 79 alin. (3)), precum și pentru încălcarea regulilor vamale (art. 287 CCo) confiscarea specială se aplică de către reprezentantul Ser-viciului Vamal abilitat să examineze cauza contravențională.

Deasemenea, este important de reținut că pînă la pronunțarea hotărîrii cu privire la confiscarea specială, agentul constata-tor dis-pune restituirea către proprietar sau către posesorul legal al bunu-rilor ușor alterabile, în acest caz confiscîndu-se contravaloarea lor. Și, confiscarea specială se poate aplica chiar dacă făptuitorul este eliberat de răspundere contravențională.

Mai mult, pentru avocat urmează de reținut faptul că, dacă bu-nurile de la pct. a) și b) indicate supra, și ele aparțin sau au fost transferate oneros unei persoane (ex., în cazul când automobi-lul utilizat la contrabandă s-a transmis în baza unui contract de locațiune (mandat), schimb sau vânzare-cumpărare de probă, sau cu rezerva proprietății) care nu știa și nici nu trebuia să știe des-pre scopul utilizării sau originea bunurilor, se confiscă doar con-travaloarea acestora. Dacă bunurile respective au fost transferate cu titlu gratuit unei persoane (ex., în cazul când automobilul s-a transmis în baza unui contract de donație) care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea acestora, bunu-rile se confiscă.

Important de observat că confiscarea specială în calitate ei de măsură de siguranță, în principiu se poate de aplicat și pe contravențiile cu un pericol social redus pe care poate fi aplicată chiar și sancțiunea avertisment. De pildă, pentru fapta prevăzută în

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

alin. (2) art. 201 CCo – de încălcare a regulilor de utilizare a aparatelor electronice la bordul aeronavei, care se sancționează cu *aver-tisement* sau cu amendă de la 2 la 4 unități convenționale, eventual se poate de aplicat și confiscarea specială a aparatului electronic.

O reglementare importantă ține de prescripția măsurii confiscării speciale. Astfel, cu privire la prescripția măsurii confiscării speciale apreciem că aceasta, fiind, în principiu, o măsură complementară sancțiunii contravenționale principale, este supusă aceluiași termen de prescripție. Într-adevăr dacă aplicarea măsurii confiscării și executarea ei sunt comune cu sancțiune principală, prescrierea acesteia din urmă trebuie, de regulă, să afecteze și măsura confiscării. Însă aici, trebuie să menționăm distinct că în temeiul normei alin. (8) art. 439⁷ CCo „confiscarea specială se poate aplica chiar dacă făptuitorul este eliberat de răspundere contravențională”. Aceasta înseamnă că măsură de siguranță dată se poate de aplicat, respectiv, de executat separat de sancțiunea pentru care contravenientul a fost absolvit de răspundere contravențională datorită eliberării sau înlăturării de această răspundere pe un temei sau altul – prescripție, caz fortuit, împăcarea cu victima, amnistie, deces, etc (a se vedea în acest sens art. 441 CCo). Totuși atragem atenția la îmbinarea de cuvinte cheie din această normă de drept „se poate”, prin care normei date i se atribuie un caracter dispozitiv, nu imperativ. Deci, în această ordine, trebuie de înțeles corect că în asemenea caz - dacă făptuitorul este eliberat de răspundere contravențională, nu se impune neapărat aplicarea confiscării speciale. Aceasta rămânând la discreția instanței.

Prin urmare, trebuie de reținut că confiscarea specială nu este prescrisă (nu are termen de prescripție). Și aceasta din motiv că confiscarea specială, în mare parte apare ca o măsură dispusa în

urma săvârșirii contravenției cu privire la bunuri a căror deținere sau circulație este interzisă (respectivele stări ilegale având caracter continuu), or, abaterea subzistă pe toata durata stării respective, fapta nu este consumată și, în consecință, nu este prescrisă nici măsura specială a confiscării speciale.

Și încă un moment important de reținut este că „confiscarea specială nu se aplică în cazul contravențiilor săvârșite prin intermediul unui organ de presă sau al oricărui alt mijloc de informare în masă”. De exemplu, dacă un jurnalist, organ de presă sau internet-portal au difuzat o informație calomnioasă despre o persoană, adică au răspândit cu bună știință informații mincinoase ce defăimează o altă persoană, contravenție ce cade sub incidența art. 70 CCo, instanța de judecată, de rând cu sancțiunea prevăzută aplicată (amendă sau muncă neremunerată etc.) nu poate dispune ca măsură specială confiscarea specială a ziarului, revistei, camerei de luat vederi sau altui utilaj audio-video utilizat de jurnalist, redacție, reporter, prezentator ș.a., pentru săvârșirea contravenției date.

În final, relevăm opinia că ”confiscarea specială” necătând la faptul că, similar Codului penal, este conceptualizată și instituționalizată (catalogată) ca măsură de siguranță, totuși aceasta se prezintă ca o sancțiune contravențională complementară specială și trebuie înțeleasă ca atare. Drept dovadă a acestei opinii invocăm chiar prevederea de la lit.d) alin (1) din art. 451¹ CCo, prin care expres utilizează sintagma ”sancțiunea confiscării bunurilor”.

Ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport (art. 439⁸ CCo) constă în interzicerea temporară persoanei fizice de a conduce mijloace de transport (un autovehicul, tractor agricol sau forestier, motocicletă ori troleibus) prin ridicarea permisului de conducere pînă la pronunțarea hotărîrii judecătorești

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

asupra cauzei. Această măsură de siguranță este specifică în domeniul circulației pe drumurile publice, dar, mai cu seamă, în domeniul circulației rutiere. Măsura în cauză care mai poate fi denumită și suspendarea temporară a exercitării dreptului de a conduce are drept scop special înlăturarea unei stări de pericol și/sau prevenirea săvârșirii unor fapte socialmente periculoase în traficul rutier. Ea se aplică doar în cazul procesului de examinare a contravențiilor pentru care se prevede sancțiunea privării de dreptul de a conduce mijloace de transport (ex., în cazurile de conducere în stare de ebrietate - art.233 CCo).

Ca și celelalte măsuri de siguranță, ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se aplică doar de instanța de judecată pe un termen ce nu poate depăși termenul maxim al sancțiunii de privare de drept special prevăzut de sancțiunea normei contravenționale.

Astfel, instanța de judecată examinează, în cel mult 3 zile de la data depunerii, demersul agentului constatator cu privire la ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, cu emiterea unei încheieri care va conține una dintre următoarele soluții:

- a) admiterea demersului agentului constatator și ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport;
- b) respingerea demersului agentului constatator și restituirea permisului de conducere titularului.

În acest ultim context, trebuie de menționat că instanța de judecată la examinarea demersului agentului constatator, în funcție de gradul de proporționalitate prin raportare la gradul de pericol social concret al faptei, are posibilitatea să examineze și analizeze proporționalitatea aplicării acestei măsuri cu eventuala respingere

a demersului²⁶. Spre exemplu, persoana este cu dezabilități locomotorii, mijlocul de transport este unica lui sursă de deplasare, totodată, ea mai afirmă că înainte de a fi oprită în trafic de inspectorul poliției rutiere a fost la medic, care din greșală i-a administrat un medicament ce conține substanțe stupefiante.

Toate aceste avocatul trebuie să le poată demonstra într-o apărare efectivă a clientului.

Iar termenul executării măsurii de siguranță de ridicare provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se include în termenul de executare a sancțiunii de privare de drept special de a conduce mijloace de transport. După cum am menționat anterior, ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport, ca și toate celelalte măsuri de siguranță, se poate aplica chiar dacă făptuitorul este eliberat de răspundere contravențională. În cel mult 3 zile de la data pronunțării încheierii, copia de pe

²⁶ Prin comparație, în România potrivit Ordonanței Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor (care, la general, ține loc de Cod contravențional – n.n.) raportată; prin trimitere la OUG 195/2002 privind regimul rutier, această măsură de siguranță este denumită ca *suspendare a dreptului de a conduce un autovehicul* și este calificată ca sancțiune contravențională complementară. Se aplică de agentul constator și, până recent putea fi contestată cu plângere în instanța de judecată, care deseori interveneau și modificau această sancțiune în funcție de gradul de proporționalitate prin raportare la gradul de pericol social concret al faptei. Înșă, prin Decizia nr.5 în dosarul nr.3373/1/2020 din 12.04.2021 a Înaltei Curți de Casație și Justiție (ICCJ), prin care s-a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Constanța s-a stabilit că *instanțele nu pot examina proporționalitatea sancțiunilor contravenționale complementare*. Deci, s-a stabilit că instanța de judecată nu mai are posibilitatea să examineze proporționalitatea acestei sancțiuni complementare, aplicate de către agentul constator. A se vedea: <https://www.avocatu.ro/ril-admis> (vizitat: 14.04.21).

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

aceasta se înmânează agentului constatator și persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional sau se remite acestora în cazul în care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei contravenționale, faptul expedierii consemnându-se în dosar.

Măsuri procesuale de constrângere.

În capitolul V din cartea a doua CCo legislatorul a prevăzut un cerc larg de măsuri procesuale de constrângere în cauzele contravenționale. Astfel, potrivit art. 432 CCo "agentul constatator este în drept să aplice, în limitele competenței, următoarele măsuri procesuale de constrângere:

- a) *reținerea*;
- b) *aducerea silită* (se dispune de instanța de judecată prin încheiere –n.n.);
- c) *înlăturarea de la conducerea vehiculului*;
- d) *testarea alcoolscoptică sau examenul medical pentru constatarea stării de ebrietate produse de alcool sau de alte substanțe*;
- e) *interzicerea exploatării vehiculului prin reținerea sau retragerea plăcii cu numărul de înmatriculare al acestuia*;
- f) *suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier*;
- g) *amenda judiciară* (se aplică de către instanța de judecată direct în ședința de examinare a cazului);
- h) *punerea sub sechestru* (poate fi aplicată doar de către judecătorul de instrucție sau de către instanța de judecată, la solicitarea agentului constatator sau a procurorului, pentru a asigura eventuala confiscare specială, precum și pentru a garanta executarea sancțiunii amenzii)".

Aceste măsuri procesuale de constrângere pot fi aplicate în scopul: - curmării contravenției; - identificării persoanei în a cărei privință este pornit proces contravențional; - întocmirea procesu-

lui-verbal cu privire la faptul contravenției, în cazul imposibilității perfectării acestuia la locul descoperirii contravenției (de ex., în cazul când persoana este în stare de ebrietate și/sau opune rezistență reprezentatului agentului constatator și încearcă să fugă de la locul faptei se dispune înlăturarea de la conducerea autovehiculului); - asigurării examinării corecte și cu celeritate a cauzei contravenționale, precum, - asigurarea executării hotărârii instanței de judecată prin care persoana reținută eventual va fi supusă sancțiunii arestului contravențional sau întru asigurarea eventualei măsuri de siguranță cum este confiscarea specială.

În practică deseori se întâlnesc cazuri de aplicare incorectă a măsurilor procesuale de constrângere. Spre exemplu, măsura de înlăturare de la conducerea vehiculului (art.438 CCo), prevede că „Persoana care conduce vehicul este înlăturată de la conducere dacă:

- a) există temeieri suficiente de a presupune că se află în stare de ebrietate inadmisibilă produsă de alcool sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe;
- b) nu are asupra sa documentul care confirmă dreptul de a conduce sau de a folosi vehiculul;
- c) a expirat termenul de 180 de zile de admitere temporară a mijlocului de transport auto pe teritoriul Republicii Moldova, cu excepția cazului în care mijlocul de transport auto este introdus pe teritoriul vamal de către persoana fizică cu domiciliul în orice stat străin și care deține permis de conducere emis în țara în care are domiciliu;
- d) are domiciliul în altă localitate decât localitățile din stînga Nistrului, municipiul Bender ori localitățile Gîsca, Chițcani, Zahorna, Merenești și Cremenciug din raionul Căușeni și

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

conduce un mijloc de transport auto cu plăcuță cu număr de înmatriculare neutru sau cu plăcuță cu număr de înmatriculare eliberate în unitățile administrativ-teritoriale din stînga Nistrului sau municipiul Bender, cu excepția prevăzută la art. 53 alin. (22) din Legea privind siguranța traficului rutier”.

Astfel, dacă situația indicată la lit a) în fine este clară, or, potrivit alin. (2) din acest articol se statuiază că persoana care conduce vehicul „este obligată să accepte, la cererea agentului constatator, testarea alcoolscoptică, examenul medical, prelevarea de sînge și de eliminări ale corpului pentru analiză”. În caz contrar, dacă refuză aceasta este pasibilă de răspunderea penală potrivit alin. (3) art. 264¹ Cod penal. Deasemenea, în fond, sunt clare și situațiile reglementate la lit. c) și d) expuse supra.

Însă, în practică se întîlnesc frecvent cazuri când agenții de patrulare din cadrul poliției rutiere a Inspectoratului Național de Patrulare MAI fac abuzuri referitor la situația prevăzută la lit b) - dacă persoana care conduce vehicul nu are asupra sa documentul care confirmă dreptul de a conduce sau de a folosi vehiculul. Mai simplu, conducătorul de vehicul nu are asupra sa permisul de conducere (în genere nu are dreptul de a conduce sau a fost lipsit de el sau, banal, l-a uitat acasă în buzunarul altui sacou), ori, automobilul conform datelor din certificatul de înmatriculare („pașaportul tehnic”) nu este înmatriculat pe numele său și el nu are asupra sa procură – mandat, foaie de trăsură sau contract de comodat, locațiune sau arendă (a combinei sau tractorului). La acest caz, situația de lipsă a permisului de conducere poate fi clară și ușor verificată de către polițist prin sistemul informațional de date.

Însă, cu referire la situația de lipsă a documentului de *a folosi* vehiculul se constată o avalanșă de abuzuri din partea agenților constatatori din cadrul poliției rutiere. În special, față de cetățenii care circulă cu automobile/tractoare, care nu sunt înmatriculate pe numele lor, ci a soției, a rudelor sau prietenilor.

În asemenea situații, avocatul antrenat în proces trebuie să demonstreze ilegalitatea agentului prin dispozițiile Codului civil. Astfel, urmează de reținut că potrivit Codului civil, acesta nu stabilește anumite condiții speciale în ceea ce privește forma contractelor de comodat și locațiune a autovehiculelor, în calitatea lor de bunuri mobile. Condiția imperativă de încheiere a contractelor date în formă scrisă (cu sau fără autentificare notarială sau înregistrare în Registrul bunurilor imobile) se impune doar asupra bunurilor imobile (terenurile cu componentele lor - clădiri, case, apartamente, etc.).²⁷ Aceste prevederi legale sunt conforme cu un principiu fundamental în dreptul civil - libertatea contractuală (art.1 și 993 Cod civil). Deci, trebuie de reținut că în prezent Codul civil al RM admite forma verbală a contractelor de locațiune (folosința bunului contra plată) și comodat (folosința bunului cu titlu gratuit).

Prin urmare, în virtutea prevederilor legale din Codul civil al RM, conducătorului de vehicul i se asigură, fără nicio îngrădire, dreptul de a se folosi de autovehiculul, care nu este înmatriculat pe numele său și, respectiv, nu are asupra sa vre-un document (procură-mandat sau contract) care confirmă în scris dreptul de a folosi vehiculul. Or, acest drept poate fi confirmat și prin formă verbală sau concludentă – prin însăși faptul posesiei și folosinței lui.

²⁷ A se vedea în acest sens: art. 321-322; 1234 și urm.; 1252 și 1289 Cod civil.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

De asemenea, măsura de *suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului rutier* (art. 439¹ CCo)²⁸, care constă în interzicerea temporară persoanei fizice și/sau persoanei juridice de a utiliza un anumit vehicul rutier prin reținerea plăcuțelor cu numărul de înmatriculare și a certificatului de înmatriculare. Măsura dată se aplică pînă la momentul achitării sancțiunii pentru contravenția respectivă și încetează cu restituirea acestora, în momentul când contravenientul prezintă dovada de achitare a amenzii. Ea se aplică în cazurile de încălcare a regulilor traficului de mărfuri periculoase (art. 200¹ CCo), manifestate prin următoarele acțiuni:

- admiterea scurgerilor substanțelor periculoase la transportarea mărfurilor periculoase,
- utilizarea unui mijloc de transport interzis pentru transportarea mărfurilor periculoase sau transportarea lor în condiții de izolare interzise sau neaprobată sau,
- transportarea mărfurilor periculoase cu un vehicul fără certificatul de agreare, certificatul de competență profesională, documentația de transportare a mărfurilor periculoase și instrucțiuni scrise pentru conducătorul auto conform reglementărilor specifice transportului rutier de mărfuri periculoase.

Se mai aplică și în cazurile de încălcare a regulilor de folosire a drumurilor la circulația vehiculelor ((art. 224 CCo), și anume pentru:

²⁸ A nu se confunda această *măsură procesuală de constrângere* prin care se ridică plăcuțele cu numărul de înmatriculare și a certificatului de înmatriculare a unui anumit autovehicul concret cu „ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport” care, la rândul ei, este o *măsură de siguranță*. Măsura de siguranță, în sine este mai drastică, or, conducătorul auto, în genere este privat de dreptul de a conduce careva vehicul (fie un - moto, -auto sau tractor, trolebuz etc.), nu doar de exploatarea unui vehicul concret. În primul caz, contravenientul poate utiliza liber alte vehicule, dacă, desigur, le are.

- efectuarea transportului rutier de bunuri indivizibile cu depășirea masei totale maxime admise, maselor maxime admise pe axe și/sau dimensiunilor maxime înscrise în autorizația specială de transport;
- nerespectarea de către conducătorii de vehicule sau de către agenții transportatori a cerințelor Regulamentului cu privire la autorizarea, controlul și efectuarea pe drumurile publice a transporturilor cu greutate și/sau dimensiuni ce depășesc limitele admise și,
- efectuarea transportului rutier cu încălcarea restricțiilor de circulație privind masa totală a vehiculelor, în cazul în care temperatura aerului este mai mare de 30°C.

În situațiile enumerate, credem că măsura procesuală de constrângere este destul de rezonabilă și impusă de contravențiile cu un eventual pericol social major. Însă, legiutorul a mai împuternicit agentul constatat cu asemenea atribuții și în cazurile de încălcarea normelor de efectuare a transportului rutier de persoane și mărfuri (art. 197 CCo). Mai mult, în aceste cazuri această măsură de suspendare se aplică pe un termen de 6 luni, chiar dacă amenda este achitată în aceeași zi.

Astfel, în unele cazuri de către inspectorii abilitați cu funcții de control sau inspectorii poliției rutiere această măsură se aplică și conducătorilor auto care, prin întâmplare, o singură dată efectuează transportul rutier de persoane, contra cost, unor persoane care, de pildă, noaptea, pe ploaie sau ger au rămas pe drum (li s-a defectat automobilul sau autocarul cu care mergeau la o nuntă sau de la o nuntă dintr-o localitate mai îndepărtată etc). Sau, în cazul când un vecin-proprietar de camionetă efectuează transportul rutier de mărfuri, contra cost, pentru alt vecin (ex., î-i transportă mo-

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

bilierul din apartamentul din oraș spre vila acestuia). Potrivit art. 197 CCo, efectuarea transportului rutier de persoane sau mărfuri, contra cost, cu vehicule rutiere [...], fără a fi înregistrat în condițiile Codului transporturilor rutiere se sancționează cu amendă într-un anumit număr de unități convenționale (de la 150 până la 300) cu sau fără 4-6 puncte de penalizare, aplicate persoanei fizice. Pentru persoanele juridice amenda variază de la 450 la 800 de unități convenționale, însă fără puncte de penalizare.

Respectiv, în speță, agentul constatator competent (acestea fiind poliția rutieră – art.400 sau organele de specialitate în domeniul transporturilor – art.407 CCo) poate aplica măsura procesuală de constrângere dată față de acel conducător auto sau vecinul-proprietar de camionetă, pentru ”un act de binefacere” pe un termen de tocmai 6 luni.

În exemplele menționate supra, rolul avocatului este de neînlocuit, or doar un profesionist în domeniul dreptului va putea în instanța de judecată în rezultatul desfășurării unei activități de investigare independentă și amplă (în temeiul lit.g) alin.(1) art.8 din legea 1260/2002) să demonstreze că transportul rutier de persoane sau mărfuri, contra cost, a avut loc ocazional, o singură dată și fără a avea intenția de a desfășura ilegal activitatea de întreprinzător.

Urmează de menționat că, legislatorul, de rând cu posibilitatea aplicării acestor măsuri procesuale de constrângere în cauzele contravenționale, în anumite circumstanțe le condiționează aplicarea prin limitarea condițiilor și a cercului de competențe a agentului constatator. Astfel, spre exemplu, măsura procesuală de constrângere - *reținerea* (art. 433 CCo) care constă în limitarea de scurtă durată a libertății persoanei fizice, poate fi aplicată doar în cazul:

- a) contravențiilor flagrante pentru care Codul contravențional prevede sancțiunea arestului contravențional;
- b) imposibilității identificării persoanei în a cărei privință este pornit proces contravențional dacă au fost epuizate toate măsurile de identificare;
- c) executării hotărârii instanței de judecată privind expulzarea persoanei;
- d) încălcării regimului frontierei de stat, a regimului zonei de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat.

Iar, drept condiție imperativă se impune ca persoana reținută să fie informată neîntârziat, într-o limbă pe care o înțelege, despre motivele reținerii, faptul informării consemnându-se în procesul-verbal cu privire la reținere în care se menționează neîntârziat, contra semnătură, drepturile reținutului. Totodată, persoanei reținute i se acordă neîntârziat posibilitatea de a comunica la două persoane, la alegerea sa, despre reținere.

Mai mult, avocatul trebuie să cunoască că, după competența legală, reținerea se aplică doar de către:

- a) poliție;
- b) Poliția de Frontieră, în cauzele de încălcare a regimului frontierei de stat, a regimului zonei de frontieră sau a regimului punctelor de trecere a frontierei de stat;
- c) Serviciul vamal, în cazul contravențiilor ce țin de competența lui;
- d) Biroul migrație și azil al Ministerului Afacerilor Interne, în cazul contravențiilor ce țin de competența sa.

Prin urmare, reprezentanții altor autorități publice (agent constatator), care soluționează, în limitele competenței sale cauze con-

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

travenționale nu sunt în drept să aplice această măsură procesuală de constrângere.

Avocatul care acordă asistență juridică persoanei reținute contravențional (care se află în custodia poliției) trebuie, în primul rând, să atragă atenție asupra duratei reținerii. Astfel, luând cunoștință cu procesul-verbal de reținere urmează să verifice dacă în acest act procedural ora reținerii fixate coincide cu momentul reținerii faptice. Or, termenul reținerii contravenționale curge din momentul reținerii faptice, dar nu din momentul întocmirii procesului-verbal.

De reținut că, în mod obișnuit reținerea nu poate depăși 3 ore. Iar, cu titlu de excepție aceasta poate dura până la 24 de ore dar cu autorizația judecătorului de instrucție și impusă doar de următoarele situații imperative: a) până la examinarea cauzei contravenționale – persoanei suspectate de săvârșirea unei contravenții pentru care sancțiunea prevede arestul contravențional; b) pentru a identifica persoana și a clarifica circumstanțele contravenției – persoanelor care au încălcat regulile de ședere a cetățenilor străini și apatrizilor în Republica Moldova, regimul frontierei de stat, regimul zonei de frontieră sau regimul punctelor de trecere a frontierei de stat.

În caz contrar, persoana reținută urmează să fie eliberată imediat, iar la eliberare i se înmânează copia de pe procesul-verbal de reținere în care se menționează de cine și în ce temei a fost reținută, locul și timpul reținerii, temeiul și timpul eliberării.

Un alt exemplu, - *aducerea silită* (art. 437 CCo) care constă în conducerea forțată în fața instanței de judecată a persoanei în cazul în care aceasta, fiind citată în modul stabilit de lege, nu s-a prezentat, fără a avea motive întemeiate, și nu a informat instanța

care a citat-o despre imposibilitatea prezentării sale, prezența acesteia fiind necesară, menționăm că poate fi supusă aducerii silită doar persoana participantă la proces, pentru care este obligatorie citarea instanței, și care: a) se eschivează de la primirea citației; b) se ascunde de instanță. Totodată, aducerea silită se efectuează doar de către poliție și, obligatoriu, în temeiul unei încheieri judecătorești.

Prin urmare, avocatul în activitatea sa în cadrul aplicării sancțiunii contravenționale sau a măsurilor de siguranță va ține cont că beneficiarul/clientul, ar putea să nu înțeleagă pe deplin în ce constă diferența între sancțiune și măsura de siguranță aplicată. Spre exemplu, la judecarea cazurilor unde în calitate de sancțiune este prevăzută și sancțiunea arestului contravențional avocatul trebuie să țină cont că această sancțiune este o sancțiune excepțională, iar în acest sens urmează să analizeze minuțios dacă există temeiuri pentru ca instanța să aplice această sancțiune. Arestarea contravențională trebuie să fie folosită ca o ultimă sancțiune și numai după ce alte sancțiuni alternative au fost examinate riguros. Dacă arestarea contravențională nu poate fi evitată, avocatul trebuie să depună eforturi ca aceasta să fie aplicată pe cel mai scurt posibil termen. Iar când arestarea beneficiarului/clientului nu este rațională, avocatul va solicita să se ia în considerare: starea sănătății; condițiile în care trăiește; componența familiei și alte particularități psiho-sociale ale beneficiarului/clientului. Similar, urmează de procedat și în cazul posibilei aplicări a sancțiunii sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității sau a altor sancțiuni complementare precum privarea de drepturi.

§2. Reguli de procedură contravențională. Rolul avocatului în desfășurarea procesului contravențional.

Preliminări.

În ce privește modul de soluționare a litigiului contravențional menționăm că regulile de examinare a cauzelor contravenționale sunt reglementate în Cartea a doua a CCo. Astfel, potrivit art. 374 CCo prin noțiunea de proces contravențional se înțelege: - „activitatea desfășurată de autoritatea competentă, cu participarea părților și a altor persoane titulare de drepturi și de obligații, avînd ca scop constatarea contravenției, examinarea și soluționarea cauzei contravenționale, constatarea cauzelor și condițiilor care au contribuit la săvîrșirea contravenției”. Totodată, se statuiază că „Procesul contravențional începe de drept din momentul sesizării sau al autosesizării agentului constatator privind săvîrșirea contravenției. Procesul contravențional se desfășoară pe principii generale de drept contravențional, în temeiul Constituției, al prezentului cod, al Codului de procedură penală în cazurile expres prevăzute de prezentul cod, precum și al normelor dreptului internațional și ale tratatelor internaționale cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte. În cadrul procesului contravențional, prelucrarea datelor cu caracter personal se efectuează conform prevederilor Legii nr. 133 din 8 iulie 2011 privind protecția datelor cu caracter personal”.

Deci, se observă că procesul contravențional, în sine, nu diferă prea mult de procesul penal, or Cartea a doua a CCo (art. 374-480), prin esența sa, este prezentată ca variantă simplificată a Codului de procedură penală.

Astfel, cartea a doua din Codul contravențional, de rînd cu dispozițiile generale privind procesul contravențional (titlul I-parte

generală) în care sunt descrise principiile (capitolul I), relevă participanții la proces, drepturile și obligațiile acestora (capitolul II), autoritățile competente să soluționeze cauzele contravenționale, respectiv, competența acestora (capitolul III), probele și probatoriul (capitolul IV), măsurile procesuale de constrângere și măsurile de siguranță (capitolul V și V¹). Iar în titlul II-parte specială, capitolele VI-X sunt redată procesul de constatare a faptei contravenționale (procesul-verbal cu privire la contravenție și conținutul lui, inclusiv, motivele de nulitate a acestuia etc.); procedura de examinare a cauzei contravenționale, de către agentul constatat (autoritatea competentă, procuror); temeiurile de încetare a procesului contravențional; procedura de contestare cu contestație în instanța de judecată împotriva deciziei agentului constatat (autorităților competente și procurorului) asupra cauzei contravenționale; procedura simplificată de constatare și de examinare a contravenției în baza constatărilor personale ale agentului constatat (fără întocmirea de proces-verbal, doar cu decizie de sancționare – n.n.), inclusiv, procedura de contestare cu recurs a deciziei emise în procedură simplificată de către agentul constatat în instanța de judecată și procedura de soluționare a recursului de către instanța de judecată în calitatea ei de instanță de recurs; procedura de a) judecare inițială a cauzei contravenționale de către instanța de judecată, precum și b) judecarea prin reexaminare în fond a cauzei la contestația împotriva deciziei adoptate de către agentul constatat (autoritatea competentă); procedura de mediere; procedura de atac prin recurs la Curtea de Apel (instanța de recurs) a hotărârilor judecătorești contravenționale și de judecare a cauzei contravenționale cu recurs; procedura de revizuire a procesului contravențional (cale

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

extraordinară de atac); procedura de trimitere spre executare a hotărârii judecătorești.

Aceste reguli procedurale sunt general-comune și se aplică atât de către instanțele de judecată, cât de către agenții constatatori – autoritățile competente să depisteze și examineze faptele contravenționale. Cunoașterea lor în profunzime îl va ajuta pe avocat să asigure o apărare corectă și efectivă în procesul contravențional.

Noțiuni relevante.

Inițial, menționăm că CCo RM în tot cuprinsul Cărții a doua utilizează noțiunile de **1) persoana în privința căreia s-a întocmit procesul-verbal (de constatare și sancționare a unei contravenții), 2) făptuitor și 3) contravenient.**

În această ordine de idei ținem să apreciem că Codul dat, în articolele sale, abuzează în utilizarea acestor trei lexeme. Prin urmare, corect trebuie de avut în vedere că, *persoana în privința căreia s-a întocmit procesul-verbal* - este acea persoană suspectată de către agentul constator în comiterea unei contravenții. Iar, *făptuitor*, potrivit dicționarului juridic este persoana care a săvârșit nemijlocit o faptă prevăzută de legea penală (respectiv, contravențională – n.n.) sub forma tentativei sau a infracțiunii consumate și împotriva căruia nu a început urmărirea penală, moment din care acesta devine învinuit.²⁹

În ce privește noțiunea de *contravenient*,³⁰ aceasta urmează a fi utilizată corect, or ea derivă direct din noțiunea de contravenție

²⁹ https://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=3505

³⁰ Potrivit Dicționarului General al limbii române, noțiunea de *contravenient*, *ă* – semnifică persoană care săvârșește o contravenție. // din germ. Kontra-venient; cf. fr. Contrevenant. A se vedea: Vasile Breban. Dicționarului General al limbii române. Vol I, Buc., 1992, pag. 211.

expusă la art. 10 CCo RM „fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională”. Cu alte cuvinte și mai simplu, contravenție este “fapta savarsita cu vinovatie, stabilită și sancționată (sublinierea ne aparține) ca atare prin lege”.

Astfel, pornind de la noțiunea de contravenție dată prin lege, propunem următoarea noțiune de contravenient. **Contravenient - este persoana care a săvârșit cu vinovăție o faptă ilegală prevăzută de Codul contravențional și față de care s-a aplicat sancțiunea contravențională ori în privința căreia sa încetat procesul contravențional în temeiul circumstanțelor care înlătură răspunderea contravențională pentru fapta ce conține elementele constitutive.**

Deci, recunoscută vinovată și sancționată (sau încetat procesul pe motiv de nereabilitare - a se vedea: art.27 și următ. CCo), nu doar în privința căreia a fost stabilită-constatată o faptă oarecare, fie și ilegală și prevăzută de CCo. Or, potrivit logicii formale, orice persoană poate fi suspectată, respectiv, în privința oricărei persoane se poate de întocmit proces-verbal cu privire la contravenție. Însă, nu neapărat se garantează că anume această persoană a comis fapta imputată cu vinovăție (sau în genere, dacă ea a săvârșit-o, adică este făptuitorul), sau persoana data nu este subiect a-l tragerii la răspundere contravențională, deoarece are o vârstă sub 18 (16) ani etc.

În această ordine de idei, statutul de *contravenient* persoana în privința căreia s-a întocmit procesul-verbal sau, după caz, făptuitorul o capătă (poate căpăta) doar după ce agentul constatator, după caz, autoritatea competentă: 1) o recunoaște vinovată și, respectiv,

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

prin decizie aplică sancțiunea contravențională corespunzătoare, ori 2) înlătură răspunderea contravențională pentru fapta dată în conformitate cu prevederile legale pe motiv de nereabilitate (expirarea termenului de prescripție a răspunderii contravenționale, amnistie etc.; a se vedea mai jos.). Iar, în cazul dacă instanța de judecată încetează procesul contravențional pe temeiul nulității absolute sau relative a procesului-verbal (respectiv, decizia de sancționare) persoana nu mai poate fi numită contravenient, ci iarăși persoana în privința căreia sa întocmit procesul-verbal.

Deci, avocatul în acordarea asistenței juridice, trebuie să fie foarte atent la utilizarea acestor calificative.

Probleme de drept.

În continuare, selectiv, vom trece în revistă unele reguli din procedura contravențională utile avocatului și altor participanți la proces.

Dreptul la apărare în procesul contravențional.

Prin art. 378 Codul contravențional garantează ***dreptul la apărare***. Astfel, “în procesul contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să asigure părților și altor participanți la proces deplina exercitare a drepturilor procesuale în condițiile codului contravențional. Pe parcursul procesului contravențional, participanții - persoana în privința căreia sa întocmit procesul-verbal, respectiv, contravenientul și victima, dar și martorul au dreptul să fie asistate de un avocat (apărător sau reprezentant, după caz). În momentul pornirii procesului contravențional, autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională este obligată să aducă la cunoștința persoanei pasibile de răspundere contravențională dreptul ei de a fi asistată de un apă-

rător. În cel mult 3 ore din momentul reținerii, persoanei care este pasibilă de sancțiunea arestului contravențional și nu are apărător ales i se desemnează, în modul stabilit de art. 167 alin. (1¹) din Codul de procedură penală, un avocat care acordă asistență juridică garantată de stat”. În special, art. 384 alin. (2) lit, a) prevede expres că „persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional are dreptul la apărare. Dispoziții similare sunt prevăzute la art. 387 - Victima și 388 - Martorul.

În această ordine, art. 392 CCo – Apărătorul, prevede că „Este apărător persoana admisă în profesia de avocat avînd dreptul să participe la procesul contravențional pentru a asigura asistență juridică sau a reprezenta partea pe care o asistă în bază de contract sau în urma desemnării de către coordonatorul oficiului teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat. În cadrul procesului contravențional, apărătorului i se aplică corespunzător prevederile art. 67 și 68 din Codul de procedură penală”. Deci, drepturile și obligațiile apărătorului în procesul contravențional sunt similare celor din cadrul procesului penal. Astfel, pentru o înțelegere corectă remarcăm că, în procesul contravențional persoana are dreptul la avocat. Însă acest drept este garantat doar în situația când aceasta este reținută și e posibilă arestului contravențional. În restul cazurilor, spre exemplu, când persoana a fost oprită în trafic pentru încălcarea regulilor de circulație rutieră, dreptul la apărare nu este garantat de către agentul constatator. Dacă persoana are un „Avocat personal” (vezi p. 191-193), atunci ea poate apela la serviciile acestuia și în aceste situații. Însă, cu condiția că „Avocatul personal” se va prezenta la locul faptei într-un timp record. În caz contrar agentul nu este obligat să aștepte „Avocatul personal”.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Constatarea faptei contravenționale și începerea procesului contravențional.

Conform art.440 CCo, „constatarea faptei contravenționale înseamnă activitatea, desfășurată de agentul constatare, de colectare și de administrare a probelor privind existența contravenției”.

Totodată, această activitate mai include și decizia privind examinarea contravenției în temeiul constatării agentului constatare sau procesului-verbal cu privire la contravenție, de aplicare a sancțiunii contravenționale sau de trimitere, a dosarului, după caz, funcționarului abilitat să examineze cauza contravențională, din cadrul autorității din care face parte agentul constatare, în instanța de judecată sau în alt organ spre soluționare.

Reeșind din faptul că procesul contravențional începe de drept din momentul sesizării sau al autosesizării agentului constatare privind săvârșirea contravenției, însuși *procesul de constatare a faptei contravenționale* este următor:

1). atunci când agentul constatare direct și personal este sesizat prin plângere sau denunț de către victimă sau altă persoană ori,

2). atunci când agentul constatare se autosesizează (din presă, internet, când constatarea contravenției are loc cu ajutorul mijloacelor tehnice certificate ori al mijloacelor tehnice omologate și verificate metrologic ce funcționează în regim automatizat - art. 443¹ CCo, etc) și dispune de informații suficiente pentru a considera cu un grad înalt de probabilitate că este comisă o contravenție fie,

3). atunci când agentul constatare personal constată fapta contravențională în baza procesului-verbal cu privire la contravenție întocmit de el.

În cazul sesizării *prin plângere sau denunț* în cel mult 15 zile de la data sesizării, agentul constatare este obligat să verifice sesizarea și să întreprindă măsurile prevăzute de Codul contravențional. Aici,

trebuie de reținut că în cazul contravențiilor prevăzute la art.69, 104–107 CCo procesul contravențional se pornește numai în baza plîngerii prealabile a victimei. Deci, pe aceste fapte agentul constata-tor nu are dreptul să se autosesizeze sau să constate faptele prin proces-verbal. Vorba ceea, - „merge pe alături și nu se implică”.

Prin derogare de la prevederile enunțate supra, în cazul în care agentul constata-tor stabilește vre-o faptă contravențională legată de încălcarea dreptului de autor sau proprietății industriale (dreptu-lui de autor și a drepturilor conexe, utilizarea ilegală a mărcii, a de-numirii de origine a produsului și a indicației geografice, la marcarea produselor, a unor indicații false ori înșelătoare, încălcarea dreptului exclusiv al titularului brevetului de invenție sau al titularului mode-lului de utilitate, asupra desenului sau modelului industrial, încălca-rea dreptului exclusiv al titularului brevetului pentru soi de plantă, dreptului exclusiv al titularului topografiei circuitului integrat, drep-turilor de autor asupra invenției, topografiei circuitului integrat sau desenului/modelului industrial et al.), acesta, *inițial, urmează să noti-fice titularul de drepturi sau autoritatea abilitată despre cele constatate*. În caz dacă titularul de drepturi sau autoritatea abilitată conform Le-gii privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, în termen de 15 zile lucrătoare de la data primirii notificării, nu depune plîngerea prealabilă, agentul constata-tor nu începe procesul contravențional.

Constatarea faptei contravenționale și începerea procesului contravențional în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător sau în urma acestuia de către agentul constata-tor care are atribuții de organ de control conform Legii nr. 131 din 8 iu-nie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinză-tor se efectuează în limitele generale ale controlului stabilite la art. 5¹ din legea menționată. Aceasta înseamnă că orice inspector de la

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

o autoritate sau alta (organ fiscal, siguranța alimentelor, inspectorii de muncă etc, etc.) exercită controlul asupra persoanei fizice sau juridice supuse controlului doar în limitele competenței atribuite prin lege și inițiază acest control (fie planificat, inopinat sau chiar comun) doar în urma analizei și evaluării riscurilor. Totodată, controlul dat se desfășoară *doar* în baza și în *limitele listei de verificare aplicabile pentru domeniul, tipul și obiectul de control în cauză*. Adică, în domeniile de activitate ce țin de competența lor. Prin urmare, din exemplul nostru, organul fiscal controlează doar activitatea financiar-fiscală a subiectului supus controlului (persoană fizică sau juridică); Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor controlează activitatea de respectare a regulamentelor sanitare și altele, producerea, prepararea, comercializarea sau distribuirea produselor alimentare, iar Inspectoratul de Stat al Muncii verifică respectarea legislației muncii ș.a.m.d. Important este, că organele de control sînt obligate imediat după începerea controlului să înregistreze acest fapt în Registrul de stat al controalelor. Mai simplu, trebuie de înțeles că, spre exemplu, controlul de stat asupra activității de întreprinzător nu poate fi efectuat de către poliție în domeniul siguranței alimentelor sau de respectare a legislației muncii etc. Or, pentru aceasta sunt organele și autorități cu inspecții competenți în domeniu.

Totodată, de reținut că dacă la depistarea sau la examinarea cazului contravențional se stabilește *competența unei alte autorități* abilitate să constate contravenția sau să examineze cauza contravențională, procesul-verbal cu privire la contravenție și materialele acumulate se remit în aceeași zi conform competenței. De exemplu, polițistul de sector din satul V., depistează personal sau prin sesizare că proprietarul sau arendașul iazului din localitate a deteriorat parțial damba bazinului acvatic (sau descoperă acest fapt în momentul săvârșirii – contravenție flagrantă – art. 440¹ CCo), re-

spectiv, persistă pericolul iminent de spargere a acesteia cu inundația localității sau a câmpurilor. În acest caz, polițistul de sector administrează probe (explicații ale martorilor, probe foto, video etc.), întocmește proces-verbal de constatare a contravenției, prevăzute la art. 112 CCo (deteriorarea construcțiilor și instalațiilor hidrotehnice, de gospodărire și de protecție a apelor), după care în aceeași zi remite conform competenței³¹ procesul-verbal cu privire la contravenție și materialele acumulate autorității competente - Inspectoratului Ecologic de Stat, unde agentul constator în persoana inspectorului de stat pentru mediu analizează materialele parvenite și, după caz, emite decizia de sancționare contravențională în baza art. 112 CCo. Însă, în practică se întâlnesc cazuri când același inspector de stat pentru mediu, de rând cu procesul-verbal de constatare întocmit de polițistul de sector mai întocmește în privința persoanei un nou proces-verbal pe baza formei tipizate (cu nr. și serie de înregistrare), respectiv, cu decizie de sancționare.

În toate cazurile, la solicitarea unor alți agenți constatori (din alte autorități, care nu au atribuții polițienești), angajatul cu statut special al Ministerului Afacerilor Interne este obligat să le acorde ajutor la constatarea contravenției. De pildă, polițistul de sector este obligat să asiste și să ajute agentul constator de la Inspectoratul de Stat al Muncii, Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor și din alte organe competente, prevăzute la capitolul III din Cartea a doua CCo. Practica demonstrează că rolul angajaților MAI se limitează doar la asigurarea ordinii publice dar și la curmarea eventualelor abuzuri din partea unor agenți constatori, reprezentanți ai altor autorități. Spre exemplu, curmarea acțiunilor de violare de domiciliu (art. 179 din Codul penal).

³¹ Potrivit art. 405 CCo, contravenția prevăzută la art. 112 CCo se constată și se examinează de către Inspectoratul pentru Protecția Mediului.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

În lumina celor menționate, prin analiza normelor din Capitolul III - autoritățile competente să soluționeze cauzele contravenționale din cartea a doua a CCo, trebuie de înțeles corect că:

1. sunt cauze, pe care agentul constatator are doar competența de a constata faptul contravenției, cu remiterea procesului-verbal cu privire la contravenție și materialele acumulate autorității competente să cerceteze cauza în fond și să adopte decizia respectivă (după caz, de sancționare, încetare a procesului sau remitere după competență instanței de judecată pentru examinare în fond).

Prin urmare, reținem că orice agent constatator din oricare autoritate de stat, mai cu seamă cei din cadrul poliției, sunt în drept să constate orice contravenții, inclusiv, contravenții ale căror constatare, soluționare și sancționare sînt atribuite competenței unor alte organe. În astfel de cazuri, agentul constatator v-a remite după competență organelor respective procesele-verbale de constatare a contravențiilor (art.399 CCo). Drept exemplu, a se vedea exemplul de sus, cu deteriorarea dambei bazinului acvatic, sau mai invocăm practica polițistului de sector, dar nu nimai, care doar constată faptele contravenționale care, potrivit CCo țin de competența de examinare Comisiei administrative de pe lîngă autoritatea publică locală (APL) formată de către consiliul local (sătesc, comunal, orășenesc, municipal) – art. 397-398 CCo.

Aici, ținem să menționăm că actualmente CCo prin art. 423¹⁰ autorizează reprezentanții APL (primarul, viceprimarul, arhitectul-șef, șefii și șefii adjuncți ai subdiviziunilor specializate din cadrul administrației publice locale, specialiștii principali și specialiștii superiori din cadrul acestora desemnați de către primar) cu remiterea spre examinare în fond în comisiile administrative cu adoptarea de decizii (după caz, de sancționare, încetare sau remitere după competență instanței de judecată pentru examinare în fond).

Iar, ceea ce ține de examinarea propriu-zisă a cauzei contravenționale, adică soluționarea ei în fond și cu adoptarea unei decizii din partea autorității puterii statului, urmează de explicat următoarele:

2. sunt cauze, pe care agentul constatator, conform Codului contravențional are deplina competență a) să constate faptul contravenției, b) să cerceteze cauza, adică să stabilească toate circumstanțele, să administreze probe etc., inclusiv, să aplice măsuri procesuale de constrângere și, c) să o examineze în fond, adică să adopte decizia respectivă (de sancționare, de încetare a procesului contravențional inițiat). De exemplu, inspectorul poliției rutiere din cadrul INP al MAI, în calitatea sa de agent constatator are deplină competență în multe cauze legate de contravențiile în domeniul circulației rutiere (capitolul XIII CCo). Sau, procurorul, care are competența deplină în a constata și examina contravențiile prevăzute la art. 336 CCo. Sau,

3. - sunt cauze, pe care agentul constatator are: a) competența de a constata faptul contravenției și, b) competența să încheie procese-verbale, adică de a stabili circumstanțele (administreze probe etc.). Iar, ceea ce ține de examinarea cu adoptarea deciziei pe fond, el este obligat să *remită cauza cu materialele acumulate după competență persoanei cu funcție de răspundere superioare* (directorului, șefului etc). De pildă, în cadrul Agenției Naționale pentru Siguranța Alimentelor, inspectorii din cadrul Agenției sunt în drept doar să constate contravenții și să încheie procese-verbale în domeniul lor de activitate, iar examinarea cauzelor contravenționale cu aplicarea sancțiunii este prerogativa directorului general, directorii generali adjuncți și șefii subdiviziunilor teritoriale ai ANSA (art. 444 CCo). Deci, după finalizarea cercetărilor inspectorii remit cauza șefilor lor, care adoptă decizia. Similar este și în cadrul MAI, unde, de pildă, inspectorii de sector, inspectorii poliției economice etc.,

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

îndeplinesc primele două competențe, iar decizia este luată de către șeful sau șeful-adjunct al Inspectoratului teritorial de poliție sau șefii de direcții, secții etc (art.400 CCo);

4. sunt cauze, pe care agentul constatatator are: a) competența de a constata faptul contravenției și, b) competența de a stabili circumstanțele (administreze probe etc.). Iar ceea ce tine de examinarea cu adoptarea deciziei pe fond, el este obligat să remită cauza cu materialele acumulate după competență *instanței de judecată*. De pildă, personalul abilitat cu funcții de control al Consiliului Concurenței este în drept să constate contravenții și să încheie procese-verbale în domeniile de activitate ce țin de competența sa, după care procesele-verbale cu privire la contravenții cu toate materialele la ele se remit spre examinare în fond instanței de judecată competente (art.404¹.CCo). Sau, executorul judecătoresc (art. 421), ori autoritatea tutelară, care doar constată contravențiile din domeniul lor și le remit pentru examinare în fond instanței de judecată.

Respectiv, avocatul trebuie să cunoască în profunzime competențele concrete ale fiecărui agent constatatator, inclusiv competența materială, pentru a avea o eventuală posibilitate să conteste procesele-verbale întocmite cu deciziile la ele pe motiv de încălcare ale acestora.

Cazurile care exclud procesul contravențional și înlătură răspunderea contravențională.

Procesul contravențional nu poate fi pornit, iar dacă a fost pornit, nu poate fi efectuat și va fi încetat în cazurile în care:

- a) nu există faptul contravenției;
- b) se constată următoarele temeuri:

1. printr-o lege nouă, fapta constatată nu mai este considerată contravenție; Respectiv, nici sancțiunea deja aplicată nu se mai execută.

2. persoana contravenient este reprezentant diplomatic ai statelor străine sau, în conformitate cu tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte sau în conformitate cu legile Republicii Moldova, nu cade sub incidența jurisdicției contravenționale a Republicii.

3. există circumstanțe-cazuri care 1) înlătură răspunderea *contravențională pentru fapta ce conține elementele constitutive sau* 2) *în general înlătură caracterul contravențional al faptei;*

- c) persoana presupusă a fi făptuitor a decedat, cu excepția cazului de reabilitare a acesteia;
- d) pentru același fapt și privitor la aceeași persoană există o decizie/hotărâre definitivă;
- e) pentru același fapt este pornită urmărire penală;
- f) nu este identificat făptuitorul și/sau termenul prescripției tragerii la răspundere contravențională a expirat;
- g) fapta a fost constatată în cadrul controlului de stat asupra activității de întreprinzător și nu reprezintă încălcare gravă sau foarte gravă în sensul Legii nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător.

Încetarea procesului contravențional determină repunerea în drepturi a persoanei în a cărei privință a fost pornit (art. 441 CCo).

Astfel, cu titlu de exemplificare a temeiurilor expuse supra la lit.b) pct.3, repetăm că procedura contravențională nu poate fi inițiată, iar cea inițiată urmează a fi încetată în temeiul următoarelor circumstanțe:

- 1) renunțării benevole la săvârșirea contravenției;
- 2) stării de iresponsabilitate;
- 3) contravenției neînsemnate sau al tentativei de contravenție neînsemnată;
- 4) împăcării victimei cu făptuitorul;

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

- 5) încheierii tranzacției conform Legii cu privire la mediere;
- 6) prescripției răspunderii contravenționale;
- 7) amnistiei;
- 8) constatării amiabile a accidentului rutier.
- 9) legitima apărare;
- 10) starea de extremă necesitate;
- 11) constrângerea fizică și/sau psihică;
- 12) riscul întemeiat;
- 13) cazul fortuit.

Dintre care reiterăm, că primele opt cazuri înlătură răspunderea *contravențională pentru fapta ce conține elementele constitutive* ale contravenției pe motiv de nereabilitare (art.27 și următ. CCo), iar cauzele expuse la pct. 9)-13) - în general înlătură caracterul *contravențional al faptei* (art.19 și următ. CCo).

Prin urmare, se consideră că nu a fost supus răspunderii contravenționale contravenientul:

- a) a cărui răspundere contravențională a fost înlăturată;
- b) care a executat integral sancțiunea;
- c) în a cărui privință procesul contravențional a încetat.

Prescripția răspunderii contravenționale.

La examinarea cauzelor contravenționale avocatul trebuie să atragă o atenție deosebită termenului de *prescripție a răspunderii contravenționale*, or prescripția constituie o cauză de înlăturare a răspunderii contravenționale sau o cauză de înlăturare a executării sancțiunii contravenționale atunci când este prevăzută prin lege. Astfel, potrivit art. 30 alin. (2) CCo, „termenul general de prescripție a răspunderii contravenționale este de **un an**. Iar, termenul special de prescripție pentru contravențiile prevăzute la art. 78¹ (violența în familie)¹⁵⁵ (încălcarea regulilor de desfășurare a activităților nucleare și radiologice) și 179 (construcții neautorizate și intervenții neautorizate la construcțiile existente) este de **18 luni**”.

Însă, în acest ordine, cu referire la articolul 78¹ din Codul contravențional amintim că Curtea Constituțională a RM prin hotărârea sa nr. 28 din 22 noiembrie 2018³² a constatat că ”articolul 78¹ din Codul contravențional în contextul sancțiunii lipsirii de libertate, adică a arestului contravențional (de la 7 la 15 zile) are un caracter suficient de punitiv pentru a atrage incidența aceluiași principii conținute în legea penală”. Prin urmare, și în această ordine, Curtea Constituțională a constatat că ”până la modificarea legii contravenționale de către Parlament, termenul de prescripție de tragere la răspundere pentru comiterea contravenției prevăzute de articolul 78¹ va fi de 5 ani”. Similar, termenului de prescripție pentru infracțiunea de violență în familie, prevăzută la art. 201¹ din Codul penal.

Totodată, trebuie de avut în vedere că, „termenul de prescripție a răspunderii contravenționale se reduce la jumătate pentru persoanele care la data săvârșirii contravenției erau minore³³. Termenul de prescripție curge *de la data săvârșirii contravenției și până la data rămînerii definitive a hotărîrii* cu privire la cauza contravențională.

³² HCC RM nr. 28 din 22 noiembrie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 78¹ din Codul contravențional (*Sesizarea nr. 111g/2018*), p.74. Sursa: <https://www.constcourt.md/>.

³³ Persoana fizică cu vârsta între 16 și 18 ani este pasibilă de răspundere contravențională doar pentru săvârșirea faptelor prevăzute la art. 69 alin. (1), art. 78, 85, 87, art. 88 alin. (1), art. 89, art. 91 alin. (1), art. 104, 105, 203, art. 204 alin. (1), (2) și (3), art. 228–245, 336, 342, 352–357, 363, 365, art. 366 alin. (1), art. 367, 368, 370, art. 372 alin. (2). În rest, cazul minorului care a săvârșit o faptă ce se încadrează în dispoziția normei din partea specială a cărții întâi a CCo, agentul constatator, procurorul sau instanța de judecată expediază materialele cauzei contravenționale autorității administrației publice locale pentru problemele minorilor. Totodată, la demersul agentului constatator, instanța de judecată poate aplica față de minor măsuri de constrângere cu caracter educativ conform art.104 din Codul penal.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Important de menționat că „în cazul săvârșirii unei noi contravenții de către aceeași persoană, *termenul de prescripție se calculează pentru fiecare contravenție separat*”. În acest caz, persoana nu poate fi trasă la răspundere contravențională dacă de la data săvârșirii contravenției a trecut un an și în această perioadă nu a fost săvârșită o nouă contravenție.

Curgerea termenului de prescripție se suspendă dacă persoana care a săvârșit contravenția se sustrage de la procesul contravențional. În acest caz, curgerea termenului de prescripție se reia de la data reținerii persoanei sau autodenunțării.

În cazul contravenției continue și al contravenției prelungite, termenul de prescripție curge de la data săvârșirii ultimei acțiuni sau a inacțiunii.

Termenul de prescripție *a punerii în executare a sancțiunii* contravenționale este de **un an**, calculat din data la care decizia sau hotărârea prin care aceasta a fost aplicată a rămas definitivă.

Important de menționat că “prescriptia administrativa aplicată în materia abaterilor contravenționale nu afectează urmărirea despăgubirilor datorate pentru pagubele cauzate prin savârșirea respectivelor fapte ilicite și nici confiscarea lucrurilor supuse acestei măsuri, chiar daca sancționarea administrativă (contravențională – n.n.) este prescrisa”³⁴.

De asemenea, este relevant de menționat că, în sensul art. 30 CCo RM (deși aceasta nu este reglementat expres), în cazul în care fapta a fost urmarită, inițial, ca infracțiune și ulterior s-a stabilit de către procuror sau instanță că ea constituie contravenție, prescripția aplicării sancțiunii (de 1 an sau 18 luni, respectiv) la fel curge pe

³⁴ Groza L.; Paraușanu, Gh. Op. cit.: pag. 39.

tot timpul în care cauza s-a aflat în fata organelor penale de cercetare, urmarire ori judecată. De exemplu, dacă procurorul în timpul urmăririi penale stabilește că fapta imputată persoanei nu constituie infracțiune, ci contravenție, el prin ordonanță constată acest fapt cu încetarea urmăririi penale și pornirea procesului contravențional cu atragerea la răspundere contravențională. Și, concomitent, dacă stabilește că termenul de prescripție de 1 an de atragere la răspundere contravențională a expirat (a trecut deja 1 an de la momentul comiterii faptei), atunci el, în continuare, imediat dispune și încetarea procesului contravențional pe acest motiv.

În opinia noastră, poziția legiutorului moldovean, în acest sens este destul de progresistă și umană. Prin această reglementare, fie ea și neevidențiată expres, se compensează suferințele persoanei pentru împicarea ei eronată în procedurile penale cu toate limitările ei legale. Or, este bine cunoscut că simplul fapt de pornire a urmăririi penale, sau chiar un proces penal împotriva unei persoane crează ei suferințe de diferite genuri morale și materiale. Chiar și angajarea unui avocat-apărător în procesul penal deja este un factor care determină persoana la anumite cheltuieli imprevizibile.

În România, spre exemplu, situația dată este cu totul diame-tral opusă, deoarece în acest caz, în statul vecin, prescripția aplicării sancțiunii contravenționale nu curge. În statul vecin, suntem în acest caz în prezenta unei cauze de întrerupere a cursului prescripției pe întreaga durată cât fapta s-a aflat în faza de cercetare, urmarire sau de judecată penală.³⁵

³⁵ A se vedea în acest sens: art. 13 (3) din Ordonanței Guvernului nr. 2 din din 12 iulie 2001 privind regimul juridic al contravențiilor. Pe: http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/29779#id_artA85 (vizitat: 09.2021).

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Probele și probatoriul în procesul contravențional.

Probele în cauza contravențională (art.425 CC) sînt elemente de fapt, dobîndite în modul stabilit de codul contravențional, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței contravenției, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției și la cunoașterea altor circumstanțe importante pentru justa soluționare a cauzei.

În calitate de probe se admit elementele de fapt constatate prin intermediul următoarelor *mijloace*: procesul-verbal cu privire la contravenție, procesul-verbal de ridicare a obiectelor și documentelor, procesul-verbal de percheziție, procesul-verbal privind cercetarea la fața locului, procesele-verbale privind alte acțiuni procesuale efectuate în conformitate cu prezentul cod, explicațiile persoanei în a cărei privință a fost pornit proces contravențional, declarațiile victimei, ale martorilor, înscrisurile, înregistrările audio sau video, fotografiile, corpurile delictive, obiectele și documentele ridicate, constatările tehnico-științifice și medico-legale, raportul de expertiză.

Aprecierea probelor se face de persoana competentă să soluționeze cauza contravențională, potrivit convingerii sale pe care și-a format-o cercetînd toate probele administrate în raport cu circumstanțele constatate ale cauzei și călăuzindu-se de lege.

Nici o probă nu are valoare prestabilită.

În această ordine, *sînt admisibile* probele pertinente, concludente și utile, administrate în conformitate cu codul contravențional.

Nu pot fi admise ca probe datele care au fost obținute:

- a) prin violență, amenințări sau prin alte mijloace de constrîngere;
- b) prin metode ce contravin prevederilor științifice;
- c) prin încălcarea esențială a drepturilor și libertăților constituționale ale persoanei, inclusiv a dreptului la apărare sau a dreptului la interpret/traducător.

În cazul contravențiilor date în competența organelor de control de stat al activității de întreprinzător și cea a organelor Ministerului Afacerilor Interne nu se permite ridicarea de obiecte, documente, dispozitive de stocare a datelor dacă ridicarea acestora stopează activitatea economică a persoanei. În cazul dat se purcede la efectuarea de copii și de înregistrări foto sau video de pe documente și dispozitive de stocare a datelor, pot fi inspectate, măsurate sau prelevate mostre din acestea, care constituie mijloc material de probă. Copiile se realizează cu ajutorul mijloacelor tehnice și al procedurilor adecvate, de natură să asigure integritatea informațiilor conținute de acestea, și de un specialist care funcționează în cadrul organelor judiciare sau, după caz, din afara acestora. Iar, în cazul când este imposibilă efectuarea copiilor și a înregistrărilor foto sau video de pe documente și dispozitive de stocare a datelor ori posesorul acestora nu permite sau obstrucționează efectuarea acestor acțiuni, agentul constatator le ridică în scopul efectuării copiilor și înregistrărilor foto sau video, stocării datelor, inspectării, măsurării sau prelevării de mostre, indicînd în procesul-verbal întocmit elementele de individualizare a fiecărui obiect, document sau dispozitiv de stocare a datelor. Obiectele, documentele sau dispozitivele de stocare a datelor se restituie de către agentul constatator sau de autoritatea competentă de soluționarea cauzei contravenționale în cel mai scurt timp posibil, dar nu mai tîrziu de 3 zile lucrătoare din momentul ridicării acestora.

Procesului contravențional, în partea ce ține de *declarații*, se aplică în mod corespunzător prevederile Codului de procedură penală cu privire la mijloacele de probă și la procedeele probatorii, desigur, cu excepțiile prevăzute de Codul contravențional.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Procesul-verbal cu privire la contravenție și decizia asupra cauzei contravenționale-Ordonanța procurorului cu privire la contravenție.

După cum am menționat anterior, faptul comiterii contravenției, de regulă, se constată în scris prin *proces-verbal cu privire la contravenție* întocmit de către agentul constatatator. Excepție făcând doar cazurile prevăzute la art. 446 CCo. Și anume, ca excepție sivesc cazurile constatării unei fapte contravenționale, când agentul constatatator nu încheie proces-verbal cu privire la contravenție. Cazurile de excepție, adică când agentul constatatator *nu încheie proces-verbal* survin:

a) dacă răspunderea contravențională a fost înlăturată conform art. 20–31¹ CCo,

b) în cazul emiterii de către procuror a ordonanței de a refuza începerea urmăririi penale, de a înceta urmărirea penală din cauză că fapta constituie o contravenție, precum și în cazul liberării de răspundere penală a persoanei cu tragerea la răspundere contravențională. În cazurile indicate, procurorul emite o ordonanță motivată privind pornirea procesului cu privire la contravenție, cu excepția contravențiilor soluționate în modul prevăzut la art. 29 și 31¹, și, respectiv, examinează cauza în fond.

c) dacă fapta contravențională a fost examinată în baza constatărilor personale ale agentului constatatator (art. 451¹CCo). Ori, aici suntem în situația de procedură simplificată, când agentului constatatator emite direct decizie privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale (deci, întocmirea procesului-verbal fiind de prisos).

d) în cazul contravenției flagrante (art. 440¹CCo), or în aceeași situație, procesul contravențional se consideră pornit din momentul descoperirii acesteia (deci, întocmirea procesului-verbal fiind, de asemenea, de prisos).

Cu referire la *procuror*, menționăm **că, subsecvent** competenței expuse supra la lit.b) – fapte care derivă din cauzele penale, atunci când acesta în exercițiul funcțiunii constată vre-o oarecare altă contravenție, el emite *ordonanța cu privire la contravenție* pe care o transmite autorității publice cu competență de examinare a contravențiilor. Or, mai trebuie de avut în vedere că potrivit art. 396 CCo, procurorul constată și totodată examinează doar contravenția, prevăzute la art. 336 CCo - nesubordonarea cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept.

Revenind la regimul juridic al procesului-verbal cu privire la contravenție, menționăm că reglementarea lui este prevăzută la art. 442-444 CCo.

Astfel, „*procesul-verbal cu privire la contravenție este un act prin care se individualizează fapta ilicită și se identifică făptuitorul*”.

Procesul-verbal se încheie conform unui model (de regulă, pe formulare tipizate cu serie și număr de strictă evidență) în două exemplare (de regulă sub indigou) de agentul constatator pe baza constatărilor personale și a probelor acumulate, în *prezența persoanei, care, la acel moment se prezumă a fi făptuitorul contravenției* cu explicarea încălcărilor comise și măsurile întreprinse, care pot înlătura aceste încălcări sau în absența lui. Dacă persoana în privința căreia se întocmește procesul-verbal este prezentă, atunci ei i se înmânează, contra semnătură o copie de pe acesta. Iar dacă există victimă a contravenției, atunci ei copia i se poate de înmânat doar la cererea expresă a acesteia.

Iar procesul-verbal de control, întocmit conform prevederilor Legii nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, substituie procesul-verbal cu privire la contravenție și

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

are regim juridic și forță juridică similare dacă în el se constată fapta contravențională cu respectarea cerințelor stabilite de CCo.

De reținut că în cel mult 24 de ore de la data încheierii, procesul-verbal cu privire la contravenție acesta se înscrie într-un registru de evidență în ordinea încheierii și depunerii lui la autoritatea din care face parte agentul constatator. Conținutul Registrului de evidență a proceselor-verbale cu privire la contravenții și modul de ținere a acestuia se aprobă de către Guvern și sînt obligatorii pentru toate autoritățile din care fac parte agenții constatori³⁶.

În cazul în care persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional este un minor, în procesul-verbal se va consemna și numele, prenumele, domiciliul părinților sau ale altor reprezentanți legali. În cazul în care persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional sau victima nu cunoaște limba procesului-verbal, se asigură asistența unui interpret/traducător, datele lui consemnându-se în procesul-verbal. Totodată, în procesul-verbal se individualizează *corpurile delictive* (se descriu forma, mărimea, culoarea, greutatea, alte caracteristici care permit individualizarea lor), indicându-se datele proprietarului și, după caz, măsurile luate pentru valorificarea sau conservarea lor.

Procesul-verbal se semnează pe fiecare pagină de agentul constatator, de persoană în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional și de victimă când există.

³⁶ A se vedea drept exemplu: Instrucțiunea cu privire la contravențiile constatate de Casa Națională de Asigurări Sociale. Pe: [https://docviewer.yandex.ru/view/28689404/?page=1&*](https://docviewer.yandex.ru/view/28689404/?page=1&*.). Spre exemplu, în cadrul CNAS formularele de procese verbale se eliberează CTAS de către Direcția Juridică a CNAS, contra semnătură și se înregistrează în Registrul de evidență a formularelor de procese-verbale cu privire la contravenții eliberate CTAS. Deci, Direcția Juridică a CNAS eliberează formularele caselor teritoriale și duce evidența proceselor-verbale întocmite de inspectorii acestora.

Norma alin.(5) din art. 443 CCo, în propoziția a doua mai prevede o reglementare. Și anume că *“În cazul în care constatarea contravenției este de competența unui organ colegial, procesul-verbal cu privire la contravenție se încheie de către președintele organului colegial sau de către un membru ales cu votul majorității membrilor prezenți la ședința în al cărei cadru are loc constatarea faptei ori desemnat de către președintele acestei ședințe și se semnează de către toți membrii prezenți la ședință”*. De exemplu, contravențiile constatate de către Consiliul de Integritate (art. 423⁹ CCo) sau de către autoritatea tutelară (art. 423¹¹ CCo)

Cu referire la *faptul absenței persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional ori al refuzului acesteia de a semna procesul-verbal* menționăm că aceste fapte se consemnează în procesul-verbal și se certifică prin semnătura cel puțin a unui martor, indicându-se și datele de identitate ale acestuia.

În această ordine, ținem să precizăm că prin Recomandarea Curții Supreme de Justiție a RM nr. 72 din 15.02.2014 *cu privire la recunoașterea colegului de serviciu al agentului constatator în calitate de martor în procedura contravențională*, Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție explică următoarele: “Chestiunea legalității consemnării în procesul-verbal de constatare a contravenției în calitate de martori pe colegii de serviciu al agentului constatator, care nemijlocit întocmește procesul-verbal, în cazul în care contravenientul refuză să semneze procesul-verbal, iar alți martori oculari cu excepția colegilor agentului constatator nu au fost prezenți la locul faptei, trebuie analizată prin prisma a două ipoteze. Într-o primă ipoteză se are în vedere situația când colegul agentului constatator are de asemenea calitatea de agent constatator. Sub aspectul dat, se impune de a face referință la Capitolul II, Titlul I al Cărții a doua din Codul contravențional unde au fost stabiliți nemijlocit parti-

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

cipantii la procesul contravențional: persoana în privința căreia a fost pornit procesul contravențional; agentul constatator, procurorul; victima; martorul; specialistul; expertul; interpretul, traducătorul, apărătorul. Din lista enunțată mai sus, fiecare participant este expus într-un articol separat, fiind elucidat tot spectrul de drepturi și obligații care i-au fost delegate în virtutea calității procesuale pe care o posedă. Prin urmare, avînd în vedere că martorul și agentul constatator sunt doi participanți distincți, în virtutea prevederilor reglementate la art. 388 și 385 Cod contravențional, nu este posibil ca aceeași persoană să comporte o dublă calitate procesuală. O atenție aparte necesită a fi acordată ipotezei în care calitatea de martor poate fi atribuită colegului de serviciu al agentului constatator, care însă, nu are calitatea de agent constatator. În atare situație, asupra calității de martor va decide instanța de judecată, care examinînd cauza contravențională are competența și obligația în fiecare caz concret să stabilească dacă persoana consemnată în procesul-verbal în calitate de martor, în situațiile prevăzute la art. 443 alin. (6) Cod contravențional, este dezinteresată în denaturarea unei fapte sau împrejurări, care ar putea contribui la aflarea adevărului în procesul contravențional”³⁷. Oricum, din recomandarea CSJ enunțată trebuie de reținut principalul, și anume, că nu poate avea calitatea de martor un alt agent constatator, adică un alt angajat al MAI cu împuterniciri de agent constataor. Iar un alt polițist, de exemplu, angajat al Batalionului cu Destinație Specială (BDS) „Fulger” al MAI, care la acel moment se află în preajmă în scopul asigurării ordinii publice, în principiu, poate avea calitatea de martor.

³⁷ Recomandarea CSJ nr. 72 din 15.02.2014 cu privire la recunoașterea colegului de serviciu al agentului constatator în calitate de martor în procedura contravențională. Pe: http://jurisprudenta.csj.md/db_rec_csj.php.

Atragem atenția că în procesul-verbal nu se admit rectificări, adăugiri, alte modificări. În cazul necesității unor astfel de acțiuni, se încheie un nou proces-verbal, în care se face consemnarea respectivă.

Totodată, trebuie de avut în vedere că, “în cazul în care contravenția prevăzută la capitolul XIII al cărții întâi CCo (contravenții în domeniul circulației rutiere, de ex.: - depășirea vitezei de circulație stabilită pe sectorul respectiv de drum) a fost constatată cu ajutorul mijloacelor tehnice certificate sau al mijloacelor tehnice omologate și verificate metrologic (de ex., camera-radar), agentul constator, încheie proces-verbal cu privire la contravenție pe fapt în formă de document electronic pe care se aplică semnătura electronică digitală a acestuia și în absența persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional. În procesul-verbal încheiat în cazul prevăzut supra se indică tipul, modelul și numărul de identificare al mijlocului special cu ajutorul căruia a fost constatată contravenția. Acest proces-verbal electronic se expediază prin poștă proprietarului de autovehicul cu citația de prezentare la sediul agentului constator. Iar după stabilirea identității conducătorului de vehicul care nemijlocit sa aflat la volan în momentul constatării încălcării, agentul constator trece documentul electronic prin emiterea lui pe suport de hârtie, care are conținutul specificat la art. 443 alin. (1) CCo.

La concret, art. 443 alin. (1) CCo prevede expres ce trebuie să cuprindă procesul-verbal cu privire la contravenție, adică conținutul său. Astfel, „Procesul-verbal cu privire la contravenție va cuprinde: a) data (ziua, luna, anul), ora și locul încheierii; b) calitatea, numele și prenumele agentului constator, denumirea autorității pe care o reprezintă; c) numele, prenumele, domiciliul, ocupația persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional, datele din buletinul ei de identitate sau, după caz, din alt act care stabilește identitatea persoanei, iar în cazul persoanei juridice, denumirea,

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

sediul, codul ei fiscal, datele persoanei fizice care o reprezintă; d) fapta contravențională, locul și timpul săvârșirii ei, circumstanțele cauzei care au importanță pentru stabilirea faptelor și consecințelor lor juridice, evaluarea eventualelor pagube cauzate de contravenție; e) încadrarea juridică a faptei, norma materială contravențională și indiciile calificative ale elementelor constitutive ale contravenției; f) aducerea la cunoștința persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional și a victimei a drepturilor și obligațiilor lor prevăzute la art.384 și 387 CCo; g) obiecțiile și probele pe care persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional le aduce în apărarea sa, precum și obiecțiile și probele victimei; h) informații despre instituția bancară și despre modul de plată a amenzii”.

În sfârșit relevăm că, potrivit art. 444 CCo „În cazul *pluralității de contravenții* săvârșite de aceeași persoană, constatate în același timp de același agent, a căror soluționare ține de competența aceluiași organ, se încheie un singur proces-verbal sau, după caz, o decizie asupra cauzei contravenționale”. Dar, prin derogare de la prevederile menționate supra, contravenția va fi constatată prin acte procesuale diferite dacă cel puțin una din contravenții este examinată în procedură simplificată.

Curtea constituțională a RM a statuat în jurisprudența sa, “că procesul-verbal cu privire la contravenție este un act administrativ, care emană de la o autoritate publică, dotată cu competența de a constata și de a sancționa faptele contravenționale, se bucură de prezumțiile de legalitate, de autenticitate și de veridicitate. De asemenea, acesta este executoriu”.³⁸ În acest aspect, ținem s-ă preci-

³⁸ Pct. 38 din Hotărârea Curții Constituționale RM Nr. 32 din 29.11.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 445 și 461 din Codul contravențional (*nulitatea procesului-verbal cu privire la contravenție*) (*Sesizarea nr. 158g/2018*). Publicat:28.12.2018 în Monitorul Oficial Nr. 513-525 art Nr: 189.

zăm că executoriu, în principiu, nu este procesul-verbal ca atare, ci partea lui rezolutivă - adică decizia agentului constatator (sau a comisiei administrative, iar după caz, ordonanța procurorului) asupra cauzei contravenționale emise în urma examinării cauzei. În această ordine mai invocăm că deși instanța de contencios constituțional a statuat în jurisprudența sa, că procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției se bucură de prezumția de legalitate, însă, atunci când este formulată o plângere împotriva acestuia, este contestată chiar prezumția de care se bucură.

Decizia agentului constatator ca parte componentă a procesului-verbal cu privire la contravenție.

În acest sens art.443 alin (9) CCo statuează că **“partea rezolutivă a procesului-verbal cuprinde decizia agentului constatator.** Decizia poate fi:

- *de sancționare,*
- *de încetare a procesului contravențional pe unul din temeiurile prevăzute la art. 441 CCo sau,*
- *de remitere a cauzei funcționarului abilitat sa examineze cauza contravențională, din cadrul autorității din care face parte agentul constatator sau autorității competente să soluționeze cauza contravențională,*
- *de remitere a cauzei sa examineze cauza contravențională în instanța de judecată, cu recomandarea, în toate cazurile, dacă consideră necesar, privind sancționarea sau privind încetarea procesului, indicându-se și termenul de contestare în instanța de judecată”.*

În această ordine menționăm că decizia comisiei administrative asupra cauzei contravenționale se adoptă sub formă de hotărîre, iar a procurorului sub formă de ordonanță.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Anume decizia agentului constatator sau, după caz, hotărârea comisiei administrative ori ordonanța procurorului asupra cauzei contravenționale emise în urma examinării cauzei sânt acte juridice, care au trăsăturile actului administrativ individual și produc efecte juridice concrete.

Deci, pot fi contestate în ordinea stabilită de CCo (a se vedea mai jos). Actele juridice cu privire la rezultatele acestei activități procesuale, adică deciziile, care, la rândul lor, trebuie să corespundă cerințelor caracteristice actelor administrative individuale. Referindu-ne la noțiunea actului administrativ, menționăm că acesta reprezintă prescrierea unilaterală juridică a puterii organului împuternicit al administrării de stat (subiectul administrării) bazată pe lege, orientată spre stabilirea normelor de drept sau apariția, schimbarea și încetarea relațiilor de drept concrete în scopul realizării practice a sarcinilor și funcțiilor activității executive și directive³⁹.

Dacă norma contravențională prevede aplicarea punctelor de penalizare sau dacă contravenția imputată prevede acumularea a 15 puncte de penalizare, partea rezolutivă a procesului-verbal (decizia) va conține și mențiunea respectivă. În cazul deciziei de sancționare, partea rezolutivă a procesului-verbal va cuprinde și date privind informarea persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional despre dreptul de a plăti jumătate din amendă dacă amenda este plătită în cel mult 3 zile lucrătoare de la data aducerii la cunoștință a deciziei de aplicare a sancțiunii contravenționale.

³⁹ Recomandarea nr. 41 din 21.05.2013 CSJ RM cu privire la aplicarea prevederilor art. 448 Cod Contravențional, contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție. Pe: http://jurisprudenta.csj.md/db_rec_csj.php.

De reținut că, în cazul în care persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional recunoaște săvârșirea contravenției și acceptă sancțiunea stabilită în procesul-verbal de către agentul constatator, *procesul-verbal cu privire la contravenție constituie actul de decizie asupra cauzei contravenționale*. Faptul recunoașterii contravenției și al acceptării sancțiunii stabilite de către agentul constatator se consemnează în procesul-verbal cu privire la contravenție. Iar în cazul convenirii asupra *acordului de colaborare*, între agentul constatator și contravenient, în partea rezolutivă a procesului-verbal, se va consemna faptul aducerii la cunoștința contravenientului a mărimii amenzii prevăzute pentru contravenția respectivă. Mai detaliat a se vedea în continuare la subiectul procedura simplificată.

Respectiv, în cazul deciziei de *remitere a cauzei contravenționale spre examinare funcționarului abilitat din cadrul autorității din care face parte agentul constatator sau în instanța de judecată*, agentul constatator transmite după competență procesul-verbal cu toate materialele cauzei contravenționale (plângerea victimei, explicații ale martorilor, rezultatele constatărilor tehnico-științifice, concluzii ale specialistului etc.).

Dacă subiectul contravenției este un *minor cu vârsta între 16 și 18 ani* pasibil de răspundere contravențională (art. 16 alin. (2) CCo) agentul constatator, procurorul sau instanța de judecată expediază materialele cauzei contravenționale autorității administrației publice locale pentru problemele minorilor. În această situație, agentului constatator, după caz, poate solicita, prin demers, instanței de judecată aplicarea față de minor a măsurii de constrângere cu caracter educativ conform art.104 din Codul penal.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

În toate cazurile, copia de pe decizia adoptată (care, de regulă, este parte componentă a procesului-verbal) se înmânează persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional contra semnătură. Victima contravenției poate primi copia dată doar la cerere. Iar în cazul procesului-verbal încheiat în absența persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional, copia de pe procesul-verbal se înmânează prin poștă, poștă electronică sau prin alt mijloc în cazul în care autoritatea poate dovedi că documentul a fost primit sau a fost transmis persoanei, dar aceasta a refuzat să î-l primească.

Așadar, după examinarea cauzei contravenționale, agentul constatator, autoritatea competentă (persoana abilitată să examineze cauza), după caz, emite decizia asupra cauzei. Reamintim, că decizia comisiei administrative asupra cauzei contravenționale se adoptă sub formă de hotărâre, iar a procurorului sub formă de ordonanță.

Potrivit cerințelor alin. (2) art. 447¹ CCo, decizia trebuie să conțină:

- 1) data (ziua, luna, anul) emiterii deciziei;
- 2) denumirea autorității (numele, prenumele, calitatea persoanei abilitate să examineze cauza) care a emis decizia, data examinării cauzei;
- 3) numele, prenumele, domiciliul, ocupația persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional, datele din buletinul de identitate, iar în cazul persoanei juridice – denumirea, sediul, codul fiscal, datele persoanei fizice care o reprezintă;
- 4) expunerea circumstanțelor stabilite în cadrul examinării cauzei;
- 5) norma contravențională care încadrează fapta persoanei în privința căreia a fost pornit procesul contravențional;

- 6) soluția asupra cauzei, care poate fi:
 - a) încetarea procesului contravențional;
 - b) stabilirea vinovăției persoanei privind săvârșirea contravenției imputate și, după caz, aplicarea sancțiunii contravenționale;
- 7) soluția referitoare la obiectele și la documentele ridicate (corpurile delictive);
- 8) în cazul sancționării, mențiunea privind informarea contravenientului despre dreptul de a plăti jumătate din cuantumul amenzii, dacă plata este efectuată în cel mult 3 zile lucrătoare de la stabilirea amenzii;
- 9) mențiunea privind dreptul de contestare a deciziei, în conformitate cu prevederile art. 448.

Decizia asupra cauzei contravenționale se semnează de către persoana abilitată care a examinat cauza, iar decizia organului colegial – de către președintele și de către secretarul ședinței.

În urma celor elucidate, constatăm că:

- Întocmirea procesului-verbal cu privire la contravenție și decizia la el a agentului constatator sunt două proceduri distincte ale procesului contravențional (prima – de constatare a faptului contravențional, iar a doua – de examinare).
- Totodată, decizia agentului constatator este parte componentă a procesului-verbal cu privire la contravenție. Deci, de regulă, atât procesul-verbal, cât decizia la el sunt întocmite-înscrise pe o singură foaie, de regulă, tipizată. În acest caz, decizia, adică partea rezolutivă a procesului-verbal nu repetă componentele descrise în acesta. Doar soluția și calificarea ei de drept.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

- Practica contravențională arată că în multe cazuri, cu toate că potrivit art. 443 CCo, decizia agentului constatator este parte componentă a procesului-verbal, decizia adoptată se poate înscrie și pe un document aparte. Or, CCo nu prevede careva interdicții în acest sens. Astfel, de obicei, în cazurile când competența de constatare este a unui angajat al agentului constatator (autorității abilitate), iar competența de examinare și luare a deciziei este al altui angajat (directorul, șeful etc.) atunci decizia asupra cazului contravențional se înscrie-întocmește pe un document aparte, cu toate componentele ei expuse supra, semnată de persoana cu funcții de răspundere competentă. Dar, trebuie de reținut că, oricum, în cazurile date decizia adoptată face corp comun cu procesul-verbal cu privire la contravenție.

Nulitatea procesului-verbal și a deciziei de sancționare adoptate.

Potrivit art. 442 CCo, „procesul-verbal cu privire la contravenție este un act prin care se individualizează fapta ilicită și se identifică făptuitorul. Procesul-verbal se încheie de agentul constatator pe baza constatărilor personale și a probelor acumulate, în prezența făptuitorului sau în absența lui. Menționăm că procesul-verbal de control, întocmit conform prevederilor Legii nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, substituie procesul-verbal cu privire la contravenție și are regim juridic și forță juridică similare dacă în el se constată fapta contravențională cu respectarea cerințelor stabilite de Codul contravențional. În cel mult 24 de ore de la data încheierii, procesul-verbal cu privire la contravenție se înscrie într-un registru de evidență în ordinea încheierii și depunerii lui la autoritatea din care face parte agentul constatator. Conținutul Registrului de evidență a proceselor-verbale

cu privire la contravenții și modul de ținere a acestuia se aprobă de către Guvern și sînt obligatorii pentru toate autoritățile din care fac parte agenții constatatori”.

Astfel, urmează de reținut că pentru încheierea sa valabilă, în scopul producerii de efecte juridice, redactarea lui trebuie să respecte o anumită formă *ad validitatem*, trebuind realizate toate exigențele de fond și de formă.

În această ordine menționăm că deși procesul-verbal de constatare și decizia la el de sancționare a contravenției se bucură de prezumția de legalitate, însă, atunci când este formulată o contestație-plângere împotriva acestuia, este contestată chiar prezumția de care acesta se bucură. Cu alte cuvinte, procesul verbal de contravenție este un act juridic administrativ ce se bucură, datorită calității de reprezentant al statului a celui ce îl încheie, de o prezumție de validitate și temeinicie, *prezumție care este însă relativă* și care poate fi răsturnată prin administrarea probei contrarii. Astfel, dacă contravenientul-contestatar în instanța de judecată reușește să răstoarne prezumția de care se bucura procesul-verbal de contravenție contestat sub aspectul netemeinicei situației de fapt a acestuia (mai simplu, demonstrează necorespunderea realității reținută prin acesta) actul dat se anulează de către instanță cu încetarea procesului contravențional.

Mai jos, pentru exemplificare redăm un extras dintr-un caz din practică judiciară de contestare a procesului-verbal cu privire la contravenție, privind încălcarea legislației cu privire la măsurile COVID-19, întocmit la începutul perioadei acestei pandemii în baza art. 76 (1) Cod Contravențional - nerespectarea măsurilor de profilaxie, prevenire și/sau combatere a bolilor epidemice:

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Dosarul nr. 5r-1353/20 din 08 aprilie 2020, Judecătoria Chișinău⁴⁰.

În fapt, contravenintul a fost găsit vinovat de către organul de poliție, în persoana polițistului de sector, de comiterea contravenției prevăzute de art. 76(1) alin. (1) Cod Contravențional al RM, fiindu-i stabilită sancțiune sub formă de amendă în mărime de 450 unități convenționale ce constituie 22500,00 lei, pentru faptul că: la data de 25.03.2020, în jurul orelor 13:37, aflându-se în mun. Chișinău, bd. Dacia, 56, Parcul „Muzeul Satului”, nu a respectat măsurile de profilaxie, prevenire și combatere a bolilor epidemice, și anume: se plimba prin Parcul „Muzeul Satului”.

Hotărârea instanței a fost de anulare a procesului-verbal cu privire la contravenție și încetarea procesului contravențional din motiv că:

1. Din materialele cauzei instanța de judecată reține că, la caz nu există nici o probă ce ar dovedi vinovăția lui I.B. în comiterea contravenției incriminate. Astfel, materialul contravențional este compus din: foaia de titlu; procesul-verbal nr. MAI04928295 din 25.03.2020 nemijlocit; procesul-verbal privind actele de constatare din 25.03.2020 (*potrivit căruia B.I. și-a expus punctul său de vedere menționând că nu se plimba prin parc dar se deplasa spre magazinul „METRO” pentru a se aproviziona cu produse alimentare*); copie din Monitorul Oficial nr. 84 (7413) din 14.03.2020; copie a Dispoziției nr. 3 din 23.03.2020 a Comisiei pentru Situații Excepționale a RM.

2. Instanța de judecată denotă că, careva martori oculari care ar putea confirma existența faptei contravenționale nu au fost audiați pe marginea cauzei, *agentul constator limitându-se la propriile aprecieri, fără a ține seama de poziția învinuitei B.I.*

⁴⁰ Sursa: <https://juridicemoldova.md/8028/practica-judecatoreasca1-privind-incalcarea-legislatiei-cu-privire-la-masurile-covid-19.html> (vizitat: 19.04.20).

3. Instanța de judecată denotă că, agentul constatator nu a ținut seama de faptul că, B.I. se deplasa la magazin, fapt ce se dovedește prin voucher-ul cadou pe suma de 500 lei, în baza căruia intenționa să-și procure produse alimentare, după cum indică chiar ea.

4. Prin urmare, *la materialele dosarului lipsesc probe pertinente, concludente și utile – care ar dovedi faptul comiterii contravenției, existând doar poziția, apreciată de instanță a fi una subiectivă a agentului constatator.*

5. În afară de aceasta, *agentul constatator nu a verificat argumentele consemnate în procesul-verbal cu privire la contravenție, pentru a convinge observatorul de rând despre existența faptei contravenționale”.*

Cu titlu de comentariu menționăm că, articolul 443 din CCo stabilește mențiunile obligatorii pe care trebuie să le conțină procesul-verbal cu privire la contravenție. Acestea fiind i.e.: - “data (ziua, luna, anul), ora și locul încheierii; b) calitatea, numele și prenumele agentului constatator, denumirea autorității pe care o reprezintă; c) numele, prenumele, domiciliul, ocupația persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional, datele din buletinul ei de identitate sau, după caz, din alt act care stabilește identitatea persoanei, iar în cazul persoanei juridice, denumirea, sediul, codul ei fiscal, datele persoanei fizice care o reprezintă; d) fapta contravențională, locul și timpul săvârșirii ei, circumstanțele cauzei care au importanță pentru stabilirea faptelor și consecințelor lor juridice, evaluarea eventualelor pagube cauzate de contravenție; e) încadrarea juridică a faptei, norma materială contravențională și indiciile calificative ale elementelor constitutive ale contravenției; f) aducerea la cunoștința persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional și a victimei a drepturilor

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

și obligațiilor lor prevăzute la art.384 și 387 din CCo; g) obiecțiile și probele pe care persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional le aduce în apărarea sa, precum și obiecțiile și probele victimei; h) informații despre instituția bancară și despre modul de plată a amenzii ș.a. totodată, de reținut că în procesul-verbal nu se admit rectificări, adăugiri, alte modificări. Or, în cazul necesității unor astfel de acțiuni, se încheie un nou proces-verbal, în care se face consemnarea respectivă.

Nulitatea absolută a procesului-verbal.

La rândul său, articolului 445 (1) din CCo, stipulează că: lipsa menționării în procesul-verbal cu privire la contravenție a datelor și a faptelor privind:

- 1) numele, prenumele și funcția agentului constator,
- 2) data (ziua, luna, anul) întocmirii procesului-verbal,
- 3) numele, prenumele, seria și numărul actului de identitate și numărul de identificare personal (IDNP) sau datele de identificare din buletinul de identitate provizoriu ale făptuitorului care renunță la numărul de identificare personal și la evidența automatizată în Registrul de stat al populației,
- 4) iar în cazul persoanei juridice – lipsa denumirii și a sediului acesteia,
- 5) circumstanțele comiterii și încadrării juridice a faptei contravenționale săvârșite și a datei comiterii acesteia,
- 6) semnătura agentului constator și a contravenientului și/ sau a martorului asistent, în cazul refuzului contravenientului de a semna,

are ca efect (sau atrage) *nulitatea absolută* a procesului-verbal care, de rând cu avocatul, poate fi constatată chiar și din oficiu, de către instanța de judecată.

Aici, inițial, ținem să remarcăm că norma alin. (1) din art. 445 CCo este redactată incorect și neclar, fapt ce implică dificultățile la stabilirea cu precizie a datelor enunțate concrete (*astfel, cuvintele „numele, prenumele,” din rândul doi urmează corect să fie strămutate după îmbinarea “întocmirii procesului-verbal” și înaintea cuvântului „seria”*) Această claritate este necesară pentru a înlătura ambiguitatea din norma dată.

În context menționăm că, potrivit articolului 461 din CCo, în cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată circumstanța prevăzută de articolul 445 (1) - nulitatea absolută a procesului verbal cu privire la contravenție, instanța încetează procesul contravențional.

Nulitatea relativă a procesului-verbal.

De asemenea, relevăm că în toate celelalte cazuri de încălcare a normelor procesuale contravenționale, nulitatea actului procedural poate fi invocată numai în cazul în care s-a comis o încălcare ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea aceluși act. Astfel, în această ordine, aliniatul (2) art. 445 CCo, prevede că celelalte încălcări ale art.443 (din normele alin. 2-5) sau ale altor norme imperative din CCo pot să ducă la nulitatea procesului-verbal cu privire la contravenție doar în cazul în care acestea afectează în mod esențial fondul cauzei (*nulitate relativă*). Așa dar, încetarea procesului contravențional poate avea loc și în baza nulității relative, care poate fi invocată de către avocat. Înșă, *doar în cazul în care aceste circumstanțe afectează în mod esențial fondul cauzei*. Adică, numai în cazul în care s-a comis o încălcare ce nu poate fi înlăturată decât prin anularea procesului-verbal de constatare a contravenției. În asemenea situații avocatul trebuie să demonstreze în detalii că circumstanțele nementionate afectează în mod esențial fondul cauzei.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

De exemplu, în cazul când nu s-a respectat și asigurat dreptul la asistența unui interpret/traducător persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional sau victimei, drept prevăzut în norma alin. (3) art.443 CCo și fapt care poate stabilit din însăși conținutul procesului-verbal, întocmit de agentul constator. Or, potrivit acestei norme s-a legiferat că „în cazul în care persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional sau victima *nu cunoaște limba procesului-verbal, se asigură asistența unui interpret/traducător, datele lui consemnându-se în procesul-verbal*”. Subsecvent, aici menționăm că potrivit art.379 CCo - limba în care se desfășoară procesul contravențional și dreptul la interpret, prevede imperativ că deși procesul contravențional se desfășoară în limba de stat, persoana care nu posedă sau nu vorbește limba de stat are *dreptul de a lua cunoștință de toate actele și materialele dosarului și de a vorbi în fața autorității competente să soluționeze cauza contravențională prin interpret. Totodată, „actele procesuale ale autorității competente să soluționeze cauza contravențională se înmânează persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional, fiind traduse în limba pe care aceasta o cunoaște, în modul stabilit de prezentul cod*”.

În practică, deseori încălcarea procesuală dată are loc față de persoanele străine -automobiliști, din spațiul european care se află în traficul internațional pe drumurile publice din țara noastră și nu cunosc limba română. Astfel, agenții constatori (agenții de circulație ai poliției rutiere) opresc asemenea conducători de vehicul pentru faptul că aceștea au încălcat pct. 59. 4) din Regulamentul circulației rutiere. Mai precis, pentru faptul că aceștea la intersecția drumurilor de semnificație echivalentă, cu circulație nedirijată (fără semafoare și semne de circulație - indicatoare rutiere de prioritate)

nu au cedat trecerea vehiculelor *care se apropie de intersecție din dreapta*, indiferent de direcția de deplasare ulterioară a acestora⁴¹. Mai simplu, nu au respectat așa numită „regulă a mâinii drepte”, contravenție prevăzută de art. 240 CCo.

Agenții de circulație, fiind investiți cu competența de agenți constatatori, necătând la faptul că persoanele date explică într-o altă limbă (preponderent în engleză), inclusiv prin gesturi ale mâinilor că ei nu au încălcat nimic, ori în locul dat nu sunt careva semafoare sau indicatoare rutiere de prioritate, iar cu două intersecții în urmă ei au conștientizat că se deplasează înainte pe drumul principal, deoarece acolo, în urmă era indicator rutier de prioritate.

Agentul constator, neînțelegând aproape nimic din cele explicate și limitându-se la propriile aprecieri, fără a ține seama de faptul că în țările europene nu există așa numită „regulă a mâinii drepte”, ori acolo toate deplasările sunt strict și imperativ reglementate doar prin indicatoare respective, a întocmit procesul-verbal cu privire la contravenție și concomitent a emis decizia de sancționare cu amendă de 30 de unități convenționale (1500 lei) cu aplicarea a 3 puncte de penalizare. Apoi, i-a înmânat copia de pe procesul-verbal cu decizia adoptată cetățeanului străin, explicându-i iarăși, mai mult prin gesturi, că acesta urmează să meargă la orice bancă, unde poate achita amenda, altminteri nu va putea ieși din țară. Cetățeanul străin, desigur, a mers la avocat, care din numele lui a contestat în instanța de judecată procesul-verbal cu privire la contravenție cu decizia de sancționare adoptată, unde a demonstrat că, în speță a avut loc o încălcare a art. 443 alin. (3), coroborat cu art. 379 CCo

⁴¹ Regulamentul circulației rutiere, aprobat prin HG nr.357 din 13 mai 2009. În: Monitorul Oficial Nr. 92-93 art. 409 din 15-05-2009.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

(or, s-a motivat că agentul nu a asigurat asistența unui interpret/traducător; în procesul-verbal nu sa făcut mențiunea despre realizarea efectivă a acestui drept, fiind marcată doar o linie continuă, respectiv, nu i-a înmînat persoanei copia tradusă a procesului-verbal; mai mult, la solicitarea persoanei nu i-a acordat dreptul de a contacta un avocat), circumstanțe relevante care afectează în mod esențial fondul cauzei.

În consecință, instanța de judecată a dispus anularea procesului-verbal cu privire la contravenție și decizia adoptată de sancționare, dat fiind că procesul-verbal cu privire la contravenție este întocmit cu iregularități care afectează în mod esențial fondul cauzei, cu încetarea procesului contravențional, pe aceste motive.

§3. Proceduri de examinare a cauzelor contravenționale.

Codul contravențional al RM, în cadrul procesului contravențional prevede următoarele proceduri separate de examinare a cauzei contravenționale:

1. Procedura obișnuită de examinare a cauzei contravenționale de către autoritatea competentă (art. 447¹, respectiv, capitolele I–VI din cartea a doua)
2. Procedura simplificată de examinare a cauzei contravenționale de către agentului constatator (capitolul VI¹ din cartea a doua);
3. Procedura în ședință publică (obișnuită) de examinare a cauzei contravenționale în instanța de judecată, inclusiv, cu procedura de mediere (capitolul VII din cartea a doua);
4. Procedura scrisă de examinare a cauzei contravenționale în instanța de judecată (capitolul VII¹ din cartea a doua);
5. Procedura de judecare a cauzei contravenționale cu recurs (capitolul VIII din cartea a doua);

6. Procedura de revizuire a cauzei contravenționale (capitolul IX);
7. Procedura de trimitere spre executare a hotărârii judecătorești și de soluționare a problemelor legate de executare (capitolul X).

Procedura obișnuită de examinare a cauzei contravenționale de către autoritatea competentă: agentul constatat, procuror și comisia administrativă.

Procedura de examinare a cauzei contravenționale de către autoritatea competentă este o etapă distinctă a procesului contravențional.

De rând cu instanța de judecată în calitate de autorități competente să soluționeze cauzele contravenționale sunt:

- 1) procurorul;
- 2) comisia administrativă;
- 3) agentul constatat (organele de specialitate specificate la art. 400–423¹² CCo).

Procedura de examinare, în ansamblul ei, demarează cu procesul de constatare a faptei contravenționale și întocmirea - încheierea procesului-verbal de către agentului constatat, administrarea probelor și finalizează cu adoptarea deciziei pe caz.

În special, această procedură este reglementată expres de art. 447¹ CCo, care prin norma alin.(1) prevede "Examinarea cauzelor contravenționale de către agentul constatat, autoritățile prevăzute la art. 393 alin. (1) lit. b)–d), **după caz**, se efectuează cu respectarea prevederilor capitolelor I–VI din cartea a doua".

Din această normă de drept cuvintele cheie care se desprind este îmbinarea "**după caz**".

Deci, urmează de constatat că legiutorul a prevăzut că examinarea cauzelor contravenționale de către agentul constatat,

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

procuror și comisia administrativă (toți în calitatea lor de autorități abilitate) poate avea loc:

1) Cu respectarea tuturor prevederilor și regulilor procesuale, prevăzute la capitolele I–VI din cartea a doua, adică, în mod tradițional (ca și în instanța de judecată-n.n.), cu respectarea etapelor – partea pregătitoare, cercetare (audierea participanților, cercetarea documentelor, examinarea corpurilor delictive și a altor mijloace de probă), dezbateri, deliberare și adoptarea deciziei. Practica demonstrează că această ordine procesuală este practică la examinarea faptelor contravenționale de către Comisiile administrative din cadrul APL, unde hotărârea adoptată⁴², ca document, este separată de procesul-verbal de constatare.

2) Fără respectarea acestor prevederi, adică într-un mod simplist. În care, după constatarea faptei de către agentul constator prin întocmirea procesului-verbal, în care de rând cu alte elemente se indică obligatoriu circumstanțele comiterii și încadrării juridice a faptei contravenționale săvârșite, acesta trece ori imediat, ori după administrare de probe suplimentare la adoptarea deciziei de sancționare. Aceasta poate fi emisă, fie personal de către agentul care a constatat fapta (de ex., de către agentul de patrulare a poliției rutiere), fie de către superiorul său, împuternicit cu asemenea atribuții, fără a mai audia suplimentar contravenientul (de ex., în cazurile de contravenții constatate de polițistul de sector, inspectorii fiscali, etc., unde decizia de sancționare este luată doar de către șefii superiori). La această modalitate de examinare recurg și procurorii, doar că ei emit ordonanțe.

⁴² Decizia comisiei administrative asupra cauzei contravenționale se adoptă sub formă de hotărâre.

Cauzele contravenționale aflate în competența autorităților prevăzute supra se soluționează de către autoritatea competentă în a cărei rază teritorială a fost săvârșită contravenția. În cazul contravenției continue sau prelungite, cauza se soluționează de către autoritatea în a cărei rază teritorială s-a consumat ori a fost curmată contravenția. De reținut că în cazul în care există mai mult de un act de constatare, examinare sau soluționare, efecte juridice va produce actul care primul a fost întocmit (art. 393 CCo).

Reprezentantul autorității competente să soluționeze cauza contravențională nu poate participa la examinarea cauzei dacă are, direct sau indirect, un interes care i-ar putea afecta imparțialitatea. Autoritatea competentă să soluționeze cauza contravențională are obligația de a lua toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei, de a evidenția atât circumstanțele care dovedesc vinovăția persoanei, cât și cele care dezvinovățesc persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional, precum și circumstanțele atenuante sau agravante.

Totodată, menționăm că prezența agentului constatator și a persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional la examinarea cauzei contravenționale în regim obișnuit este obligatorie. Însă, absența agentului constatator sau a persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional, citați în conformitate cu legislația, fără motiv întemeiat și fără înștiințare prealabilă, nu împiedică examinarea cauzei. Iar, în caz dacă la examinarea cauzei contravenționale a participat persoana în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional **sau apărătorul acesteia**, dar nu a fost întocmit proces-verbal al ședinței de examinare, decizia trebuie obligatoriu să conțină concluziile și demersurile acestora și rezultatele examinării demersurilor.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Procedura simplificată de examinare a cauzei contravenționale de către agentul constatatator.

Procedura simplificată de examinare a cauzei contravenționale conține două varietăți:

1. Procedura simplificată de examinare a faptei contravenționale în baza constatărilor personale ale agentului constatatator (art. 451¹-451⁴ CCo);

2. Procedura simplificată de examinare în baza acordului de colaborare încheiat între agentul constatatator, după caz, procuror și contravenient (art. 451⁵ CCo);

Unde, potrivit art. 451¹ CCo *examinarea faptei contravenționale în baza constatărilor personale ale agentului constatatator* are loc în cazul când agentul constatatator depistează o faptă ce constituie contravenție și dacă sînt întrunite cumulativ următoarele condiții:

- a) contravenția poate fi constatată în temeiul constatărilor personale ale agentului constatatator și nu necesită acumulare de probe;
- b) persoana acceptă constatățile agentului constatatator, ca fiind suficiente pentru demonstrarea vinovăției, și recunoaște săvîrșirea contravenției;
- c) examinarea contravenției și aplicarea sancțiunii țin de competența agentului constatatator;
- d) contravenția nu este pasibilă de sancțiunea (măsura de siguranță –n.n.) confiscării bunurilor în conformitate cu art.439⁷.CCo”.

Dacă contravenția a fost săvîrșită de un minor, această procedură simplificată poate fi aplicată doar în condițiile asistării acestuia de către reprezentantul său legal.

Atenționăm, că în cadrul acestei procesuri agentul constator nu încheie proces-verbal cu privire la contravenție. Or, acesta este inutil din moment ce persoana acceptă constatările agentului constator, ca fiind suficiente pentru demonstrarea vinovăției, și recunoaște săvârșirea contravenției. Deci, își recunoaște calitatea sa de contravenient, fără careva formalități de demonstrare, care ar consuma timp și eventuale surse (numiri de constatări științifico-tehnice, expertize, audieri a martorilor etc., etc.).

În acest caz, în loc de întocmire-încheiere a procesului-verbal cu privire la contravenție, agentul constator purcede direct la emiterea unei **decizii** (care, în condiții obișnuite, sau în procedura generală este partea rezolutivă a procesului-verbal) prin care va aplica o sancțiune egală cu **o doime din minimumul sancțiunii sub formă de amendă** prevăzută în partea specială a cărții întâi a CCo.

Decizia privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constator este un document executoriu, care include:

- 1) data (ziua, luna, anul), ora și locul întocmirii deciziei;
- 2) calitatea, numele și prenumele agentului constator, denumirea autorității pe care o reprezintă;
- 3) numele, prenumele, domiciliul și/sau reședința, datele din buletinul de identitate al agentului constator sau, după caz, din alt act care stabilește identitatea persoanei, iar în cazul persoanei juridice – denumirea, sediul, codul ei fiscal, datele persoanei fizice care o reprezintă;
- 4) fapta contravențională, locul, timpul și circumstanțele cauzei care au importanță pentru stabilirea faptelor și consecințelor lor juridice, identitatea victimei, evaluarea eventualelor pagube cauzate de contravenție;

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

5) încadrarea juridică a faptei, norma materială contravențională și indicile calificative ale elementelor constitutive ale contravenției;

6) aducerea la cunoștința contravenientului, precum și a reprezentantului legal al minorului a drepturilor și obligațiilor lor prevăzute la art. 384 și 387 din CCo, precum și a consecințelor examinării contravenției în procedură simplificată;

7) declarația contravenientului despre recunoașterea săvârșirii contravenției și acceptarea constatărilor agentului constator ca fiind suficiente pentru demonstrarea vinovăției contravenientului.

În decizie nu se admit rectificări, adăugiri și alte modificări. În cazul necesității unor astfel de acțiuni, se emite o nouă decizie în care se face consemnarea respectivă.

Dacă contravenientul este minor, se va consemna și numele, prenumele, domiciliul și/sau reședința reprezentantului legal al acestuia, iar dacă contravenientul este asistat de un avocat, se va consemna identitatea acestuia.

Partea rezolutivă a deciziei va cuprinde:

- încadrarea juridică a faptei contravenționale;
- decizia agentului constator de sancționare a contravenientului;
- contul de virament al instituției bancare la care se va transfera valoarea amenzii;
- calea de contestare.

Decizia se semnează de către agentul constator și contravenient și se înmânează o copie contravenientului și victimei, dacă aceasta există. Ulterior, în cel mult 24 de ore de la întocmire, decizia se înscrie în ordinea întocmirii într-un registru electronic ținut de Ministerul Afacerilor Interne.

Deciziile privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constatator pot fi contestate cu recurs în termen de 15 zile din data aplicării sancțiunii, în instanța de fond conform competenței teritoriale. Aceasta poate fi contestată de către contravenient, victimă, procuror sau de către conducătorii autorităților din care fac parte agenții constatați.

Temeiurile contestării pot fi următoarele:

- nu au fost respectate dispozițiile privind competența materială;
- contravenientul a fost sancționat pentru o faptă care nu este prevăzută de partea specială a cărții întâi a CCo;
- s-au aplicat sancțiuni în alte limite decât cele prevăzute de partea specială a cărții întâi a CCo⁴⁵.

Recursul declarat se examinează de către un judecător conform capitolului VIII din titlul II cartea a doua. Deci, potrivit procedurii de judecare a cauzei contravenționale cu recurs.

Instanța de recurs (judecătorul) poate respinge recursul și menține decizia agentului constatator dacă acesta este tardiv, inadmisibil sau nefondat. Recursul poate fi admis cu anularea deciziei agentului constatator prin dispunerea achitării persoanei sau încetării procesului contravențional sau prin rejudecarea cauzei cu adoptarea unei noi hotărâri, fără a înrăutăți situația contravenientului.

Neprezentarea părților legal citate în ședința de examinare a recursului nu împiedică examinarea acestuia și desfășurarea ședinței, în cazul în care la dosar este dovada citării fiecărei părți.

⁴⁵ Aici menționăm că lit. c) alin.(3) din art. 451³ CCo, este redată în felul următor: "c) s-au aplicat sancțiuni în alte limite decât cele prevăzute de partea specială a cărții a doua". Observăm că sintagma "partea specială a cărții a doua" este redată greșit, fapt ce crează ambiguități la capitolul claritatea legii. Deci, corect urmează să fie redactat "partea specială a cărții întâi". Similar, urmează de corectat și la lit.b) a acestei norme.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Iar, *procedura simplificată de examinare a faptei contravenționale în baza acordului de colaborare încheiat între agentul constatator, după caz, procuror și contravenient*, care își recunoaște vina, integral, în schimbul unei pedepse reduse (art. 451⁵ CCo), este posibilă în cazul când între aceste persoane a fost încheiat un acord de colaborare. Acordul poate fi încheiat în orice moment al procesului contravențional pînă la soluționarea în fond a cauzei, adică pînă la adoptarea deciziei în condițiile procedurii obișnuite. El poate fi încheiat și în cazul pluralității de contravenții.

În cazul încheierii acordului de colaborare, contravenientului, prin decizie, i se va aplica o sancțiune ce nu depășește **o doime din maximul sancțiunii sub formă de amendă** prevăzută pentru contravenția comisă.

Acordul poate fi inițiat de către agentul constatator, după caz, procuror, contravenient sau apărătorul său, reprezentantul legal în cazul săvârșirii contravenției de către un minor.

Totodată, agentul constatator, după caz, procurorul este obligat să refuze încheierea acordului de colaborare dacă fapta nu constituie contravenție sau prezintă semne de infracțiune. Acest refuz nu este pasibil nici unei căi de atac.

Această procedură mai prevede că, în cazul încheierii acordului de colaborare, agentul constatator, după caz, procurorul încetează acumularea probelor, iar contravenientul nu mai este în drept să-și retragă acordul. În acest caz, cauza contravențională va fi soluționată, prin decizie asupra cazului contravențional, în condițiile acordului de colaborare, după forma și conținutul menționate pentru deciziile privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constatator. Repetăm, că în această procedură simplificată în partea rezolutivă a procesului-verbal, se va consemna faptul aducerii la cunoștința contravenientului a mărimii amenzii prevăzute pentru contravenția respectivă.

Deciziile privind examinarea contravenției în temeiul *acordului de colaborare* pot fi contestate cu recurs în termen de 15 zile din data aplicării sancțiunii, în instanța de fond conform competenței teritoriale. Judecarea recursului dat este corespunzătoare-similară cu cea a recursului împotriva deciziilor privind examinarea contravenției în temeiul constatării personale a agentului constator.

Rezumând, concluzionăm că, această procedură simplificată presupune achitarea unor amenzi mai mici, și anume **o doime din minimul amenzii plătite**, în cazul examinării contravenției în baza constatărilor personale ale agentului constator sau **o doime din maximul sancțiunii sub formă de amendă** în cazul încheierii unui acord de colaborare. Respectiv, dacă contravenientul achită amenda aplicată în termen de 3 zile lucrătoare, el va achita doar 50% din ea, care, într-un final va constitui 25% din cuantumul amenzii prevăzute de sancțiunea articolului respectiv.

Procedura de contestare a procesului-verbal cu privire la contravenție și deciziei de sancționare adoptată.

Examinarea cauzei contravenționale în condiții obișnuite, sau în procedură generală, ca fază a procedurii contravenționale, se finalizează cu aducerea la cunoștința părților interesate a deciziei emise, în modul stabilit de lege. Repetăm că decizia comisiei administrative asupra cauzei contravenționale se adoptă sub formă de hotărâre.

Decizia agentului constator, cu toate că se bucură de prezumția de legalitate, însă având în vedere că aduce atingere unor drepturi importante, trebuie să poată fi cenzurată pe cale judiciară. Or, trebuie să existe un control judiciar efectiv al deciziei agentului constator.

Acest lucru este consfințit și în baza dreptului de acces la o instanță dar și în baza principiului proporționalității sancțiunilor contravenționale, proporționalitate ce trebuie analizată și cu privire la sancțiunile principale, și cu privire la sancțiunile complementare.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Or, nu poate rămâne doar în pixul, de pildă, unui polițist (sau unui inspector, care nici studii juridice nu are) temeinicia unei sancțiuni, indiferent de natura, tipul sau intensitatea ei. Acest lucru cu atât mai mult cu cât la momentul constatării și sancționării faptei, contravenientul nu își poate face apărări efective (singur sau prin avocat) cu privire la toate elementele laturii subiective și obiective ce privesc contravenția. Contravenientul, inclusiv, victima trebuie să aibă o cale de atac efectivă împotriva tuturor sancțiunilor aplicate.

De altfel, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin hotărârile din 23 octombrie 1995, 2 septembrie 1998, 16 noiembrie 2004, 18 iulie 2006 și 27 septembrie 2011, pronunțate în cauzele *Gradinger* împotriva *Austriei*, paragraful 42, *Kadubec* împotriva *Slovaciei*, paragraful 57, *Lauko* împotriva *Slovaciei*, paragraful 64, *Canady* împotriva *Slovaciei*, paragraful 31, *Stefanec* împotriva *Republicii Cehe*, paragraful 26, *Menarini Diagnostics - S.R.L.* împotriva *Italiei*, paragraful 58, a reținut că încredințarea către autoritățile administrative a sarcinii de a constata și de a sancționa contravențiile nu este incompatibilă cu Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și trebuie subliniat că este obligatoriu ca partea sancționată să poată sesiza un tribunal pentru a se pronunța asupra deciziei care a fost luată împotriva sa, tribunal care să ofere garanțiile prevăzute de art. 6 din Convenție⁴⁴. În Republica Moldova o asemenea obligație este respectată prin dispozițiile art. 448 din Codul contravențional.

Actul procedural prin care se contestă decizia numită poartă denumirea de contestație sau plângere.

⁴⁴ A se vedea pct.20 din Decizia Curții Constituționale a României din 20 mai 2020 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 15-17 și ale art. 19 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor. Monitor Oficial nr. 590 din 6 iulie 2020. Pe: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/227630> (vizitat: 23.08.2020).

Așadar, odată cu aducerea la cunoștință a actului juridic prin care este aplicată sancțiunea contravențională (sau, după caz, încetat procesul), persoana are dreptul de a ataca actul juridic respectiv. În numele contravenientului sau victimei, contestația poate fi depusă și de avocatul acestora, cu condiția că el a participat la exminarea cauzei. Sau, dacă a fost angajat după această etapă, el trebuie să-și confirme împuternicirea prin mandatul anexat la contestația depusă.

În cazul în care nici una dintre părțile abilitate nu atacă rezultatele examinării cauzei contravenționale în termenul stabilit prin lege, hotărârea, prin care a fost sancționat contravenientul, va fi pusă în executare. Examinarea cauzei contravenționale de către agentul constatator, comisia administrativă sau procuror, prezintă forme concrete de activitate în domeniul combaterii contravențiilor⁴⁵.

Astfel, reeșind din principiul consacrat în art 381 CCo - accesul liber la justiție, coroborat cu art. 384, 387 și 386, și în corespundere cu art. 448 CCo, - contravenientul, victima⁴⁶. sau reprezentantul acestora, procurorul, dacă este parte în cauza contravențională,

⁴⁵ Recomandarea nr. 41 din 21.05.2013 CSJ RM cu privire la aplicarea prevederilor art. 448 Cod Contravențional, contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție.

⁴⁶ Referitor la victimă (care corect urmează a fi denumită partea vătămată) socotim că în procesul contravențional dreptul acesteia de a ataca “decizia autorității competentă să soluționeze cauza contravențională” expus la art. 387 CCo este prea larg expus, fapt ce deseori victima face uz de reaua credință de acest drept al său și contestă decizia agentului constatator doar pentru simplu motiv că nu-i place mărimea sancțiunii aplicată față de contravenient. Aceasta, evident, duce la încărcarea instanțelor de judecată cu procese “inutile”, fapt ce în consecință duce la știrbirea calității actului de justiție pe alte cauze în examinare. Prin urmare, se cere imperios ca legiuitorul moldovean să urmeze exemplul celui roman și să modifice acest drept, prin limitare, cu indicarea în acest articol că “victima poate face plângere numai în ceea ce privește despăgubirea, iar cel căruia îi aparțin bunurile confiscate, altul decât contravenientul, numai în ceea ce privește măsura confiscării”.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

În cazul în care nu sînt de acord cu decizia agentului constatator sau în cazul în care aceasta a fost emisă cu încălcarea normelor procesuale stabilite de CCo, sînt în drept să conteste-atace în instanța de judecată decizia (hotărârea comisiei) emisă asupra cauzei contravenționale. Termenul de contestare a deciziei agentului constatator este de 15 zile de la data emiterii acesteia sau, pentru părțile care nu au fost prezente la ședința de examinare a cauzei contravenționale, de la data înmînării copiei de pe decizia respectivă, care, se remit părților care nu au fost prezente în termen de cel mult 3 zile de la data emiterii ei.

Contestația se depune la autoritatea din care face parte agentul constatator, conform competenței teritoriale, care a examinat cauza, fără a fi timbrată cu taxa de stat. Or, după cum am menționat anterior cauzele contravenționale sunt cvasipenale. Ultimul este obligat ca în cel mult 3 zile de la data depunerii să expedieze contestația și dosarul cauzei contravenționale în instanța de judecată competentă. Instanța de judecată competentă este instanța în a cărei rază teritorială activează autoritatea competentă sau procurorul care a emis decizia, iar dacă autoritatea competentă nu are subdiviziuni teritoriale, prin derogare, cauza contravențională se judecă de către instanța de judecată de la locul unde își are sediul autoritatea al cărei reprezentant este agentul constatator. De exemplu, dacă Inspectoratul pentru Protecția Mediului (IPM) nu are subdiviziune teritoriale abilitate să examineze contravenții în domeniul mediului în raionul Cantemir, atunci cauza inclusiv, contestația se judecă în judecătoria Chișinău unde își are sediul IPM.

În cazul omiterii termenului de 15 zile din motive întemeiate, dar nu mai tîrziu de 15 zile de la data începerii executării sancțiunii sau a perceperii despăgubirii materiale, persoana față de care a fost

emisă decizia poate fi repusă în termen, la cerere, de către instanța de judecată competentă să examineze contestația. Iar persoana față de care a fost emisă decizia și care a lipsit atât la examinarea cauzei, cât și la pronunțarea deciziei și nu a fost informată despre decizia emisă poate contesta decizia agentului constatator și peste termen, dar nu mai târziu de 15 zile de la data începerii executării sancțiunii contravenționale sau a perceperii despăgubirii materiale (de la data când a primit notificarea respectivă de la executorul judecătoresc, în conformitate cu prevederile Codului de executare).

Trebuie de reținut că contestația depusă în termen suspendă executarea sancțiunii contravenționale aplicată prin procesul-verbal cu privire la contravenție sau prin decizia agentului constatator. Iar cea depusă peste termenul stabilit de 15 zile – nu suspendă, dar în cazul repunerii ei în termen, la cerere, instanța de judecată poate suspenda executarea deciziei atacate, inclusiv până la soluționarea contestației în fond.

Reieșind din conținutul articolului 395 alin. (1), pct.2) al Codului Contravențional, contestația împotriva deciziei agentului constatator sau a comisiei administrative, împotriva ordonanței procurorului, urmează să fie examinată de către instanța de judecată conform procedurii prevăzute în Capitolul VII din Codul Contravențional al Republicii Moldova, care reglementează procedura judecării cauzei contravenționale în instanță. În această ordine, Curtea Supremă de Justiție a RM prin Recomandarea nr. 41 din 21.05.2013 atenționează asupra faptului că, *contestația împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție*, reglementat de art. 448 Cod Contravențional, nu poate fi examinată, ca proceduri separate, mai întâi asupra faptei contravenționale și, ulterior, asupra sancțiunii contravenționale, or ambele se examinează într-o procedură unică, de către instanțele

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

de judecată. Totodată, se mai atenționează că procesul-verbal cu privire la contravenție sau ordonanța procurorului privind pornirea procesului cu privire la contravenție, care au fost expediate unei alte autorități competente de aplicare a sancțiunii contravenționale nu pot fi supuse contestării.

Contestația împotriva deciziei agentului constatator, a hotărârii comisiei administrative sau împotriva ordonanței procurorului, poate fi adresată instanței de judecată atât pentru motive de nelegalitate, cât și pentru motive de netemeinicie privind dispunerea unei sancțiuni (principală sau complementară) sau, după caz, privind dispunerea unei măsuri procesuale de constrângere, cum este de exemplu, - suspendarea dreptului de utilizare a vehiculului pe termen de 6 luni. Or, în practică se mai întâlnesc situații, când agentul constatator odată cu constatarea faptului și inițierea procesului contravențional aplică imediat această măsură procesuală de constrângere, dar cauza o examinează, deci finalizează cu adoptarea deciziei peste 2-4 luni de zile. Acest ultim drept, derivă expres din prevederile normei lit s) alin. (2) art.384 CCo, care statuiază fără echivoc că ”persoana în a cărei privință a fost pornit proces contravențional (după caz, contravenientul – n.n.) are dreptul să atace, în modul stabilit de lege, acțiunile și deciziile autorității competente să soluționeze cauza contravențională”.

Deci, are dreptul să atace nu doar decizia pe cazul contravențional, ci separat și acțiunile procesuale ale autorității competente, adică a agentului constatator concret. Prin comparație, victima în cauza contravențională are dreptul să atace doar decizia autorității competente să soluționeze cauza contravențională, adică decizia agentului constatator și, după caz, hotărârea instanței de judecată.

În ceea ce privește netemeinicia, rămâne de apreciat că decizia autorității competente (de ex., a agentului de poliție constatator) nu poate fi sfântă și intangibilă, or aceasta este de neadmis într-un stat de drept.

În concluzie, menționăm că contestația/plângerea contravențională trebuie să fie analizată global de către instanța de judecată, fără limitări și îngrădiri, având în vedere că instanța analizează întreg fondul faptei contravenționale și întreg fondul sancțiunilor aplicate în speță. Orice limitare a instanței în materie contravențională, este o gravă denegare de justiție.

În acest aspect este important de menționat că odată cu contestarea procesului-verbal cu privire la contravenție și deciziei la ea (de sancționare sau încetare a procesului), instanța de judecată competentă va administra probele prevăzute de lege, necesare în vederea verificării legalității și temeiniciei procesului-verbal și a deciziei la el. Astfel, instanța de judecată este competentă să soluționeze plângerea, după ce verifică dacă aceasta a fost introdusă în termen, ascultă pe cel care a făcut-o și pe celelalte persoane citate, dacă aceștia s-au prezentat, administrează orice alte probe prevăzute de lege, necesare în vederea verificării legalității și temeiniciei procesului-verbal, și hotărăște asupra sancțiunii, despăgubirii stabilite, precum și asupra măsurilor procesuale de constrângere aplicate de către agentul constatator (iar instanța de recurs și asupra măsurilor de siguranță aplicate de către instanța de fond, precum – expulzarea, demolarea construcțiilor neautorizate, confiscarea specială, ridicarea provizorie a permisului).

Urmare a analizei procesului contravențional prin comparație cu procesul penal și procedura de contencios administrativ desprindem că procesul contravențional este înrudit cu cel penal. Or,

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

repetăm, prin prisma CEDO contravențiile sunt catalogate ca cvasiinfracțiuni. Dar, totodată, procesul contravențional datorită naturii juridice de act administrativ a procesului-verbal cu privire la contravenție și deciziei la ea, procesul contravențional are tangență și cu procedura de contencios administrativ. Astfel, procesul contravențional prezintă o simbioză a procesului penal și procedurii de contencios administrativ.

În această ordine, relevăm că cel care a formulat plângerea (de ex.: contravenientul) nu trebuie să își demonstreze propria nevinovăție. Această obligație (de a dovedi un fapt contravențional și temeinicia sancționării lui) revenind acuzatorului, adică agentului constator or procurorului, după caz, iar instanței de judecată îi revine obligația de a administra tot probatoriul necesar stabilirii și aflării adevărului.

Totuși, trebuie de avut în vedere că în virtutea prevederilor 448, coroborat cu art. 443 CCo, autorului contravenției i se asigură, fără nicio îngrădire, dreptul de a se adresa justiției, cerând anularea procesului-verbal de constatare și sancționare a contravenției. Astfel, în această situație este firesc că el trebuie să dovedească netemeinicia ori nelegalitatea constatării contravenției sau a sancțiunii aplicate. Aceasta nu înseamnă răsturnarea sarcinii probei, ci aplicarea principiului general al procedurii contravenționale, potrivit căruia cel ce face o afirmație în cadrul judecății unei contestații trebuie să o dovedească.⁴⁷

⁴⁷ A se vedea în acest sens, spre exemplu, Decizia Curții Constituționale a României nr. 504 din 5 decembrie 2013 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 19 alin. (3) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor. Publicată în Monitorul Oficial al României; Partea I, nr. 49 din 21 ianuarie 2014. Pe: <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/154679> (vizitat: 23.08.2020).

Prin urmare, în procesul contravențional, în comparație cu procesul penal, instanțele de judecată la judecarea contestațiilor depuse împotriva procesului-verbal cu privire la contravenție și deciziei la ea nu pot face aplicarea strictă a regulii *onus probandi incumbit actori* (“sarcina probei aparține reclamantului – părții care a reclamat”) ci, din contră, chiar ele în corespundere cu principiile legalității și dreptății consfințite în art.5 și 7 CCo, desigur, cu respectarea principiului contradictorialității și egalității în drepturile procedurale a participanților la proces, trebuie să manifeste un rol activ pentru aflarea adevărului din moment ce contravenția intră sub incidența art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Aceasta înseamnă că instanța de judecată (judecătorul) la judecarea contestației trebuie să-și ceară explicații agentului constator ori procurorului, după caz, din care considerente și fapte probatorii acesta a ajuns la concluzia că la caz a fost săvârșită o contravenție, și dacă contestatarul este autorul ei, din care considerente să aplicat anume acea sancțiune, sau, după caz, a decis să înceteze procesul etc.

De asemenea, menționăm că pe tot parcursul soluționării plângerii îndreptate împotriva procesului-verbal de constatare - stabilire și sancționare a contravenției, atât la instanța de fond, cât și în recurs, contravenientul poate să își exercite fără nicio restricție dreptul la apărare. Or, din procedura de contestare și de soluționare a plângerii împotriva procesului-verbal de stabilire și deciziei de sancționare a contravenției nu rezultă răsturnarea sarcinii probei, ci, mai degrabă, exercitarea dreptului la apărare.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Procedura în ședință publică (obișnuită) în fata instanței de judecată.

Instanța competentă de examinare a cauzei contravenționale este, de regulă, judecătoria în a cărei circumscripție a fost săvârșită contravenția.

După cum am menționat anterior, în temeiul art. 195 CCo, instanța judecă pe fond și inițial toate cazurile cu privire la contravenții, cu excepția celor atribuite pentru examinare inițială în competența unor alte organe, inclusiv, contestațiile înaintate împotriva deciziilor autorităților competente să soluționeze cauzele contravenționale și a procurorului (în cazul judecării contestațiilor enunțate, judecătorul judecă prin "reexaminare" în fond cauza).

În ulumul caz, după examinarea-judecarea contestației înaintate, verificând legalitatea și temeinicia deciziei agentului constataor sau al procurorului, după caz,⁴⁸ instanța de judecată prin hotărâre poate adopta una dintre următoarele decizii:

1) respinge contestația și menține decizia agentului constataor sau a procurorului dacă contestația:

- a) este tardivă;
 - b) este inadmisibilă și/sau nefondată;
- 2) admite contestația, cu:

a) anularea deciziei cu privire la contravenție atacate, parțial, și dispune modificarea sancțiunii aplicate;

⁴⁸ În această ordine constatăm că dispozițiile actuale ale Codului contravențional stabilesc reguli de procedură clare, precise și de natură să ofere suficiente garanții cu privire la verificarea legalității și a temeiniciei procesului-verbal de constatare și sancționare (după caz, o altă soluție adoptată de agentul constataor) a unei contravenții de către instanța de judecată, astfel încât să protejeze dreptul la un proces echitabil al contravenientului ca o componentă a accesului liber la justiție.

b) anularea procesului-verbal și a deciziei cu privire la contravenție atacate, integral, și dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului contravențional în cazurile prevăzute la art. 441 și 445 CCo cu repunerea în drepturi a persoanei în a cărei privință a fost pornit procesul contravențional.

Pentru exemplificare aducem un exemplu de admitere parțială a contestației cu dispunerea modificării sancțiunii aplicate, în sensul diminuării ei. Astfel, soții N împreună cu copilul se deplasau cu autovehiculul pe o stradă unde era instalat indicatorul rutier 3.31 „Oprire interzisă” din Regulamentul circulației rutiere (în continuare - RCR). Ajungând în fața unei farmacii și dat fiind că copilul bebeliș plângea, soția a rugat soțul să oprească pentru a merge la farmacie și a se consulta și procura un careva medicament pentru a i-l administra. Soțul a oprit iar soția a intrat la farmacie, revenind peste 4-5 minute cu medicamentul procurat. În acest moment a fost depistat de agentul de circulație (agent constataor) care a întocmit pe numele soțului – conducător de vehicul proces-verbal cu privire la contravenția prevăzută de art. 240 (1) CCo (nerespectarea indicatoarelor de semnalizare rutieră ..., a altor reguli de circulație rutieră), și anume pentru staționare interzisă (dar nu pentru oprire interzisă), și prin decizia la el i-a aplicat o amendă în mărime de 15 unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare. Conducătorul de vehicol din start nu a fost de acord cu procesul-verbal întocmit și decizia la el de sancționare, motivând că el a efectuat o *oprire fortuită* din cauza stării de sănătate a copilului pentru debarcarea și respectiv, îmbarcarea soției-pasager. Plus la aceasta, cu această ocazie el a staționat doar 4-5 minute.

Instanța de judecată examinând contestația depusă împotriva procesului-verbal cu decizia de sancționare a dispus: - anularea

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

doar a deciziei cu privire la contravenție atacate, parțial, și în temeiul art. 44¹ CCo aplică o sancțiune sub limita minimă prevăzută de art. 240 (1) CCo în mărime de 4 unități convenționale (care constituie 200 lei). În rest, decizia agentului constatator și procesul-verbal se menține fără modificări.

În motivarea soluției date instanța de judecată a menționat că agentul constataor corect a stabilit circumstanțele contravenției prin faptul de staționare interzisă, or potrivit pct 70 lit.a) din RCR *staționarea este interzisă inclusiv în locurile în care este interzisă și oprirea* (adică la indicatorul rutier 3.31). Or, îndeată după oprirea fortuită sub indicatorul de interdicere și restricție 3.31, acesta după debarcarea pasagerului urma să-și continue deplasarea pentru staționare într-un loc permis, dar nu să staționeze, fapt ce fie și pe un timp scurt a îmiedicat circulația altor conducători auto pe această porțiune de drum. Respectiv, staționarea data nu poate fi calificată ca fortuită, ci voluntară, or imediat după următoarea intersecție erau amenajate locuri de parcare. Totuși, instanța de judecată a stabilit că staționarea în cauză a fost de scurtă durată și motivată prin faptul exceptional legat de procurarea medicamentului pentru copilul bolnav. Prin urmare, ținând cont de circumstanțele excepționale ale cauzei, legate de scopul și motivele faptei, care micșorează esențial gravitatea faptei și a consecințelor ei, instanța ajunge la concluzia de a aplica o sancțiune mai blândă decât cea prevăzută de lege.

În continuarea exemplului de mai sus, vom modela o altă situație la care agenții constatatori (agenții de circulație) adesea comit abuzuri. Și anume, când conducătorul de vehicul se deplasează pe porțiunea de drum unde prin indicatorul 3.32.1 al RCR este indicată staționarea interzisă. După indicator conducătorul de vehicul

oprește voluntar vehiculului pentru a îmbarca (sau, după caz, a debarca) o persoană. Agentul îl oprește și îi întocmește proces-verbal cu decizie de sancționare, pe art. 240 (1) CCo, pe motiv că s-a oprit în locul interzis și în procesul-verbal indică indicatorul 3.31 „Oprire interzisă”. În acest caz, instanța de judecată v-a anula acest proces-verbal și decizia de sancționare cu încetarea cauzei contravenționale în temeiul faptului că RCR nu prevede interdicția de oprire, fie ea și voluntară, în locurile marcate cu indicatorul 3.32.1 al RCR - staționarea interzisă. Or, potrivit pct 70 lit.a) din RCR doar indicatorul rutier 3.31 „Oprire interzisă” implică automat și staționarea interzisă (adică indicatorul 3.32.1), dar nu invers.

Un alt exemplu, deja de anulare „relativă” a procesului-verbal și deciziei de sancționare a contravenției pe motiv de încadrare *juridică incorectă a faptei, norma materială contravențională și indicile calificative ale elementelor constitutive ale contravenției*, prezentăm în următoarea speță: “Conducătorul de vehicul deplasându-se pe o stradă din localitate unde era instalat indicatorul de sens obligatoriu nr. 4.1.5 (care indică direcția obligatorie înainte și la stânga) din Regulamentul circulației rutiere, ajungând la intersecție a efectuat manevra de întoarcere pe aceeași stradă. Inspectorul de patrulare al poliției rutiere (agent constatator) la oprit, și invocând încălcarea art. 240 (1) CCo (nerespectarea indicatoarelor de semnalizare rutieră ..., a altor reguli de circulație rutieră) i-a întocmit proces-verbal de contravenție, iar prin decizia la el i-a aplicat o amendă în mărime de 18 unități convenționale cu aplicarea a 3 puncte de penalizare. Nefiind de acord cu procesul-verbal de contravenție și decizia la el, conducătorul de vehicul, prin intermediul avocatului la contestat în instanța de judecată invocând nulitatea acestora. În motivarea temeiului de nulitate sa indicat următoarele – 1) lipsa

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

faptului contravenției, or potrivit capitolului IV din Regulamentul circulației rutiere expres prevede că „Indicatoarele 4.1.3, 4.1.5 și 4.1.6 permit și întoarcerea”; 2) agentul constataor nu a administrat corespunzător probele, respectiv, a dat o încadrare juridică greșită a faptei, or, în speță, indicatorul 4.1.5 de rând cu deplasarea obligatorie înainte și la stânga mai permite și întoarcerea.” Pe aceste motive instanța de judecată a dispus anularea procesului-verbal și a deciziei de sancționare cu încetarea cauzei contravenționale în temeiul art. 441 (1) lit. a) și art. 445 alin. (2) CCo.

Codul contravențional, în capitolul VII din cartea a doua cuprinde o serie de prevederi referitoare la procedura în fața instanței de judecată. Astfel, cauza contravențională se judecă de instanța de judecată în ședință publică, oral, nemijlocit și în contradictoriu. Dar, prin derogare, poate fi examinată în ședință închisă în condițiile și în modul stabilit de art. 18 din Codul de procedură penală. Ședința publică prezumă citarea participanților cu audierea lor publică și organizarea de dezbateri judiciare. Oralitatea prezumă că dezbaterile judiciare se desfășoară verbal, dacă legea nu prevede altfel. Nemijlocirea - probele se administrează nemijlocit de către instanța de judecată competentă care soluționează cazul, dacă legea nu prevede altfel. Iar contradictorialitatea prevede că examinarea judiciară a cauzelor contravenționale se desfășoară în baza principiului contradictorialității și al egalității în drepturi procedurale a participanților la proces.

Cauza contravențională se judecă în termen de 30 de zile de la data intrării dosarului în instanță. Dacă există temeiuri rezonabile, judecătorul, prin încheiere motivată, poate prelungi termenul de judecare a cauzei cu 15 zile. Iar, în cazul dacă persoana este reținută de către agentul constatator, judecarea cauzei contravenționale se face de urgență și cu precădere.

În termen de 3 zile de la data intrării cauzei contravenționale în instanță, judecătorul efectuează *actele preliminare* unde verifică competența și, după caz:

- a) dispune remiterea după competență a dosarului cu privire la contravenție;
- b) fixează data examinării cauzei contravenționale, dispune citarea părților și altor participanți (martori, experți, specialiști etc) la ședință, întreprinde alte acțiuni pentru buna ei desfășurare.

Ședința de judecare a cauzei contravenționale are loc cu citarea părților, în modul prevăzut. Prezența agentului constator sau, după caz, a procurorului, în cazul în care acesta este parte în cauza contravențională, la ședința de judecare a cauzei contravenționale este obligatorie. Absența agentului constator sau, după caz, a procurorului, citați în conformitate cu legislația, fără motiv întemeiat și fără înștiințarea prealabilă a instanței, nu împiedică judecarea cauzei contravenționale și permite aplicarea acestuia a unei amenzi judiciare de către instanța de judecată, în conformitate cu art. 201 din Codul de procedură penală. Dacă pe parcursul judecării cauzei contravenționale se constată că agentul constator este în imposibilitate de a participa în continuare la ședință (a fost concediat, demisionat sau transferat într-o altă funcție fără împuternicirea de a fi agent constator), el poate fi înlocuit cu un alt agent constator, fără reluarea judecării cauzei contravenționale de la început. Agentului care a intervenit în proces instanța îi oferă timp suficient pentru a lua cunoștință de materialele cauzei contravenționale, inclusiv de cele cercetate în instanță, și pentru a se pregăti de participarea de mai departe la procesul contravențional. Agentul are dreptul să solicite repetarea unor acțiuni procesuale deja efectuate în ședință

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

În lipsa lui dacă are de concretizat circumstanțe suplimentare. Înlocuirea agentului constatator se dispune de conducătorul autorității publice în care activează agentul constatator.

Dar, neprezentarea în ședință a făptuitorului sau a victimei, legal citate, fără motive întemeiate nu împiedică judecarea cauzei contravenționale. Participarea făptuitorului reținut este obligatorie. Aducerea lui este asigurată de poliție. Iar, în cazul în care se solicită aplicarea sancțiunii arestului contravențional, participarea făptuitorului la ședința de judecare a cauzei contravenționale deasemenea este obligatorie. Neprezentarea cu rea-voință a făptuitorului permite aplicarea sancțiunii arestului contravențional în absența acestuia.

Contravenientul poate fi asiatat de avocatul-apărător, iar victima și martorul - de avocatul-representant. Iar, în cazul în care contravenientul este minor (16-18 ani), drepturile acestuia se realizează și de reprezentantul lui legal. În procesul contravențional se aplică în mod corespunzător prevederile Codului de procedură penală cu privire la drepturile și obligațiile reprezentantului legal al minorului. Din analiza normelor CCo, conchidem că minorului nu-i este garantat dreptul la apărare, însă asistența juridică ordinară calificată poate fi solicitată în baza Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat, nr. 198 din 26.07.2007. În temeiul acestei Legi asistența juridică (apărarea) este garantată doar persoanelor reținute.

În ce privește **modul de solutionare a litigiului**, prin analiza art.456-462 CCo observăm că ședința de judecare a cauzei contravenționale, în principiu, se desfășoară și are loc similar procedurii penale (cu încheierea de către grefier a procesului-verbal în scris; cercetare judecătorească cu soluționarea cererilor și demersurilor formulate; dezbateri judiciare cu ultimul cuvânt; deliberarea instanței; pronunțarea hotărârii imediat după deliberare și cu

remitea copiei ei părților care nu au fost prezente la ședința în cel mult 3 zile de la data pronunțării). De asemenea, pînă la punerea pe rol a cauzei, la solicitarea părților, este posibilă și procedura de mediere în condițiile Legii cu privire la mediere, în cauzele, prevăzute la art. 29 CCo, care implică împăcarea victimei cu făptuitorul (art. 455¹ CCo).

O unică deosebire care urmează a fi evidențiată în comparație cu procedura penală constă în faptul că în procesul contravențional se mai impune, după caz, afișarea și/sau difuzarea hotărîrii de sancționare (anume de sancționare – n.n.). Astfel, instituția dată, potrivit art. 464 CCo, prevede că instanța de judecată din oficiu ori la solicitarea agentului constatator sau a victimei, poate dispune obligarea persoanei juridice-contravenient, de a afișa și/sau a difuza, pe cheltuiulă proprie, hotărîrea judecătorească privind sancționarea sa. Unde, afișarea hotărîrii privind sancționarea persoanei juridice se face în locul și pentru o perioadă de cel mult 30 de zile, stabilite de instanța de judecată. Iar difuzarea hotărîrii de sancționare se face prin publicare în Monitorul Oficial al Republicii Moldova și/sau în unul sau mai multe ziare, și/sau prin unul sau mai multe servicii de comunicații audiovizuale, după cum hotărăște instanța de judecată. O unică condiție care se impune este că cheltuielile de afișare sau de difuzare nu pot depăși cuantumul maxim al sancțiunii amenzii aplicabile persoanei juridice.

Procedura scrisă în fata instanței de judecată.

Codul contravențional al RM de rînd cu procedura în ședință publică (obiștuită) de examinare a cauzei în instanța de judecată mai prevede și procedura de soluționare a cauzei în procedură scrisă, adică fără citarea și prezența participanților la proces și fără dezbateri orale (capitolul VII¹ din cartea a doua CCo).

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Astfel, conform art. 464¹.CCo, se condiționează că, procedura scrisă de examinare a cauzei contravenționale în instanța de judecată **se aplică** tuturor cauzelor contravenționale a căror sancțiune prevede mărimea amenzii *nu mai mare de 300 de unități convenționale*. Dar, procedura scrisă **nu se aplică** cauzelor contravenționale a căror sancțiune prevede *privarea de anumite drepturi*.

Iar, în ce privește **modul de examinare a cauzei contravenționale** în **procedură scrisă**, prin analiza art.464²-464³ CCo observăm că “în termen de 3 zile de la data intrării cauzei contravenționale în instanța de judecată, judecătorul transmite făptuitorului și victimei o copie a procesului-verbal cu privire la contravenție, a probelor și a înscrisurilor din dosarul cauzei contravenționale, precum și solicită părților de a se expune asupra aplicării procedurii scrise și asupra cauzei contravenționale, stabilind un termen de 10 zile”. În cazul în care, după expirarea termenului indicat, părțile nu s-au expus asupra aplicării procedurii scrise și asupra cauzei contravenționale, instanța de judecată va pronunța o încheiere motivată cu privire la examinarea cauzei contravenționale în procedură scrisă. Iar în cazul în care părțile, în termenul de 10 zile, refuză aplicarea procedurii scrise și solicită examinarea cauzei contravenționale în ședință publică, instanța de judecată poate dispune citarea părților dacă apreciază acest fapt ca fiind necesar sau dacă admite solicitarea uneia dintre părți de a examina cauza contravențională în ședință publică, iar examinarea cauzei contravenționale se va desfășura în ședință publică, adică cu citarea tuturor participanților. Totuși, instanța de judecată poate să respingă prin încheiere motivată refuzul aplicării procedurii scrise și solicitarea examinării cauzei contravenționale în ședință publică în cazul în care consideră că, ținând cont de împrejurările cauzei, nu sînt necesare dezbateri

publice. În acest caz, încheierea de respingere se contestă odată cu fondul. Totodată, dacă din materialele cauzei rezultă că cauza contravențională nu poate fi examinată în procedură scrisă, instanța de judecată, prin încheiere motivată, care se contestă odată cu fondul, dispune examinarea cauzei în ordine generală.

Cauza contravențională în procedură scrisă se soluționează și se desfășoară în același termen de 30 de zile de la data intrării dosarului în instanță, cu posibilitatea prelungirii lui cu 15 zile. Hotărîrea judecătorească în procedură scrisă este aceeași ca și în procedură publică, cu publicarea ei pe pagina web a instanței și cu comunicarea ei părților, prin poștă obișnuită sau electronică. Respectiv, ea poate fi contestată cu recurs la Curtea de Apel, recurs, care se examinează în procedură scrisă sau cu citarea participanților la proces, după caz.

Procedura de judecare a cauzei contravenționale cu recurs.

Așadar, hotărîrea judecătorească contravențională examinată în ședință publică sau în procedură scrisă poate fi atacată de către contravenient, agentul constatat, victimă, procuror, după caz, la Curtea de Apel cu recurs. Deasemenea, recursul poate fi declarat în numele părților și de către apărător, iar în numele contravenientului arestat, și de către soț/soție. Respectiv, decizia pronunțată în recurs este irevocabilă.

Cererea de recurs se declară în termen de 15 zile de la data pronunțării hotărîrii judecătorești sau, pentru părțile care nu au fost prezente la ședința de judecare a cauzei contravenționale, de la data înmînării copieii de pe hotărîrea judecătorească. Ea se depune în instanța de judecată a cărei hotărîre este atacată. Iar, persoana deținută poate depune recurs și la administrația locului de deținere, care este obligată să-l expedieze imediat instanței de judecată a cărei hotărîre este atacată. La rândul său, instanța de

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

judecată urmează ca în cel mult 3 zile de la data expirării termenului de declarare a recursului, să-l expedieze instanței de recurs împreună cu dosarul contravențional.

Dacă recursul a fost declarat cu omiterea termenului prevăzut de lege, dar nu mai târziu de 15 zile de la începutul executării sancțiunii sau perceperii despăgubirii materiale, acesta se consideră depus în termen dacă instanța a constatat că întârzierea a fost determinată de motive întemeiate sau de neinformarea despre adoptarea hotărârii a participantului la proces, care nu a fost prezent la judecarea cauzei, nici la pronunțarea hotărârii asupra ei. Respectiv, pînă la soluționarea repunerii în termen, instanța poate suspenda executarea hotărârii.

Referitor la *efectele recursului* urmează de menționat că recursul contravențional suspendă executarea ei, cu excepția sancțiunii arestului contravențional. Totodată, de reținut că Instanța de recurs judecă recursul cu privire la persoana la care se referă declarația de recurs și numai în raport cu calitatea ei în proces. Însă, prin extindere, instanța de recurs este în drept să judece recursul și cu privire la persoanele care nu au declarat recurs sau la care acesta nu se referă, avînd dreptul de a hotărî și în privința lor, fără a le crea o situație mai gravă. Soluționînd cauza, instanța de recurs nu poate crea o situație mai gravă persoanei în a cărei favoare a fost declarat recursul. Instanța de recurs judecă recursul în limitele temeiurilor pentru recurs, avînd dreptul, în afara temeiurilor invocate și cererilor formulate de recurent, să examineze și alte temeiuri fără a agrava situația contravenientului.

Relevant este să menționăm că *temeiurile pentru recursul contravențional* sunt practic similare cu recursul ordinar în cauzele penale. A se verea art. 466 CCo în comparație cu art.427 CPP.

În ceea ce privește **modul de soluționare a recursului contravențional**, prin analiza art.471-474 CCo desprindem că recursul se judecă de un complet din 3 judecători, cu citarea părților. Însă, neprezentarea la ședință a părților legal citate nu împiedică judecarea acestuia. În orice caz, instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în cererea de recurs. În rest, ședința de judecare a recursului este similară ședinței recursului ordinar penal, doar că cu prezența părților care se pot pronunța în dezbateri, inclusiv cu dreptul la replică referitor la problemele apărute în dezbateri.

După examinarea recursului, instanța de recurs adoptă una dintre următoarele decizii:

1) respinge recursul și menține hotărârea atacată dacă recursul:

- a) este tardiv;
- b) este inadmisibil;
- c) este nefondat;

2) admite recursul, casînd hotărârea atacată, parțial sau integral, și adoptă una dintre următoarele soluții:

a) dispune achitarea persoanei sau încetarea procesului contravențional în cazurile prevăzute la art. 441;

b) rejudecă cauza cu adoptarea unei noi hotărâri, însă fără a înrăutăți situația contravenientului;

c) dispune rejudecarea cauzei în primă instanță dacă este necesară administrarea de probe suplimentare, dacă a constatat încălcări ale normelor de procedură privind formarea completului instanței de judecată, privind citarea obligatorie a părților, privind respectarea dreptului la apărare și a dreptului la interpret, precum și dacă a constatat încălcări ale prevederilor art. 33–35 din Codul de procedură penală aplicate corespunzător.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Decizia instanței de recurs se pronunță integral sau doar dispozitivul, urmînd a fi redactată în cel mult 3 zile. În cazurile prevăzute de lege, instanța de recurs pronunță o încheiere interlocutorie.

Important de menționat că, Codul contravențional nu obligă instanța de recurs să înmîne copia de pe decizia emisă părților sau să o remite părților care nu au fost prezente la ședința de judecare a recursului. Și asta deoarece hotărârile irevocabile nu se comunică, ci doar se publică .pe pagina web a instanței judecătorești. Copia deciziei instanței de recurs, din dosar, poate fi ridicată de părți la cancelaria instanței de fond.

Procedura de revizuire a cauzei contravenționale.

Un rol deosebit de important în activitatea avocatului pe cauzele contravenționale îl joacă inițierea și participarea acestuia la deschiderea și revizuirea procesului contravențional, adică la retracatarea deciziilor și a hotărîrilor adoptate irevocabile care între timp au fost chiar executate de contravenient.

Astfel, pentru ca această activitate de apărare s-ă fie cât mai efectivă avocatul trebuie să cunoască următoarele.

Procedura de revizuire poate fi cerută și se deschide atât în favoarea contravenientului, cât și în defavoarea lui. Unde, procedura de revizuire în favoarea contravenientului poate fi cerută și se deschide în termen de cel mult 6 luni din momentul apariției unuia dintre următoarele temeuri:

a) instanța de judecată internațională, prin hotărîre, a constatat o încălcare a drepturilor și libertăților omului care poate fi reparată la o nouă judecare fie Guvernul Republicii Moldova a recunoscut, printr-o declarație, o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale care poate fi remediată, cel puțin parțial, prin anularea hotărîrii pronunțate de o instanță de judecată națională;

b) Curtea Constituțională a declarat neconstituțională prevederea legii aplicată în cauza respectivă;

c) legea nouă înlătură caracterul contravențional al faptei sau ameliorează situația contravenientului în a cărei privință nu a fost executată integral sancțiunea contravențională;

d) există o procedură pornită în cauza dată în fața unei instanțe internaționale sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova;

e) prin hotărîre definitivă s-a stabilit că, la constatarea și examinarea faptei contravenționale și la judecarea acestei cauze contravenționale, s-au comis abuzuri ce constituie infracțiuni;

f) instanța de judecată nu s-a expus asupra vinovăției sau nevinovăției contravenientului ori instanța de judecată s-a pronunțat în privința unui alt subiect de drept decît persoana care a săvîrșit fapta contravențională;

g) s-au stabilit alte circumstanțe de care instanța de judecată nu a avut cunoștință la emiterea hotărîrii și care, independent sau împreună cu circumstanțele stabilite anterior, dovedesc că cel sancționat este nevinovat ori a săvîrșit o altă contravenție decît cea pentru care a fost sancționat sau care dovedesc că persoana cu privire la care s-a dispus încetarea procesului contravențional este vinovată.

Procedura de revizuire se deschide prin cerere de revizuire formulată în scris, cu invocarea **motivului** revizuirii și a datelor doveditoare și care se depune în instanța care a judecat cauza/contestația⁴⁹ în baza:

⁴⁹ În acest context, observăm și reținem că textul Codului contravențional tace în privința ordinii și procedurii de revizuire a cauzelor examinate non judiciar, adică cele care au rămas definitive și irevocabile după examinarea lor de către agenții constatatori, procurori sau în comisiile administrative.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

- cererii procurorului adresată instanței de judecată, conform competenței teritoriale a acestuia (de ex.: pentru temeiurile prevăzute la lit. e) sau g)), sau,
- cererii contravenientului (sau avocatului acestuia) adresată instanței care a judecat cauza/contestația;
- procurorului General sau a adjuncților lui, în cazul când există o procedură pornită în cauza dată în fața unei instanțe internaționale sau Guvernul Republicii Moldova a inițiat o procedură de reglementare pe cale amiabilă într-o cauză pendinte împotriva Republicii Moldova.

Codul contravențional nu prevede expres careva termen de revizuire a procesului contravențional în defavoarea contravenientului. Însă, din moment ce contravenția este asimilată infracțiunii (cvasiinfracțiune), atunci răspunsul la această întrebare îl găsim în art.459 alin. (1) CPP, care statuiază că revizuirea pe motiv de achitare, încetare sau că pedeapsa este prea ușoară se poate face numai înăuntrul termenelor de prescripție a încriminării. Deci, în cazul contravențiilor acest termen este de 1 an de zile (sau 18 luni pentru unele contravenții) care curge de la data săvârșirii contravenției și pînă la data rămîinerii definitive a hotărîrii cu privire la cauza contravențională (art. 30 CCo).

Cererea de revizuire, indiferent de procedura în care s-a examinat inițial cauza (în ședință publică sau scrisă) se examinează de către instanța de judecată în *procedura de ședință publică*. Totodată, în procedura de revizuire, instanța sesizată poate dispune suspendarea hotărîrii neexecutate.

Potrivit art. 477 CCo „După examinarea cererii de revizuire, instanța de revizuire adoptă una dintre următoarele hotărîri:

- 1) respinge cererea de revizuire dacă este:
 - a) tardivă;
 - b) inadmisibilă;
 - c) neîntemeiată;
- 2) admite cererea, casînd hotărîrea atacată, și pronunță o nouă hotărîre.

Totodată, instanța dispune, după caz, repunerea în drepturi, restituirea amenzii plătite și a bunurilor, precum și a cheltuielilor judiciare pe care persoana în a cărei favoare s-a admis revizuirea nu era obligată să le suporte, includerea, la cerere, în vechimea neîntreruptă în muncă, a duratei sancțiunii arestului contravențional”. Iar, hotărîrile emise în procedură de revizuire, cu excepția celor emise de curțile de apel, pot fi atacate cu recurs de către contravenient, agentul constator, victimă, procuror, după caz, în termen de 15 zile și se judecă în ordinea procedurii de recurs.

La acest subiect o deosebită atenție merită a fi analizat art. 476 CCo, și anume situația de revizuire a deciziilor și a hotărîrilor în cauzele contravenționale. Aici, atragem atenția că obiectul revizuirii nu este cauza contravențională la general, ci doar deciziile și/sau a hotărârile în aceste cauze (fie de sancționare sau de încetare a procesului). Astfel, procurorul (și numai procurorul – n.n.) dispune de dreptul de a înainta cerere de revizuire a deciziei sau hotărîrii emise în cauza contravențională dacă se constată că în acțiunile contravenientului sînt prezente elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de Codul penal. În acest caz, cererea de revizuire se depune în instanța a cărei decizie sau hotărîre a rămas definitivă (ori la judecată, ori la Curtea de Apel, dacă cauza dată sa examinat și cu recurs).

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Cu alte cuvinte, spre exemplu, în situația când procurorul constată ulterior examinării cauzei contravenționale (cu sancționarea respectivă) că în acțiunile contravenientului, pentru fapta comisă, sînt prezente elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de Codul penal el este în drept să ceară revizuirea deciziei și/sau a hotărârii contravenționale adoptate și chiar executate. Astfel, procurorul î-și deschide calea legală pentru atragerea persoanei deja sancționate contravențional la răspundere penală și respectiv cu stabilirea pedepsei penale corespunzătoare, practic pentru aceleași acțiuni, dar calificate diferit, ori contravențional sau penal. De pildă, contravenientul a fost constatat și sancționat de către organul de poliție pentru fapta de huliganism nu prea grav (art. 354 CCo) cu amendă în mărime de 30 unități convenționale, iar procurorul constată că în acțiunile persoanei de fapt sunt elementele constitutive ale infracțiunii similare de huliganism, prevăzute la art. 287 Cod penal. Sau s-a sancționat pentru contravenția de sustragere în proporții mici din avutul proprietarului (art. 105 CCo), iar procurorul constată că aici sunt elementele infracțiunii de furt (art. 186 CP).

În acest sens menționăm că atât Codul contravențional, cât Codul penal corespundea între ele un șir de acțiuni ilegale care se deosebesc între ele doar prin pericolul social. De exemplu: Codul contravențional prin articolul 263 prevede componenta de contravenție - desfășurarea ilegală a activității de întreprinzător, iar Codul penal prin art. 241, corespondent prevede aceiași componentă, doar că denumirea este puțin schimbată - practicarea ilegală a activității de întreprinzător. Sau, art.312 CCo - abuzul de putere sau abuzul de serviciu și corespondent art.327 din CP; sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului (art. 105 CCo) vs furtul (art. 186 CP); huliganismul nu prea grav (art. 354 CCo) vs huliganismul (art. 287 CP);

încălcarea regulilor vamale (art. 287 CCO) vs contrabanda (art. 248 CP) etc., etc.

În această ordine menționăm că rolul avocatului în asemenea situații este extrem de important. Or, el este practic persoana calificată care poate să invoce, după situație posibilă incidența a principiului „*non bis in idem*”, conform căruia „o persoană nu poate fi urmărită sau judecată pentru săvârșirea unei infracțiuni atunci când față de acea persoană s-a pronunțat anterior o hotărâre „penală” definitivă cu privire la aceeași faptă, chiar și sub altă încadrare juridică, adică pentru fapta de contravenție (principiul inadmisibilității dublei pedepse) Avocatul în fața instanței trebuie să demonstreze incidența acestui principiu fundamental. El trebuie să demonstreze că contravenția, potrivit jurisprudenței CtEDO este asimilată infracțiunii, este o cvasiinfracțiune, deci și sancțiunea contravențională la ea poate fi asimilată unei sancțiuni (hotărâri) penale (a se vedea: *cauza Engel și alții împotriva Țărilor de Jos; cauza Zolotukhin contra Rusiei* sau *cauza A și B contra Norvegiei* et.al.). Respectiv, îi este aplicabilă principiul „*non bis in idem*” așa după cum se menționează în Codul de Procedură Penală. Prin urmare, raportându-se la aceasta din urmă persoana a fost deja pedepsită. Deci, avocatul trebuie să-și convingă instanța ca aceasta să aprecieze corect că sancțiunea contravențională și pedeapsa penală au ca finalitate ocrotirea aceleiași valori sociale (după caz, - ocrotirea patrimoniului proprietarului, siguranța circulației rutiere, siguranța economică a statului etc). Astfel, aplicarea amândurora ar impune în sarcina acuzatului o sarcină excesivă, or sancțiunea contravențională este destul de eficientă la caz.

Însă, ținem să precizăm că aceasta urmează a fi făcut cu mare acuratețe. Astfel, de exemplu, în cazul când procurorul constată că

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

contravenientul care a fost sancționat cu amendă de 20 u.c., pentru un caz de sustragere a în proporții mici din avutul proprietarului (art. 105 CCo), dar, ulterior, se mai constată că aceeași persoană în aceeași zi și din același loc, în realitate a mai sustras mai multe bunuri, valoarea lor totală fiind deja în proporții mari (de pildă, a mai sustras din casă careva obiecte din aur, pe care victima, inițial nu le-a observat dispariția, însă ulterior a văzut cum hoțul le schimbă prin sat pe băuturi spirtoase), acesta, procurorul, imediat face uz de art. 476 CCo și solicită revizuirea deciziei de sancționare contravențională cu anularea acesteia și, respectiv, atragerea persoanei vinovate la răspundere penală pe art. 186 Cod penal.

Procedura de trimitere spre executare a hotărârii judecătorești și de soluționare a problemelor legate de executare. Regimul juridic al executării sancțiunii contravenționale.

Capitolul X din cartea a doua a Codului contravențional reglementează regimul juridic al executării, adică unele probleme ce țin de trimiterea spre executare a hotărârii judecătorești, inclusiv, de problemele ce urmează a fi soluționate la executarea sancțiunii contravenționale. Și aceasta deoarece finalitatea oricăror sancțiuni contravenționale este executarea lor.

Executarea sancțiunilor contravenționale reprezintă ultima etapă (procedură) a procesului contravențional și constă în aducerea la îndeplinire a sancțiunilor contravenționale principale și complementare, inclusiv a măsurilor de siguranță. Datorită diversității sancțiunilor și măsurilor de siguranță contravenționale, executarea acestora are un regim juridic diferit, în funcție de sancțiunea sau măsura de siguranță aplicată. Astfel, dacă sancțiunea amenzii poate fi executată benevol de către contravenient prin plată, nu același lucru se poate spune despre executarea celorlalte sancțiuni

principale și complementare, fiind de neimaginat, spre exemplu, executarea voluntară a sancțiunii muncă neremunerată în folosul comunității sau a măsurilor de siguranță (expulzarea; demolarea construcțiilor neautorizate și/sau defrișarea arborilor și arbuștilor; confiscarea specială sau ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport), sancțiuni și măsuri care presupune efectuarea unor anumite acte de executare de către organul competent.

Tocmai datorită acestei diversități, în doctrina din România s-a afirmat că, potrivit legislației din statul român care guvernează materia executării sancțiunilor contravenționale se întâlnesc cinci categorii de dispoziții: a) dispoziții exclusive de executare (în cazul avertismentului); b) dispoziții de executare ce se întregesc cu dreptul comun (în cazul sancțiunii amenzii și a confiscării); c) dispoziții de executare cu rol de normă de trimitere la dreptul comun al executării creanțelor (cazul despăgubirilor); d) dispoziții de executare cu rol de principii care se întregesc prin legi speciale contravenționale (în cazul obligării de a presta o activitate în folosul comunității) dispoziții cu rol de normă de trimitere la legi speciale contravenționale (în cazul majorității sancțiunilor complementare).⁵⁰

Prin urmare, preluând din legislația și doctrina din România doar terminologia, nu și ideea unor categorii de dispoziții, putem afirma că în Republica Moldova potrivit legislației care guvernează materia executării sancțiunilor contravenționale se întâlnesc următoarele categorii de dispoziții:

⁵⁰ A se vedea, spre exemplu: L. Groza, Gh. Parausanu. *Reglementarea sancționării contravențiilor*, Editura Stiintifică, București, 1973, p. 38 – 39 // Antonie Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, ed. 4, vol. II, Ed. All Beck, București, 2005, p. 441. // Alexandru Ticlea, *op. cit.*, 2007, p. 77.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

a) dispoziții exclusive de executare (în cazul avertismentului și a amenzii în mod voluntar);

b) dispoziții de executare ce se întregesc cu dreptul comun al executării; adică la Codul de executare al RM - cartea a doua, (în cazul executării silite a sancțiunii amenzii, a muncii neremunerate în folosul comunității sau în cazul majorității sancțiunilor complementare – lipsirea de drepturi și a aplicării măsurilor de siguranță);

c) dispoziții de executare cu rol de normă de trimitere la dreptul comun al executării creanțelor; adică la Codul de executare al RM- cartea întâi, executarea hotărârilor cu caracter civil (cazul despăgubirilor).

Aceste dispoziții care reglementează executarea sancțiunilor contravenționale sunt prevazute atât în Codul contravențional (art. 33-39; 478-480), cât în Codul de executare. Pentru o înțelegere a lor, le vom examina în continuare prin prisma regimului juridic.

Regimul juridic al executării.

Sancțiunea contravențională se pune în executare de instanța care a pronunțat hotărârea, fiind de reținut că există căi de atac la aceasta hotărâre, aspect deja subliniat.

Capitolul X din cartea a doua a Codului contravențional reglementează, în schimb, un control al instanței asupra măsurilor, la condițiile de executare a activității etc., la plângera contravenientului, cum se va arăta în cele ce urmează.

Astfel, în termen de 10 zile de la data rămîinerii definitive a hotărîrii judecătorești, președintele instanței trimite dispoziția de executare a hotărîrii, împreună cu o copie de pe hotărîrea definitivă, organului (persoanei) responsabil de punerea în executare a hotărîrii conform prevederilor legislației de executare.

În cazul în care cauza a fost judecată cu recurs, la copia de pe hotărîre se anexează copia de pe decizia instanței de recurs. Sancțiunea se execută în raza teritorială a unității administrativ-teritoriale unde făptuitorul își are domiciliul sau reședința

Organele (persoanele) care pun în executare hotărîrea judecătorească comunică, în cel mult 5 zile, instanței care a trimis hotărîrea respectivă despre punerea ei în executare. Administrația locului de deținere va notifica instanța care a trimis hotărîrea despre locul în care contravenientul execută sancțiunea. La rîndul ei, instanța de judecată care a pronunțat hotărîrea este obligată să urmărească executarea hotărîrii (art. 478 CCo).

Totodată, toate problemele legate de executarea sancțiunii contravenționale (în special, cele legate de eşalonarea executării pedepsei, amînarea executării pedepsei, suspendarea ei sau liberarea de pedeapsă, eschivarea de la executarea sancțiunii etc.) se soluționează, în primul rînd, la demersul contravenientului, de către organul competent (persoana competentă) să asigure executarea sancțiunii contravenționale. Iar dacă acesta (aceasta) nu este în stare sau competentă să soluționeze problema apărută, atunci și, în rîndul doi, problema este soluționată prin încheiere de către instanța de judecată din raza de activitate a organului competent (persoanei competente) să asigure executarea sancțiunii contravenționale. În acest caz, instanța de judecată este sesizată prin demersul contravenientului sau al agentului constatator ori al organului competent (persoanei competente) să asigure executarea sancțiunii contravenționale.

Iar ceea ce ține de problemele legate de explicarea suspiciunilor și neclarităților la executarea hotărîrii judecătorești, acestea se soluționează de către instanța emitentă a hotărîrii definitive, la demer-

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

sul contravenientului sau al agentului constatator sau al organului competent (persoanei competente) să asigure executarea sancțiunii contravenționale (art. 479 CCo).

Cu referire la *modalitatea de soluționare a problemelor* legate de executarea sancțiunii contravenționale de către instanța de judecată, atunci, după cum am menționat supra, aceasta este făcut de către instanța de judecată din raza de activitate a organului competent (persoanei competente) să asigure executarea sancțiunii contravenționale în ordinea și procedura examinării cauzelor contravenționale, adică în conformitate cu prevederile capitolului VII al cărții a doua din Codul contravențional. Respectiv, încheierea instanței de judecată privind soluționarea problemelor legate de executarea sancțiunii contravenționale poate fi atacată cu recurs la Curtea de Apel de către persoanele interesate în termen de 15 zile și se judecă în procedură de recurs.

Termenul executării efective și integrale a sancțiunilor contravenționale.

Inițial, cu titlu general menționăm că termenul executării efective și integrale a sancțiunilor contravenționale este următor: avertismentul se considera executat în momentul în care s-a făcut comunicarea scrisă contravenientului; sancțiunea amenzii se consideră executată în ziua achitării ei integrale; sancțiunile munca neremunerată în folosul comunității, privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate, privarea de dreptul de a deține anumite funcții, privarea de dreptul special (dreptul de a conduce vehicule, dreptul de deținere sau port și folosire a armei) și arestul contravențional se consideră executate în ultima zi a termenului de sancționare stabilit. Sancțiunea complementară aplicarea punctelor de penalizare se anulează de drept la expirarea termenului de 6 luni

de la data constatării contravenției pentru care au fost aplicate. Îar în cazul când prin hotărîre judecătorească contravenientul a fost privat de dreptul de a conduce vehicule pe motiv că a acumulat mai mult de 15 puncte de penalizare (nestinse de drept) acestea se anulează de la data privării de dreptul de a conduce vehicule. Însă legea condiționează că în acest caz punctele de penalizare se anulează doar la prezentarea documentului confirmativ care atestă trecerea programului special de instruire pentru anularea punctelor de penalizare aprobat de Guvern.

Astfel, la concret, legea reglementează executarea sancțiunilor contravenționale și măsurilor de siguranță în felul următor.

a. Executarea avertismentului.

Avertismentul se consideră executat în momentul în care s-a făcut comunicarea scrisă contravenientului. Astfel, avertismentul se consideră executat prin comunicarea de către agentul constator (comisiei administrative sau a procurorului, după caz) a procesului-verbal contravențional (ori hotărârii sau ordonanței, după caz) prin care această sancțiune a fost aplicată. Iar, în ipoteza în care agentul constator aplică sancțiunea amenzii sau sesizează instanța de judecată pentru aplicarea sancțiunii prestării muncii neremunerate în folosul comunității, iar instanța, fie în urma plângerii împotriva procesului-verbal și deciziei prin care s-a aplicat amenda, fie în urma sesizării agentului constator cu privire la aplicarea sancțiunii prestării muncii neremunerate în folosul comunității, apreciază că se impune aplicarea sancțiunii avertismentului, avertismentul se considera executat prin comunicarea hotărârii instanței.

Executarea sancțiunii avertismentului poate însă produce anumite situații extrem de problematice. Astfel:

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

- în situația în care agentul constatator aplică amenda, iar instanța de fond aplică avertismentul, acesta se considera executat prin comunicarea hotărârii. Dacă, însă, contravenientul sau, după caz, victima ori agentul constatator formulează recurs, iar instanța de control judiciar admite recursul contravenientului și, în genere anulează procesul-verbal și decizia agentului constatator cu încetarea procesului contravențional rezultă ca sancțiunea contravențională a fost executată în mod nelegal. Dacă însă se admite recursul victimei ori agentului constatator și se menține procesul-verbal cu decizia la el, practic contravenientul va executa două sancțiuni: sancțiunea avertismentului prin comunicarea hotărârii primei instanțe și sancțiunea amenzii dispusă prin procesul-verbal confirmat de instanța de recurs;

- în situația în care prima instanță menține sancțiunea amenzii dispusă prin procesul-verbal, dar instanța de recurs admite recursul contravenientului petent și dispune înlocuirea amenzii cu avertisment, aceasta sancțiune nu va fi executată, deoarece hotărârile irevocabile nu se comunică, ci doar se publică pe sit-ul instanței.

b. Executarea amenzii.

Amenda contravențională constă în plata unei sume de bani, poate fi executată de bună voie (benevol) de către contravenient în baza copieii procesului-verbal și deciziei cu privire la contravenție sau, după caz, a hotărârii comisiei administrative a APL, a ordonanței procurorului sau hotărârii instanței de judecată, sau silit de către executorul judecătoresc, în cazul când există un titlu executoriu deja. Potrivit art. 34 din CCo amenda se achită la bancă sau prin terminalele de paltă de către contravenient în mod benevol oricând în termen de 30 de zile de la data stabilirii acesteia. Totodată, contravenientul este în drept să achite jumătate din amenda stabilită

dacă o plătește în cel mult 3 zile lucrătoare de la data aducerii la cunoștință a deciziei de aplicare a sancțiunii contravenționale de către agentul constator. În acest caz se consideră că sancțiunea amenzii este executată integral, *cu excepția* cazului în care a fost contestată decizia de aplicare a sancțiunii contravenționale și contravenientul nu și-a retras cererea de contestare a deciziei, emisă asupra cauzei contravenționale, pînă la cercetarea judecătorească. Amenzile aplicate pentru săvîrșirea contravențiilor se virează în bugetul de stat sau în bugetele autorităților competente să aplice această sancțiune.

Așadar, spre deosebire de celelalte sancțiuni contravenționale principale sau complementare, sancțiunea amenzii contravenționale poate fi executată benevol de către contravenient, chiar înainte de a exista un titlu executoriu. Rezultă deci, că sancțiunea amenzii contravenționale poate fi executată în două moduri: voluntar (de bună voie) sau prin executare silită.

Executarea voluntară a amenzii.

În situația executării voluntare a amenzii contravenționale, pentru a fi încunoștințat organul de executare și pentru a se înceta orice urmarire, contravenientul în termen de 30 zile trebuie să predea o copie de pe chitanța (ordinul bancar de încasare) care atestă plata amenzii organului din care face parte agentul constator sau să o trimită prin poștă cu confirmare de primire. În special acțiunea dată urmează a fi îndeplinită în cazurile când amenda a fost dispusă de instanța de judecată, comisiile administrative sau procuror. Cu referire la amenzile contravenționale dispuse de către agenții constatori în domeniul circulației rutiere (pe drumurile publice), menționăm că în aceste cazuri nu este obligator prezentarea dovezii de achitare a amenzii, or procedura data se

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

face în mod centralizat și automat prin intermediul bazei de date a Inspectoratului fiscal și dublată la baza de date a organului de constatare. În acest sens, norma alin. 3¹) art. 34 CCo prevede expres că "Evidența executării sancțiunilor amenzilor se ține în Registrul debitorilor. Conținutul Registrului debitorilor, modul de ținere a acestuia și modul de evidență a executării sancțiunilor amenzilor se reglementează de către Guvern".

Executarea silită a amenzii.

Dacă persoana fizică sau juridică sancționată contravențional nu achită de bună voie (voluntar) amenda contravențională în decursul a 30 de zile de la data stabilirii acesteia, se procedează la executarea silită a acesteia conform reglementărilor Codului de executare. În acest caz, instanța de judecată, autoritățile agenților constatatori verifică în Registrul debitorilor dacă amenda a fost achitată. În cazul în care se constată că contravenientul nu a achitat amenda, organele enunțate, în decursul a 30 de zile de la rămânerea definitivă a soluțiilor adoptate, remit deciziile (hotărârile) contravenționale executorului judecătoresc din raza de activitate de la domiciliul contravenientului pentru încasarea silită a amenzii. Procurorul remite ordonanța, iar instanța de judecată care a judecat cazul contravențional emite titlul executoriu pe care deasemenea i-l remite executorului judecătoresc.

În continuare, după primirea spre executare a documentului executoriu respectiv, executorului judecătoresc deschide dosar de executare și în conformitate cu prevederile Codului de executare purcede la executarea silită. Astfel, în cadrul executării silite a hotărârii privind aplicarea amenzii, executorul judecătoresc urmează să întreprindă măsuri de executare silită prescrise la art. 74 din Codul de Executare, iar acțiunile efectuate în acest sens vor fi con-

semnate în procesul verbal prevăzut la art. 75 al acestui cod. În acest caz, executorul judecătoresc repetat verifică în Registrul debitorilor dacă amenda poate între timp a fost achitată și, în cazul în care nu a fost achitată de către contravenient, intenționează procedura de executare și execută documentul executoriu în conformitate cu prevederile cărții întâi a Codului de executare. Concomitent cu amenda, se vor încasa și cheltuielile de executare.

Practica demonstrează că deseori suma cheltuielilor de executare este net superioară sumei amenzii percepute silit. Dacă executorul judecătoresc constată că amenda a fost achitată, acesta întocmește o încheiere privind refuzul de a primi documentul executoriu spre executare, informînd despre aceasta instanța de judecată sau autoritatea cu competență contravențională.

O precizare însă se impune cu privire la executarea silită a amenzilor contravenționale. Autoritățile agenților constatatori și instanța de judecată urmează să remită documentele executorii într-un timp cât mai restrâns pentru a evita expirarea termenului de prescripție la executare, care, în majoritatea cazurilor este de 1 an de zile, calculat de la data comiterii contravenției.

O altă precizare care se impune cu privire la executarea amenzilor contravenționale ține de art. 447 CCo, care reglementează "chitanța de încasare a amenzii la locul constatării contravenției". Deci, observăm că în principiu CCo, într-un caz permite contravenientului plata amenzii aplicate de agentul constator, la locul constatării contravenției contra unei chitanțe de încasare, care este un document de strictă evidență. Și acest caz este cel prevăzut la art.446 lit.a) CCo și anume: a) dacă răspunderea contravențională a fost înlăturată conform art. 20–31¹ CCo". În această ordine de idei, observăm, însă, că norma alin. (1) art. 447 CCo este practic inapli-

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

cabilă și, în consecință, nevalabilă, dat fiind că norma citată este una de trimitere la norma lit.a) din art. 446 CCo, care, la rândul său, reglementează o situație absolut inoportună. Deci, alin. (1) art. 447 CCo în actuala redacție este o normă moartă. Prin urmare, pentru a asigura o încadrare juridică corectă, considerăm oportună o reglementare mai detaliată a conținutului normei date susceptibilă de a stabili reguli clare și precise de aplicare a ei.

Soluționarea cauzelor de înlocuire a amenzii contravenționale aplicate contravenientului.

Articolul 34 din Codul contravențional, prin alineatele (4)-(8) coroborat cu art. 315 din Codul de executare prevede posibilitatea ca sancțiunea amenzii contravenționale să fie înlocuită cu o altă sancțiune mai aspră, dacă a trecut un termen de 30 de zile de la rămânerea definitivă a sancțiunii amenzii și nu există posibilitatea executării silită, reglementând o procedură în acest sens. Astfel, în cazul în care executarea silită nu a fost posibilă din cauza lipsei sau insuficienței de bunuri sau din cauza eschivării cu rea-voință de la achitarea amenzii, executorul judecătoresc, solicită instanței de judecată, care a examinat cauza să soluționeze chestiunea executării sancțiunii contravenționale, adică a înlocuirii amenzii cu o altă sancțiune contravențională. Prin urmare, instanța de judecată prin încheiere poate înlocui suma neachitată a amenzii, după caz, cu:

a) amendă în mărime dublă, care însă nu poate depăși limita maximă a sancțiunii cu amenda prevăzută de norma materială contravențională;

b) privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an;

c) muncă neremunerată în folosul comunității, calculându-se o oră de muncă pentru o unitate convențională, durata muncii fiind de cel mult 60 de ore;

d) arest contravențional, calculându-se o zi de arest pentru 2 unități convenționale, durata arestului fiind de cel mult 30 de zile, chiar și în cazul concursului de contravenții sau al cumulului de hotărâri de sancționare;

Iar, în cazul când amenda a fost aplicată de către agentul constator, executorul judecătoresc informează despre imposibilitatea executării silite a amenzii agentul constator, care solicită instanței înlocuirea amenzii cu o altă sancțiune expusă supra.

De menționat că privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an poate fi aplicată ca sancțiune principală, cât complementară la sancțiunile majorate enumerate în situațiile de aplicare a amenzii în mărime dublă, munca neremunerată în folosul comunității sau arest contravențional. Deci, de rând cu sancțiunea majorată a amenzii sau înlocuirea acesteia cu alte sancțiuni principale instanța de judecată, la propunerea executorului judecătoresc (după caz, a autorității din care face parte agentul constator) poate aplica și sancțiunea complementară privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an.

Tot în această ordine, urmează de evidențiat că în cazurile când persoana fizică nu a achitat amenda în decursul a 30 de zile de la data stabilirii acesteia—pentru contravențiile în domeniul circulației rutiere (art. art. 228–245 CCo) poate fi înlocuită *cu privarea de dreptul de a conduce vehicule pe un termen de la 6 luni la un an*. Respectiv, în cazurile persoanei juridice aceasta poate fi înlocuită *cu privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 6 luni la un an*.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

Așadar, amenda se înlocuiește de către instanța de judecată în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea din care face parte agentul constatator care a examinat cauza, la demersul acestuia sau al procurorului care a examinat cauza. În cazul în care sancțiunea este aplicată de către instanța de judecată, înlocuirea se efectuează de către instanța care a judecat cauza în fond, la demersul executorului judecătoresc. Instanța sesizată, examinează demersul executorului judecătoresc sau, după caz, a autorității din care face parte agentul constatator și pronunță o încheiere, în conformitate cu prevederile art. 480 Cod Contravențional. Această încheiere a instanței de judecată privind soluționarea problemelor legate de executarea sancțiunii contravenționale poate fi atacată cu recurs de către persoanele interesate în termen de 15 zile și se judecă de către Curtea de apel în procedură de recurs.

Prin analiza normelor de drept enunțate supra, în special a prevederii care presupune înlocuirea amenzii cu munca neremunerată în folosul comunității raportată la norma alin. (3) art. 37 CCo, care stipulează că, ”munca neremunerată în folosul comunității poate fi aplicată doar persoanelor care acceptă să execute o asemenea sancțiune, cu excepția contravenției de violență în vamilie, pentru care acordul persoanei nu este necesar”, ținem să menționăm că în realitate, această dispoziție nu are nici o eficiență practică, atâta timp cât înlocuirea amenzii condiționează prestarea muncii neremunerate în folosul comunității de acordul contravenientului și de imposibilitatea executării silite. Or, este evident că nici un contravenient nu va accepta această transformare, cu atât mai mult cu cât, în lipsa posibilității executării amenzii, acesta nu va executa, în concret, nici o sancțiune. Mai mult deși, după cum am menționat supra, alineatul (2) art. 480 CCo prevede calea de atac a

recursului împotriva încheierii instanței de judecată prin care s-a dispus înlocuirea amenzii cu munca neremunerată în folosul comunității, în practică aceasta nu va fi exercitată deoarece, așa cum am aratat mai sus, înlocuirea nu se poate dispune decât cu acordul contravenientului (cu excepția indicată supra) care, în măsura în care și-ar da acordul nu ar avea nici un interes în promovarea recursului în situațiile când contravenientul achită amenda înainte de expirarea termenului de atacare a procesului-verbal sau, în ipoteza atacării actului sancționator, înainte ca încheierea judecatorească să devină irevocabilă. Oricum, practica demonstrează că instanțele de judecată foarte des purced la transformarea sancțiunii amenzii în muncă neremunerată în folosul comunității fără a solicita acceptul contravenientului să execute o asemenea sancțiune. Însă această practică este ilegală din considerentele expuse mai sus.

c. Executarea muncii neremunerate în folosul comunității.

Contravenientului sancționat cu muncă neremunerată în folosul comunității de către instanța de judecată i se ia în scris un angajament prin care acesta se obligă să se prezinte în termen de 10 zile la organul de probațiune în a cărui rază teritorială își are domiciliul. Respectiv, sancțiunea dată se pune în executare de birourile de probațiune raionale sau municipale din cadrul Inspectoratului Național de Probațiune, care, la rândul său se află în subordinea Ministerului Justiției,⁵¹ adică de către organul de probațiune în a cărui rază teritorială se află domiciliul contravenientului, în con-

⁵¹ Birourile de probațiune activează în conformitate cu Legea cu privire la probațiune Nr. 8 din 14-02-2008 și Regulamentul privind organizarea și funcționarea organelor de probațiune, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.827/2010

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

formitate cu prevederile art. 317 din capitolului XXX, raportat la capitolul XXI din Codului de executare, a Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității, aprobat de Guvern⁵², și a altor acte normative, care, de rând cu condamnății penali se aplică corespunzător și contravenienților.

În special, contravenienții își execută această sancțiune la obiecte și organizații cu destinație socială din raza administrație locale a domiciliului său (la lucrări de curățare, reparație a drumurilor, la spitale, aziluri de bătrâni etc.). Deci, supravegherea - monitorizarea și asigurarea executării sancțiunii se realizează de birourile de probațiune raionale sau municipale în persoana concretă a consilierilor de probațiune, care, la general, asigură executarea pedepselor neprivative de libertate.

Organul de probațiune ține evidența contravenienților sancționați la muncă neremunerată în folosul comunității, le explică modul și condițiile executării sancțiunii, coordonează cu autoritatea administrației publice locale (primarii localităților) lista obiectelor cu destinație socială la care ei vor executa sancțiunea, controlează modul și condițiile de executare a sancțiunii, ține evidența sumară a timpului lucrat de contravenienți. Stingerea executării pedepsei date se confirmă printr-un certificat - adeverință eliberat de organul de probațiune.

În ipoteza în care contravenientul, cu rea-voință se eschivează de la executarea sancțiunii (nu se prezintă la organul de probațiu-

⁵² Regulamentul cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă de muncă neremunerată în folosul comunității. Aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1643 din 31 decembrie 2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 16-18, art. 124.

ne pentru luarea la evidență, se sustrage de la executarea sancțiunii după începerea activității sau nu își îndeplinește îndatoririle ce îi revin la locul de muncă), instanța de judecată la demersul înaintat de organului de probațiune poate înlocui aceasta sancțiune cu sancțiunea arestului contravențional, calculându-se o zi de arest pentru 2 ore de muncă neremunerată în folosul comunității.

În acest sens, amintim că Curtea Constituțională a RM prin hotărârea sa nr. 28 din 22 noiembrie 2018⁵³ a statuat că “până la modificarea legii contravenționale de către Parlament, în cazul comiterii faptelor de violență în familie, în sensul articolului 78¹ (violența în vamilie) din Codul contravențional, instanțele de judecată pot recurge la aplicarea sancțiunii muncii neremunerate în folosul comunității fără acordul persoanei. Totodată, în cazul neexecutării acestei sancțiuni, instanțele de judecată o pot înlocui cu arestul contravențional, dacă starea de sănătate a persoanei care a împlinit vârsta generală de pensionare permite acest lucru”. Mai mult, Curtea a mai reținut că “până la modificarea legii contravenționale de către Parlament, instanțele de judecată pot aplica, cu titlu de excepție, amenda pentru comiterea contravenției prevăzute de articolul 78¹, doar dacă se respectă următoarea ordine consecutivă: (i) nu este executată munca neremunerată în folosul comunității aplicată fără acordul persoanei; (ii) nu poate fi aplicat arestul contravențional din motive ce țin de starea de sănătate, în cazul persoanelor care au împlinit vârsta generală de pensionare, și (iii) amenda nu va afecta în mod indirect victima”.

Prin urmare, Curtea Constituțională a stabilit că, cu titlu de

⁵³ HCC RM nr. 28 din 22 noiembrie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi de la articolul 78¹ din Codul contravențional (*Sesizarea nr. 111g/2018*), pp.56-62. Sursa: <https://www.constcourt.md/>.

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

excepție, în cazul în care munca neremunerată în folosul comunității aplicată fără acordul persoanei nu este executată de către făptuitor și această sancțiune nu poate fi înlocuită cu arestul contravențional din motive care țin de starea sa de sănătate, instanțele de judecată pot recurge la aplicarea amenzii ca sancțiune contravențională doar dacă prin plata acesteia de către făptuitor nu se va afecta în mod indirect victima contravenției. De altfel, Curtea a observat că "posibilitatea condiționată de a aplica amenda în cazurile de violență în familie este prevăzută și de Raportul explicativ al Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, care prevede la § 253 că articolul 48 § 2 din Convenția în discuție obligă părțile să asigure faptul că orice amendă pe care un făptuitor este obligat să o plătească nu va crea dificultăți financiare în mod indirect pentru victimă".

d) Executarea sancțiunii arestului contravențional.

Asigurarea implementării politicii statului în domeniul punerii în executare și controlului executării sancțiunii arestului contravențional este pusă în funcția Administrației Naționale a Penitenciarelor.⁵⁴ Potrivit art. 318 din Codul de executare sancțiunea arestului contravențional se execută în condițiile stabilite pentru **regim inițial** într-un **penitenciar de tip semiînchis**, similar condamnaților penal. Situație care este reglementată detaliat de normele capitolului XXII din Codul de executare. Astfel, în penitenciarul de tip semiînchis, condamnații sînt deținuți cu pază și sub supraveghere

⁵⁴ A se vedea în acest sens: pct. 10, 1) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea Administrației Naționale a Penitenciarelor, aprobat prin HG nr.437 din 15 mai 2018. Publicat: 16-05-2018 în Monitorul Oficial Nr. 156 art. 472.

permanentă, în modul și în condițiile stabilite de codul de executare și de Statutul executării pedepsei de către condamnați. Cu raportare la art. 250 din Codul de executare menționăm că, în regim inițial, contravenienții se află timp din ziua intrării în penitenciar, luînd în calcul toată perioada aflării în arest. Contravenienții: a) sînt repartizați în încăperi izolate cu cel mult 4 locuri; b) pot fi antrenați la munci care nu necesită ieșire din penitenciar.

e). Executarea sancțiunilor de privare de drepturi.

În conformitate cu prevederile art. 316 din Codul de executare asemenea sancțiuni de privare de drepturi, precum privarea de *dreptul de a desfășura o anumită activitate și privării de dreptul de a deține anumite funcții* se execută în condițiile capitolului XIX din codul de executare. Astfel, instanța de judecată trimite hotărîrea privind privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate și dispoziția de executare *organului de probațiune* în a cărui rază teritorială își desfășoară activitatea sau își are domiciliul contravenientul. Ca urmare, organul de probațiune emite un aviz și împreună cu hotărîrea judecătorească le trimite organului abilitat cu dreptul de a dispune eliberarea contravenientului din funcție sau de a-i interzice exercitarea unei anumite activități. Acesta, de regulă este administrația organizației în care lucrează contravenientul. Organul abilitat, la rîndul său, adoptă, în termen de 3 zile, actul (ordinul-dispoziția) de eliberare din funcție sau de interzicere de a exercita o anumită activitate și îl remite, împreună cu hotărîrea judecătorească, organului de probațiune. După caz, administrația organizației în care lucrează contravenientul modifică sau chiar încetează contractul individual de muncă cu acesta. Iar, organul de probațiune, în termen de 5 zile, informează

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

instanța de judecată despre executarea hotărârii ei. Totodată, organul de probațiune ține evidența acestor categorii de persoane și regulat efectuează controlul respectării de către contravenienți a interdicției, stabilite în hotărârea judecătorească, de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate.

Executarea *sanctiunii privării de dreptul special de a conduce vehicule și privării de dreptul special de deținere sau port și folosire a armei* se asigură de către organul de poliție în a cărui rază teritorială își are domiciliul contravenientul. Instanța de judecată trimite hotărârea privind privarea de drepturile enunțate și dispoziția de executare organului de poliție în a cărui rază teritorială își are domiciliul contravenientul. La rândul său, organul de poliție, în termen de 5 zile, informează instanța de judecată despre executarea hotărârii.

f). Executarea sancțiunilor contravenționale aplicate persoanelor juridice.

Potrivit art. 321 din Codul de executare, executarea de către persoane juridice a sancțiunilor contravenționale se efectuează în condițiile capitolului XXVII din codul de executare. În fond, modul de executare a sancțiunii amenzii este similar cu cel al persoanelor fizice descis supra. O unică deosebire constă în aceea că avizul și hotărârea judecătorească cu privire la retragerea-înterzicerea autorizației sau licenței eliberate anterior persoanei juridice organul de probațiune îl remite organului de stat care a eliberat autorizația sau licența pentru exercitarea genului de activitate. La rândul său, acest organ (de ex., Departamentul de înregistrare și licențiere a unităților de drept a ASP) în termen de 10 zile retrage autorizația sau licența respectivă. În cazul interzicerii exercitării unei activități

pentru care nu a fost eliberată autorizație sau licență, organul înregistrării de stat (Agenția Servicii Publice) asigură excluderea din statutul persoanei juridice respective a genului de activitate interzis. Mai mult, informația despre retragerea autorizației sau licenței ori despre modificarea statutului persoanei juridice sancționate astfel se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova de către organul care le-a efectuat și se remite Ministerului Afacerilor Interne, Centrului Național Anticorupție, Serviciului Fiscal de Stat, precum și organului de probațiune căruia, suplimentar, i se remite și hotărîrea instanței de judecată. După care, organul de probațiune informează, în termen de 5 zile, instanța de judecată despre executarea hotărîrii.

g). Executarea măsurilor de siguranță.

Executarea măsurilor de siguranță contravenționale este asigurată de către instituțiile și organele menționate în art.174 din Codul de executare. În special, executarea hotărîrilor privind expulzarea cetățenilor străini și apatrizilor se asigură de către organele afacerilor interne. În calitate de executor concret este Biroul migrație și azil al MAI. Executarea hotărîrilor privind confiscarea specială se asigură de către executorii judecătorești, iar în cauzele contravenționale pentru încălcarea regulilor vamale, de scoatere ilicită din țară a sîngelui donat, a derivatelor de sînge și a preparatelor din el confiscarea specială se aplică de către reprezentantul Serviciului Vamal abilitat să examineze cauza contravențională.

Executarea hotărîrilor privind demolarea construcțiilor neautorizate și defrișarea arborilor și arbuștilor se execută de către contravenient pe cont propriu sau de către autoritățile administrației publice locale din contul proprietarului, iar modul de demolare a

Capitolul 2. Activitatea avocatului în cadrul procesului contravențional

construcțiilor neautorizate și de defrișare a arborilor și arbuștilor se stabilește de către Guvern.

Executarea hotărârilor privind ridicarea provizorie a permisului de conducere a mijloacelor de transport se execută de către organul de poliție.

Cu privire la prescripția punerii în executare a sancțiunii contravenționale.

După cum am menționat anterior prescripția constituie nu numai o cauză de înlăturare a răspunderii contravenționale, ci și o cauză de înlăturare a executării sancțiunii contravenționale atunci când este prevăzută prin lege. Potrivit art. 30 alin. (10) CCo, termenul de prescripție a punerii în executare a sancțiunii contravenționale (prescrierea executării sancțiunii contravenționale) este de **un an**, calculat din data la care decizia sau hotărârea prin care aceasta a fost aplicată a rămas definitivă.

Astfel, instanțele de judecată trebuie să acționeze cu diligență și într-un termen rezonabil pentru a examina fondul cauzei și pentru a adopta o hotărâre până la expirarea termenului general (1 an) sau special (18 luni) de prescripție de tragere la răspundere contravențională, iar organele responsabile de executarea sancțiunii contravenționale, respectiv, să pună în executare sancțiunea în maximum 1 an de zile de la data de când decizia sau hotărârea prin care aceasta a fost aplicată a rămas definitivă.

CAPITOLUL 3. ACTIVITATEA AVOCATULUI ÎN ACORDAREA ASISTENȚEI JURIDICE GARANTATĂ DE STAT. AVOCATUL PUBLIC VS AVOCATUL CARE ACORDĂ ASISTENȚĂ JURIDICĂ LA CERERE

Odată cu adoptarea Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat (AJGS), nr. 198 din 26.07.2007 - în Monitorul Oficial nr. 157-160 din 05.10.2007, articolul 7 din Legea nr.1260-XV din 19 iulie 2002 cu privire la avocatură a fost modificat după cum urmează: Articolul 7: “Acordarea asistenței juridice garantate de stat” - “Condițiile, volumul și modul de acordare de către avocați a asistenței juridice garantate de stat se stabilesc prin Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat.”

Prin aceasta, noțiunea anterioară de „apărare din oficiu” este substituită prin sintagma „asistența juridică garantată de stat”⁵⁵. Respectiv, sînt modificate condițiile, volumul și modul de acordare de către avocați a asistenței juridice din oficiu - garantate de stat (asistență juridică obligatorie, în temeiul art. 67, 69 CPP RM,

⁵⁵ *Asistența juridică garantată de stat* reprezintă acordarea serviciilor juridice, din contul mijloacelor destinate acordării unor astfel de servicii, persoanelor care nu dispun de suficiente mijloace financiare pentru plata lor. La 30 de ani de la declararea independenței, în Republica Moldova, asistența juridică garantată de stat este oferită anual unui număr de peste 60 de mii de femei și bărbați.

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

art. 77 CPC RM, art. 40 Cod administrativ și art. 378 alin. (4) Cod contravențional⁵⁶).

Amintim că crearea sistemului de asistență juridică garantată de stat pentru acordarea de servicii și consiliere juridică calificată beneficiarilor eligibili a fost conceput pe fundalul proiectului “Accesul la Justiție în Moldova: reprezentarea categoriilor de persoane defavorizate”, implementat de programul de drept al FSM în perioada 2004-2007. Astfel, în urma reformei inițiate de Ministerul Justiției al RM pentru reformarea asistenței juridice a fost aprobată, de către Parlament, la 26 iulie 2007, Legea nominalizată pentru asistența Juridică Garantată de Stat. În opinia Ministerului Justiției și al susținătorilor săi acesta a fost pasul esențial spre înlocuirea sistemului absolut ineficient de asistență din oficiu carea a existat anterior⁵⁷.

Astfel, conform art.8 din Lege, sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat este administrat de următoarele organe:

- a) Ministerul Justiției;
- b) Baroul (uniunea) Avocaților;
- c) Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și oficiile lui teritoriale, unde rolul de bază îl are Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (denumit în continuare *Consiliu Național sau CNAJGS*), care este un organ colegial cu statut

⁵⁶ În cauzele contravenționale asistența juridică garantată de stat este garantată doar în situațiile când a) persoana este reținută și este pasibilă de sancțiunea arestului contravențional; b) în situația când există riscul aplicării sancțiunii de expulzare în cadrul acestor proceduri contravenționale sau c) pentru persoanele în privința cărora se solicită înlocuirea sancțiunii amenzii sau a muncii neremunerate în folosul comunității cu arest contravențional.

⁵⁷ Frunză, lu. Organizarea profesiei de avocat în republica Moldova. Ch., 2011, pag.63.

de persoană juridică de drept public, format din 7 membri, instituit pentru administrarea procesului de acordare a asistenței juridice garantate de stat. Funcționarea Consiliului Național este asigurată de aparatul administrativ, din care fac parte directorul executiv al Consiliului Național și alți angajați. Directorul executiv se numește în funcție de către Consiliul Național, prin concurs de angajare, pe o perioadă de 5 ani. Oficiile teritoriale ale Consiliului Național (denumite în continuare *oficii teritoriale*) sînt persoane juridice de drept public și funcționează în orașele (municipiile) de reședință a curțiilor de apel⁵⁸. Ele asigură acordarea de asistență juridică garantată de stat în raza de activitate a Curții de apel. Oficiul teritorial este condus de către Coordonatorul oficiului teritorial care activează în bază de contract. Coordonatorul asigură efectuarea lucrului de acordare a asistenței juridice calificate. În cadrul oficiului teritorial, mai activează și personalul administrativ. Salarizarea coordonatorului și personalului administrativ al oficiului teritorial se efectuează din mijloacele destinate asistenței juridice. Prin urmare, CNAJGS și cele patru oficiile teritoriale ale sale administrează sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat.

Prin legea nr. 198 din 26.07.2007, apare noțiunea de *Avocat public* (art. 30) și de *Avocat care acordă asistență juridică la cerere* (art. 31). Unde, *avocatul public* - este persoana care are dreptul de a desfășura activitate de avocat în condițiile Legii cu privire la avocatură, admis în baza de concurs, organizat de Consiliul Național în temeiul unor criterii de selectare stabilite de Consiliul Național în coordonare cu Baroul Avocaților să acorde gratuit sau parțial gratuit asistență juridică calificată, de regulă, în localitatea de reședință a oficiului

⁵⁸ În prezent în Republica Moldova activează patru oficii teritoriale ale CNAJGS – Chișinău, Bălț, Comrat și Cahul.

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

teritorial din contul mijloacelor destinate acordării asistenței juridice garantate de stat. Avocatul public activează în cabinet sau în birou asociat de avocați constituit în conformitate cu Legea cu privire la avocatură. Potrivit situației pentru anul 2021, conform datelor Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat (CNAJGS) în lista avocaților publici sunt înscriși doar 12 avocați, dintre care 8 sunt în circumscripția Oficiului teritorial Chișinău, 2 – Cahul și câte unul la Bălți și Comrat.

Iar, *avocatul care acordă asistență juridică la cerere* - persoana care, în condițiile Legii cu privire la avocatură, a obținut dreptul de a practica activitate de avocat și care poate fi solicitată să acorde asistență juridică calificată din contul mijloacelor destinate acordării asistenței juridice garantate de stat. Avocatul care activează în cabinet sau în birouri asociate și care dorește să fie înscris în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere într-un anumit Oficiu teritorial depune actele necesare la Consiliul Național și, după o selectare în bază de concurs organizat de Consiliu⁵⁹ Oficiul teritorial încheie cu avocatul selectat contract de acordare a serviciilor avocațiale respective după un model aprobat de Consiliul Național, după care acesta este înscris în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere conform razei de activitate a Oficiului teritorial. De altfel, asemenea procedură este valabilă și pentru avocații care doresc să aibă statut de avocat public, doar că ultimii sunt înscriși în lista avocaților publici.

⁵⁹ Regulamentul cu privire concursul de selectare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat, aprobat prin Hotărârea Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat nr. 6 din 5 iunie 2008. În: Monitorul Oficial Nr. 160-161, art Nr: 461 din 22.08.2008.

Prin urmare, diferența dintre avocații publici și avocații care acordă asistență juridică la cerere constă în faptul că primii primesc remunerație lunară fixă în mărimea aprobată de Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, iar cei de-a doilea primesc remunerație stabilită pentru fiecare caz aparte, potrivit tarifulor aprobate de Consiliul Național. Respectiv, numărul ultimilor în Lista CNAJGS este mult mai mare. Mai mult, includerea în lista avocaților care acordă asistență juridică la cerere nu garantează un volum anumit de solicitări de acordare a asistenței juridice calificate.

Statistica ultimilor 5 ani demonstrează că pentru acordarea asistenței juridice calificate garantată de stat în Republica Moldova au fost implicați de la 466 la 445 avocați care acordă asistență juridică calificată garantată de stat, dintre care 13 avocați publici. Totodată, din rândul acestora se mai evidențiază și avocați specializați în anumite cauze, precum: 35 avocați specializați în cauzele cu implicarea copiilor; 13 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate solicitanților de azil, refugiaților, beneficiarilor de protecție umanitară, apatrizilor și solicitanților de apatrid; 9 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate persoanelor cu dezabilități mintale și 10 avocați specializați în acordarea asistenței juridice calificate victimelor infracțiunilor⁶⁰.

Într-un răspuns pentru agenția de presă IPN la începutul lunii martie 2021, Lilian Darii, directorul executiv al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, precizează că în anul 2020, la acordarea asistenței juridice calificate au fost implicați 445 avocați și acesta este un număr suficient, doar că o problemă

⁶⁰ A se vedea, spre exemplu, Raportul CNAJS de activitate în sistemul de acordare a asistenței juridice garantate de stat pentru anul 2018 și urm. // <https://cnaigs.md/ro/publicatii-rapoarte-si-cercetari>.

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

ar reprezenta repartizarea geografică neuniformă a acestora, marea majoritate - 67% fiind în jurisdicția Oficiul teritorial Chișinău⁶¹.

Totodată, amintim că în raza de activitate a Oficiul teritorial urma să fie constituite cabinete sau birouri asociate de Avocați Publici (BAP). Însă, la moment potrivit extrasului din Registrul Cabinetelor avocaților și Birourilor asociate de avocați ținut de Ministerul Justiției al RM, pentru anul 2021, sub nr. 530 este înregistrat doar un Birou asociat de avocați publici - BAA „Avocații Publici” mun. Chișinău, str. A. Russo, 1, bir. 300, în care își desfășoară activitatea 9 avocați, inclusiv, 3 avocați care nu sunt înscriși în lista avocaților publici.

În consecință constatăm că instituția avocaților publici în Republica Moldova este una eșuată, or în practică activitatea acestora este (poate fi pe deplin) îndeplinită de către avocații care acordă asistență juridică la cerere.

În conformitate cu prevederile art. 7 din lege, *formele de asistență juridică garantată de stat*, acordate de avocatul care acordă asistență juridică la cerere, respectiv, avocatul public, sînt următoarele:

- a) furnizare de informații, prin consultații și explicații în probleme juridice;
- b) întocmire de acte juridice;
- c) reprezentare în fața autorităților administrației publice;
- d) apărare a intereselor bănuیتului, învinuitului, inculpatului în proces penal;
- e) apărare și reprezentare a intereselor condamnatului;
- e/1) apărare și reprezentare a intereselor copiilor victime ale infracțiunilor, precum și victimelor violenței în familie;
- f) apărare a intereselor persoanei în cadrul procedurii pe cauze contravenționale;
- g) apărare și reprezentare a intereselor persoanei în cadrul procesului civil;
- h) apărare și reprezentare a intereselor persoanei în instanță de contencios administrativ.

⁶¹ https://noi.md/md/next_news (vizitat: 20.05.21).

În special, pentru înțelegerea problemei, precizăm că Legea cu privire la AJGS nr. 198 din 26.07.2007 prevede două tipuri de asistență juridică garantată de stat, și anume:

1). *Asistență juridică primară* – adică serviciile de informare și asistență la întocmirea diverselor acte și alte servicii care nu intră în categoria celei calificate, și se acordă de către rețeaua de parajuriști comunitari în localitățile în care locuiesc și cele învecinate și de către avocații publici în cadrul a patru Oficii teritoriale ale CNAJGS – Chișinău, Bălți, Cahul și Comrat, sau de către asociațiile obștești specializate;⁶²

2). *Asistență juridică calificată* – adică serviciile de consultanță juridică, asistare și reprezentare în organele de urmărire penală, instanțele de judecată sau autoritățile publice, este acordată în exclusivitate de către avocați licențiați, care au semnat contracte cu Oficiile teritoriale beneficiarilor eligibili, indiferent de tipul acestora.⁶³

În funcție de procedura de acordare și etapa la care se acordă asistența juridică calificată, aceasta poate fi clasificată în două categorii, și anume:

- asistență juridică de urgență calificată garantată de stat ⁶⁴ și
- asistență juridică ordinară calificată garantată de stat ⁶⁵ , unde:

Asistența juridică *de urgență* se acordă indiferent de nivelul de venit al persoanei: a) tuturor persoanelor reținute, în cadrul unei

⁶² A se vedea art.2, 15-17 ale Legii cu privire la AJGS

⁶³ A se vedea art.2, 19 - 29 al Legii cu privire la AJGS

⁶⁴ A se vedea art.28 al Legii cu privire la AJGS

⁶⁵ Zaharia, V.; Căpățînă, I. Ghid privind acordarea asistenței juridice primare garantate de stat de către viitorii juriști. Chișinău, 2015, p.12. Citat de pe <https://www.osce.org/files/f/documents/e/8/220696.pdf> (vizitat 09. 01.21).

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

proceduri penale sau contravenționale, în perioada reținerii acestora (inclusiv la examinarea mandatului de arest); b) persoanelor care au nevoie de asistență juridică de urgență în cazul depunerii cererii pentru aplicarea măsurilor de protecție în condițiile art. 278 din Codul de procedură civilă sau art. 215 din Codul de procedură penală; c) victimelor violenței în familie sau a infracțiunii privind viața sexuală în cazul depunerii plângerii despre săvârșirea violenței în familie sau a unei infracțiuni privind viața sexuală, ambele la etapa depunerii plângerii și a acțiunilor procesuale efectuate cu participarea lor.

Asistența de urgență se acordă pînă la momentul clarificării statutului persoanei: este eliberată sau deținută pentru efectuarea activităților de investigație, după care persoana este reprezentată conform regulilor generale aplicabile asistenței ordinare, precedată de obligațiunea persoanei de a dovedi, prin documente-probă că este nevoiașă, săracă, etc.

Remarcăm că Legea nu utilizează noțiunea de “asistență *ordinară*”⁶⁶, dar noi o utilizăm aici pentru a putea mai bine deosebi cele două categorii de asistență juridică calificată. Astfel, în temeiul art. 19 coroborat cu art. 6 din legea nr. 198 din 26.07.2007 au dreptul la asistență juridică ordinară calificată garantată de stat persoanele – cetățeni ai Republicii Moldova, cetățenii străini și apatrizii, precum și persoanele juridice înregistrate în Republica Moldova care:

1) au nevoie de asistență juridică pe cauze penale, și interesele justiției o cer, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti acest serviciu;

⁶⁶ Ciobanu Ig., Hriptevschi N. Noul sistem de asistență juridică garantată de stat în RM – etape și perspective. Avocatul Poporului. nr.8-9,2008, pag.6.

2) au nevoie de asistență juridică de urgență în cazul reținerii în cadrul unui proces penal sau al unei proceduri contravenționale;

3) au nevoie de asistență juridică de urgență în cazul depunerii cererii pentru aplicarea măsurilor de protecție în condițiile art. 278 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova sau art. 215 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova ori în cazul depunerii plângerii despre săvârșirea violenței în familie sau a unei infracțiuni privind viața sexuală;

4) au dreptul la asistență juridică obligatorie în temeiul art. 69 alin. (1) pct. 2)–13) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;

5) au dreptul la asistență juridică obligatorie conform art.77 lit.a) și c) din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, precum și art. 151 din Codul civil al Republicii Moldova;

6) au nevoie de asistență juridică în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ, însă nu dispun de suficiente mijloace pentru a plăti aceste servicii, cauzele fiind complexe din punct de vedere juridic sau procesual;

7) au dreptul la asistență juridică ordinară calificată, de asemenea, copiii victime ale infracțiunilor, dar și victimelor adulte ale violenței în familie sau a infracțiunilor privind viața sexuală, indiferent de venituri.

De accentuat că la solicitarea copilului sau a autorității tutelare, copilul beneficiază de dreptul la asistență juridical ordinară calificată fără acordul părinților sau al tutorelui/curatorului.

Asistența juridică ordinară calificată poate fi solicitată la orice etapă a procesului penal, iar în cauze civile, și până la inițierea procesului. Cererea de acordare a asistenței juridice calificate, întocmită după un model aprobat de Consiliul Național, se înaintează

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

de persoana care are dreptul la asistență juridică garantată de stat oficiului teritorial al CNAJGS, dar poate fi prezentată și de rudele sau de reprezentanții solicitantului, personal ori prin poștă.

Totodată, în cazurile prevăzute la art. 20 din Legea nr. 198/2007, se acordă asistență juridică ordinară calificată indiferent de nivelul veniturilor (nu se verifică capacitatea de plată), și anume:

1) persoanelor specificate la art. 19 alin. (1) lit. b)–d), alin. (1) și alin. (1);

2) persoanelor juridice prevăzute la art. 521 alin. (2) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova;

3) persoanelor suspectate de săvârșirea unei contravenții pentru care se prevede sancțiunea arestului contravențional;

4) persoanelor în a căror privință există riscul aplicării sancțiunii de expulzare în cadrul procedurilor contravenționale;

5) persoanelor în a căror privință se solicită înlocuirea sancțiunii amenzii sau a muncii neremunerate în folosul comunității cu închisoare sau cu arest contravențional;

6) persoanelor care au beneficiat de ajutor social, stabilit în conformitate cu legislația în vigoare, pe parcursul a 6 luni calendaristice anterioare lunii în care a fost depusă solicitarea;

7) victimelor infracțiunilor de tortură, ale tratamentului inuman și degradant;

8) victimelor traficului de ființe umane;

9) solicitanților de azil, în cadrul procedurii de azil;

10) străinilor, în procedurile cu privire la aplicarea sau prelungirea măsurii de plasare în custodie publică.

În rest, se acordă asistență juridică calificată persoanelor al căror venit este mai mic de nivelul venitului stabilit de Guvern pentru beneficiere de asistență juridică în conformitate cu legea nr. 198/2007.

Deci, în toate celelalte cazuri se verifică capacitatea de plată a persoanei și se acordă asistență juridică ordinară calificată doar persoanelor al căror venit este mai mic de nivelul venitului stabilit de Guvern pentru beneficiere de asistență juridică. În cazurile în care urmează a fi verificată capacitatea de plată, solicitantul trebuie să anexeze la cererea adresată către oficiile teritoriale ale CNAJGS o declarație cu privire la venit de modelul stabilit⁶⁷, după caz, certificatul privind componența familiei; certificatul de la locul/locurile de muncă cu privire la veniturile lunare obținute în ultimele 6 luni; certificatul de la Casa Națională de Asigurări Sociale cu privire la indemnizațiile sociale lunare.

În această ordine menționăm că în conformitate cu prevederile art. 24 din legea enunțată, se va refuza acordarea de asistență juridică calificată dacă:

- a) cererea de acordare a asistenței juridice este vădit nefondată;
- b) persoana nu dispune de dreptul pentru a căru apărare solicită asistență juridică, fapt ce rezultă din documentele prezentate;
- d) persoana are posibilitatea să acopere integral cheltuielile de acordare a serviciilor juridice din contul patrimoniului lor, cu excepția bunurilor care, conform legislației în vigoare, nu pot fi urmărite.

Procedura de efectuare a testului financiar este stabilită în Regulamentul privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat, aprobat prin HG nr.1016 din 1 septembrie 2008.

⁶⁷ Declarația -Tip cu privire la venituri este redată în Anexa nr.2 la Hotărîrea Guvernului nr.1016 din 1 septembrie 2008//Regulamentul privind metodologia de calcul al venitului în scopul acordării asistenței juridice calificate garantate de stat. In: Monitorul Oficial nr.167-168/1018 din 05.09.2008.

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

Totodată, acordarea de asistență juridică calificată în cauze contravenționale, civile și de contencios administrativ se refuză, de asemenea, dacă:

- a) cererea de acordare reiese din activitatea comercială a solicitantului;
- b) valoarea acțiunii este mai mică de $\frac{1}{2}$ din minimumul de existență, calculat în conformitate cu modul aprobat de Guvern;
- c) solicitantul beneficiază deja de asistență juridică calificată pe aceeași cauză;
- d) cererea se referă la repararea prejudiciului cauzat prin lezarea onoarei, demnității și reputației profesionale;
- e) cererea se referă la încălcarea dreptului de vecinătate, cu excepția cazurilor în care se referă la înlăturarea pericolului de prăbușire, la respectarea distanței pentru construcții, la litigiile privind hotarul.

În toate cazurile refuzul de acordare a asistenței juridice ordinare calificate trebuie să fie motivate de către coordonatorul oficiului teritorial al CNAJGS și poate fi contestat în instanța de contencios administrativ în decursul a 15 zile lucrătoare de la comunicarea deciziei⁶⁸.

În răspunsul menționat supra pentru agenția de presă IPN la începutul lunii martie 2021, Lilian Darii, directorul executiv al Consiliului National pentru Asistența Juridică Garantată de Stat, mai precizează că majoritatea cazurilor înregistrate pentru asistența juridică au la bază solicitările parvenite de la organul de urmărire penală sau instanța de judecată, dat fiind faptul ca predomină cauzele penale, circa 84% din total. Cetățenii se adresează nemijlocit,

⁶⁸ În anul 2020, au fost înregistrate 505 decizii de refuz în acordarea asistenței juridice garantate de stat.

de regulă, pe cauze civile. Beneficiarii pot să aleagă persoana care sa le ofere această asistență. Listele avocaților activi sunt plasate pe site-ul Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (cnaigs.md) și pe panourile informative ale Oficiilor teritoriale. Însă desemnarea unui avocat concret este decisă, în ultima instanță, de coordonator, ținând cont de specializarea, disponibilitatea și volumul de lucru al avocatului.

Referindu-ne la activitatea propriu-zisă a avocaților care acordă asistență juridică calificată garantată de stat menționăm că acesta nu diferă de activitatea avocaților care acordă asistență în bază de contract direct cu clientul. Or, în activitatea lor ambele categorii de avocați sunt ghidați de Legea cu privire la avocatură nr.1260 din 19.07.2002, prevederile codurilor de procedură civilă, codului contravențional și codului administrativ, Statutul profesiei de avocat și codului deontologic, precum și de alte acte normative regulatorii în domeniu. Unica diferență constă în modul de acordare a asistenței juridice calificate garantate de stat care se acordă în condițiile Legii cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198 din 26.07.2007.

În această ordine menționăm că începând din luna iunie 2020 atât organele de urmărire penală și judecătorii, cât persoanele-beneficiarii de asistență juridică calificată garantată de stat care sunt părți în cauze complexe contravenționale, civile și de contencios administrativ, precum copiii victime ale infracțiunilor, victimele majore a violenței în familie **sau ale** infracțiunilor sexuale pot solicita la cele patru oficii teritoriale ale CNAGS asistență juridică garantată de stat printr-o cerere care trebuie depusă, la alegere - fizic sau online cu utilizarea semnăturii electronice. Faptul ca

Capitolul 3. Activitatea avocatului în acordarea asistenței juridice ...

asistență juridică de stat poate fi solicitată de acum înainte și în regim online contribuie la accesul la servicii juridice calificate, mai ales în perioade de criză provocate, spre exemplu, de infecția noului coronavirus.

Mai mult, în vederea asigurării calității serviciilor de asistență juridică garantată de stat Consiliului Național pentru Asistența Juridică Garantată de Stat constant întreprinde măsuri care vizează toate componentele calității, începând cu cele de accedere în acest sistem, instruire profesională continuă și terminând cu elaborarea pentru avocații nominalizați de suporturi metodologice-ghiduri și standarde de calitate ale activității avocaților pe cauzele penale, civile etc, cu implicarea copiilor victime ale infracțiunilor, victimilor traficului de finite umane, persoanelor cu dizabilități mentale etc.

În *concluzie*, față de problemele analizate în prezentul paragraf, urmează să menționăm că indiferent de forma de asistență juridică, avocatul trebuie să asigure calitatea serviciilor de asistență juridică. Astfel, asistența juridică acordată de avocat trebuie să corespundă bunelor practici profesionale în materie juridică, normelor materiale și procedurale și să rezulte dint-o conduită profesională și corectă.

CAPITOLUL 4. REMUNERAREA ACTIVITĂȚII DE AVOCAT: CONTRACTUL DE ASISTENȚĂ JURIDICĂ. ONORARIUL.

*“Clientul nu-i plătește avocatului,
ci îl mulțumește pentru ajutorul acordat.”*

§1. Regulile generale de remunerare.

Avocatul se remunerează din contul onorariilor primite de la persoanele fizice și juridice. În Moldova, potrivit art. 63 din Legea 1260/02 remunerarea activității avocatului pentru acordarea de ajutor juridic este bazată pe principiul de acord dintre avocat și client. Mărimea onorariului la fel se stabilește prin acordul părților și nu poate fi schimbat de o altă autoritate publică sau de instanța de judecată.

Iar, retribuirea muncii avocaților care acordă asistența juridică calificată garantată de stat (de urgență sau ordinară), în corespundere cu prevederile art. 32 din Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198 din 26.07.2007, este garantată și asigurată de stat. Astfel, *avocatul care acordă asistență juridică la cerere* primește remunerație stabilită pentru fiecare caz aparte, potrivit tarifelor aprobate de Consiliul National pentru Asistența Juridică Garantată de Stat (CNAJGS) conform clauzelor contractului încheiat cu oficiul teritorial al CNAJGS. La rândul său, *avocatul public* primește remunerație fixă în baza aceluiaș contract încheiat cu oficiul teritorial al CNAJGS.

Condițiile și cuantumul remunerării funcționarilor (contabil, specialiști), altor lucrători (șofer, deridicător, secretar, paznic) ai cabinetelor și birourilor de avocați se stabilesc de către organele lor de conducere (de conducători) în conformitate cu actele constitutive, precum și prin contracte.

Cheltuielile suportate de client în legătură cu acordarea de către avocat a asistenței juridice la apărarea drepturilor și intereselor lui legitime în cauzele penale, civile și administrative urmează a fi compensate integral și proporțional cerințelor admise (respinse) de partea adversă. Cheltuielile suportate în legătură cu acordarea de către avocat a asistenței juridice în organele de urmărire penală și instanțele de judecată în cauzele penale, civile și administrative se încasează concomitent cu soluționarea cauzei în fond, fără o procedură prealabilă litigioasă.

§2. Contractul de asistență juridică.

Deservirea prin abonament. Avocatul personal.

Portivit art. 60 alin. (1) din lege, avocatul acordă asistență juridică clientului în baza contractului de asistență juridică, încheiat în formă scrisă. Deci, raporturile juridice între avocat și client vor lua naștere în baza contractului de asistență juridică încheiat în modul prevăzut de legislația civilă, și înregistrat în registrul contractelor de asistență juridică al cabinetului individual sau biroului asociat, conform prevederilor art. art.11 alin. (3), 29 alin.(5) din Lege. Excepție fac cazurile de reprezentare a intereselor soțului/soției și ale rudelor până la gradul al patrulea inclusiv, care pot fi reprezentate doar în baza mandatului avocatului (deci, fără contract). Amintim, că în temeiul art 29 alin.(5) din Legea 1260-XV, cabinetul avocatului și biroul asociat de avocați au obligația să țină registrul

contractelor de asistență juridică încheiate de către avocați și avocații stagieri cu clienții lor.

Deoarece contractul de asistență juridică este un acord de voință al părților de a fi legate de conținutul acestuia, stabilește relațiile/raporturile dintre avocat și clientul ce decurg din prestarea serviciilor juridice, care poate conține clauze confidențiale, fapt ce exclude prezentarea acestuia în instanță. Din acest motiv, actul valabil cu titlu de dovadă a contractului prin care avocatul își confirmă împuternicirile avocațiale față de terți (în instanța de judecată, spre exemplu) este **mandatul**. Împuternicirile avocatului se confirmă prin mandat semnat de avocat și client (sau reprezentantul său angajator) certificat de ștampila biroului/cabinetului/de avocați. Conținutul, forma și modul de utilizare a mandatului este aprobat de către Guvern. Conform p. 2-6 din hotărîrea Guvernului nr. 1175 din 21.12.2010 cu privire la aprobarea formularului și modului de utilizare a mandatului avocatului, formularul mandatului avocatului este un document de strictă evidență, care confirmă împuternicirile avocatului în instanța de judecată. De asemenea, formularul tipizat al mandatului este inclus în Nomenclatorul formularelor tipizate de documente primare cu regim special, aprobat prin Hotărîrea Guvernului nr. 294 din 17 martie 1998 cu privire la executarea Decretului Președintelui Republicii Moldova nr. 406-XII din 23 decembrie 1997.

Formularul mandatului avocatului se imprimă pe hîrtie de formatul A5 împărțită în două părți identice. O parte se decupează și se prezintă în instanța de judecată, iar cealaltă parte este păstrată de către avocat. Formularul mandatului avocatului are un fond albastru-deschis. Formularul mandatului avocatului conține următoarele elemente obligatorii: 1) **pe recto** se inserează: a) numărul și

seria; b) denumirea biroului asociat de avocați sau denumirea cabinetului avocatului; c) datele de contact- sediul, telefonul, adresa electronică; d) denumirea “MANDAT”; e) data eliberării; f) numele și prenumele avocatului; g) numărul licenței și data eliberării; h) numărul contractului de asistență juridică și data semnării (după caz, însă neobligator aici se mai poate de completat și informația scurtă despre participarea avocatului cu titlu gratuit în temeiul art. 5 alin (5) din Legea 1260/02); i) după caz, numărul deciziei coordonatorului Oficiului Teritorial al Consiliului Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat și data semnării; j) mențiunea „se împuternicește să acorde asistență juridică în cauza _____ (de ex: 1. cauza civilă „Arseni Igor către Tataru Olga”, pentru Arseni Igor în judecătoria Anenii Noi (după caz, se mai poate de adăugat Curtea de Apel Chișinău și Curtea Supremă de Justiție, în formă prescurtată – CAC și CSJ). Aceasta din urmă, pentru a confirma că mandatul este eliberat pentru toate instanțele – de fond, de apel și de recurs. Sau, 2. cauza penală Calmîc Veaceslav, art. 151 alin. (1) CP, la OUP Anenii Noi (după caz, judecătoria Anenii Noi, CAC și CSJ). Sau, 3. în cauza –procedura de executare pentru debitorul Ionaș Vasile la executorul judecătoresc Nicolau Ion)); k) semnătura avocatului, certificată prin ștampilă. 2) **pe verso** se inserează: a) împuternicirile concrete ale avocatului pentru cauzele civile și administrative - de contencios administrativ; b) semnătura clientului.

De menționat că în caz de angajare a avocatului în procesele civile împuternicirile de reprezentare a avocatului în instanța de judecată, potrivit art.81 din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, urmează a fi consemnate pe versoul mandatului. Aceleași cerințe se impun pentru reprezentare în procesul administrativ (procedura administrativă sau contencios administrativ) potrivit Codu-

lui administrativ. În caz de asistență în procesele penale acestea nu se consemnează, or drepturile, respectiv împuternicirile avocatului-apărător sunt exhaustiv stabilite în Codul de procedură penală. Mai mult, în cauzele penale sau contravenționale cu persoane reținute sau arestate, mandatele pot fi semnate de către persoanele care nemijlocit au contractat serviciile avocatului (rude, prieteni, colegi de serviciu, sau chiar organizația unde acesta lucrează). Principal este ca clientul reținut sau arestat să accepte serviciile avocatului.

Astfel, formularul mandatului avocatului este un document de strictă evidență, care confirmă împuternicirile avocatului în instanța de judecată. Prin urmare, pe cauzele civile, împuternicirile strict prevăzute în art. 81 CPC urmează a fi menționate expres în mandatul eliberat avocatului, iar dacă nu sânt menționate în mandat, avocatul are dreptul de a exercita în numele reprezentatului toate actele procedurale, fără împuterniciri, care se necesită a fi menționate expres. De menționat, că avocatul care dispune de licență de avocat obținută în baza Legii cu privire la avocatură a Republicii Moldova dispune de formulare de mandat eliberate în strictă evidență. Avocatul urmează a utiliza pe teritoriul Republicii Moldova formularele de mandat aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1175 din 24 decembrie 2010 și prin normele de procedură civilă națională. Licențiații în drept care nu dispun de licență de avocat eliberată de Ministerul Justiției al Republicii Moldova, dar sunt licențiați în acordarea asistenței juridice a organizațiilor internaționale, pot utiliza mandate conform formularelor aprobate de aceste organizații internaționale în domeniul respectiv, dar nu și în pricinile civile de alte categorii. Împuternicirile întocmite în baza unui astfel de mandat, deosebit de mandatul eliberat avocaților în baza legii naționale, urmează a fi întocmite conform Licenței obținute în ramu-

ra respectivă de organizațiile internaționale. Astfel, pe cauza dată, avocatul nu dispune de dreptul de a utiliza mandatul prezentat în procesul în cauză⁶⁹

Deci, mandatul are un statut special și se recunoaște drept document de strictă evidență cu însemne de protecție, serie și număr, precum și înregistrat și eliberat de către subdiviziunile teritoriale ale Biroului Național de Statistică și distribuit avocaților individuali din cabinete sau birourilor asociate de avocați la cerere contra plată.

Oricum, temeiul juridic al nașterii drepturilor și obligațiilor avocatului în raport cu clientul său îl reprezintă contractul de asistență juridică (cunoscut anterior și sub denumirea de convenție de onorar). Cu alte cuvinte, dreptul avocatului de a asista, a reprezenta sau a exercita orice alte activități specifice profesiei de avocat se naște din contractul de asistență juridică, care prevede în mod expres întinderea competențelor, pe care clientul le conferă avocatului. Contractul de asistență juridică este acordul de voință expres exprimat și încheiat între avocat și client, prin care avocatul acceptă mandatul acordat de clientul său obligându-se să efectueze tot ceea ce este necesar și legal în vederea asigurării apărării drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei fizice sau juridice cocontractante.

De menționat că contractele de asistență juridică încheiate în formă scrisă de avocați și avocați stagiați, investite cu formulă executorie, au putere de titlu executoriu la data exigibilității creanței și oferă dreptul la executare silită extrajudiciară, fără adresarea

⁶⁹ Aviz consultativ nr. 4ac-3/13 din 04 martie 2013 al Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la modul de aplicare a Legii cu privire la avocatură și a normelor de procedură civilă ce se referă la mandatul avocatului. Accesat pe http://jurisprudenta.csj.md/search_avize_csj.php?id=2.

unei cereri în instanța de judecată sau către notar, dacă părțile au convenit aceasta, în mod expres, în contract.

În acest sens, avocatul asistă și reprezintă orice persoană fizică sau juridică în temeiul unui contract încheiat în formă scrisă, care dobândește dată certă prin înregistrarea în registrul oficial de evidență. Contractul de asistență juridică este un contract civil numit, formal, cu titlu oneros sau gratuit, are caracter *intuitu personae* și, în cazurile civile sau administrative trebuie să prevadă în mod expres întinderea puterilor pe care clientul le conferă avocatului.

Contractul de asistență juridică se deosebește de procură care este un act unilateral prin care o persoană își manifestă voința de a conferi alteia puterea de a o reprezenta.⁷⁰ În schimb, mandatul avocatului este un contract sinialagmatic pentru perfectarea căruia este necesar concursul de voințe a celui care dă ordinul și a celui care îl acceptă. Deci, mandatul avocatului nu este pur și simplu un mandat (procură) dat reprezentantului în sensul art.80 alin (4) CPC (reprezentare judiciară-n.n.), ci are putere de *mandat contractual*, care este supus reglementării de către normele Codului civil privitoare la contractul de prestări servicii (art.art. 1375-1383; 1391-1399 CC RM) și de mandat (art.1472-1502 CC RM).

Există însă și cazuri atipice, cum este situația asistenței juridice garantate de stat (din oficiu), în baza Legii cu privire la ajutorul juridic garantat de stat, în care nu se încheie un contract în formă scrisă între avocat și clientul interesele căruia le apără, avocatul exercitându-și profesia în temeiul cererii (scrise sau verbale) formulate de către instanțele de judecată, organele de urmărire penală. Această situație atipică însă, nu limitează întinderea mandatului

⁷⁰ A se vedea în acest sens art.252-257 CC și art.75,80,81 CPC RM.

avocatului desemnat din oficiu, aceștea avînd aceleași drepturi și obligații față de clientul său ca în cazul în care ar fi fost desemnat avocat ales.

Contractul de asistență juridică poate lua și forma unei scrisori de angajament, care să indice raporturile juridice dintre avocat și destinatarul scrisorii, serviciile care urmează a fi prestate și onorariul, fie semnate de avocat și transmise clientului, fie semnate de client și transmise avocatului. În cazul în care partea care recepționează de la partea opusă o astfel de scrisoare de angajament și o contrasemnează sub orice mențiune expresă de accept al conținutului ei, aceasta dobîndește valoarea unui contract de asistență juridică.

Extrapolînd această situație reglementată de lege, considerăm că formalitatea semnării contractului de asistență juridică de către un client care dorește să angajeze un avocat, se poate realiza și ulterior îndeplinirii activității de asistență juridică, respectiv de reprezentare de către avocat, în cazurile în care se justifică urgența îndeplinirii actelor de asistență juridică, respectiv de reprezentare, fiind suficient acordul verbal dintre client și avocat. Obiectul contractului de asistență juridică este determinat ca la orice contract civil. El este, în toate cazurile, promovarea și apărarea drepturilor și libertăților omului, de asistarea și sau reprezentarea persoanelor fizice sau juridice în fața tuturor instanțelor, autorităților și instituțiilor, precum și a altor persoane. În ceea ce privește întinderea mandatului (împuternicirea avocațială), ea trebuie să fie precizată de la început în contractul de asistență juridică. Efectele contractului de asistență juridică constau în aceea că în cazul în care se angajează să asiste și să reprezinte un client într-o procedură legală, avocatul își asumă obligațiile prevăzute de Lege, Statut profesiei și

contract, precum și consecințele care apar din asumarea respectivă. Părțile pot modifica contractul de asistență juridică, cu respectarea dispozițiilor legale și, după caz, a condițiilor prevăzute în contract. În acest caz, contractul de asistență juridică prevede în mod expres limita împuternicirilor pe care clientul le conferă avocatului.

Contractul de asistență juridică încetează odată cu îndeplinirea obligațiilor asumate de avocat, prin rezilierea sa de plin drept, prin moartea uneia dintre părți. Rezilierea de plin drept înseamnă atunci când clientul s-a decis de serviciile avocatului sau când clientul nu-și îndeplinește obligațiile contractuale. De pildă, neplata onorariului în cuantumul și la termenele fixate, precum și neachitarea contravalorii cheltuielilor efectuate de avocat (cheltuielile aferente activității care face obiectul contractului de asistență juridică și vor fi suportate de client, separat de plata onorariului).

Contractul dintre avocat și client poate fi denunțat prin acordul ambelor părți. Părțile pot denunța și unilateral contractul de asistență juridică în conformitate cu prevederile menționate expres în contract, situație în care avocatul va păstra onorariul numai în măsura serviciilor prestate⁷¹. În special, potrivit normei alin. (4) art. 68 din Codul de procedură penală, ”apărătorul nu este în drept să renunțe nemotivat la apărare, el nu este în drept să-și înceteze de sine stătător împuternicirile de apărător...”. Deaceia, înainte de a angaja o cauză, avocatul are obligația de a-l informa pe client asupra cheltuielilor probabile pe care aceasta le implică, comunicându-i totodată scutirile de care poate beneficia.⁷²

⁷¹ Unele exemple când avocatul este obligat să refuze la dosar în circumstanțe excepționale. A se vedea în: Frunză, Iu. Organizarea profesiei de avocat în Republica Moldova. Ch., 2011, pag.293.

⁷² Corhan Adriana. Repararea prejudiciului prin echivalent bănesc. București, 1999, p.135.

Reamintim că contractul dintre avocat și clientul său nu poate fi stârnjenit sau controlat, direct sau indirect, de nici un organ al statului. El nu poate fi adus la cunoștința terților decât cu acordul expres al părților.

Teoria avocatologiei cunoaște și noțiunile de **Contract de asistență juridică prin abonament** sau deservire juridică prin abonament și **Avocatul personal** sau programul “Avocatul personal”.

Ce reprezintă deservirea prin abonament?⁷³

În scopul comodității clienților prețul pentru deservire, în dependență de tipul serviciului și preferințele Clientului, poate fi estimat atât în baza ratei pe ora de lucru, cât și în baza de plată fixă pentru un anumit serviciu prestat. În plus, avocații au elaborat un spectru larg de servicii, care sunt prestate în bază de abonament, care oferă maximum de posibilități pentru o permanentă și avantajoasă cooperare între Avocat și Client. Este important de menționat că deservirea prin abonament prezintă un set de propuneri avantajoase din punct de vedere al prețurilor pentru serviciile pe care le includ. *Costul serviciilor prestate în baza contractelor de abonament este mai mic decât costul aceluiași servicii prestate ocazional.* Mai mult, în dependență de volumul serviciilor prestate, de alegere a oricărui pachet de servicii juridice, Avocatul sau Biroul oferă anumite reduceri pentru serviciile prestate.

Deservire prin abonament acordă clienților posibilitatea de a beneficia permanent de un spectru larg și diversificat de servicii juridice. Deservirea prin abonament prezintă un șir de avantaje în comparație cu îndeplinirea comenzilor și efectuarea proiecte-

⁷³ Preluat și adnotat după Frunză, lu. Organizarea profesiei de avocat în Republica Moldova. Ch., 2011, pag.261-271.

lor ocazionale. Astfel, avocatul trebuie să dispună de diferite tipuri de pachete de servicii juridice, oferind clienților posibilitatea să-și aleagă cel mai convenabil pachet în funcție de necesitățile acestora. Deservirea prin abonament reprezintă prestarea serviciilor juridice în scopul soluționării problemelor ce apar în activitatea de zi cu zi desfășurată de clienți. Semnând un contract o dată, clienții beneficiază de asistență juridică în soluționarea problemelor cotidiene, ce apar în activitatea lor. Spre deosebire de îndeplinirea sarcinilor ocazionale și rezolvarea problemelor separate, deservirea prin abonament în baza contractului de deservire prin abonament avocatul oferă posibilitatea clientului să se adreseze în orice moment pentru asistență juridică calificată la preț redus și fără necesitatea de a negocia, de fiecare dată, condițiile de prestare a serviciilor juridice. După regula generală, acordul se încheie pe un termen de 1 an.

În ce constau avantajele deservirii prin abonament?

În primul rând, cooperarea în baza acordului de prestare a serviciilor juridice prin abonament permite construirea relațiilor de parteneriat, și, ce este cel mai important, a relațiilor de încredere între client și avocat. Relațiile de lungă durată, când clientul atrage regulat avocatul în soluționarea problemelor sale, permit ultimului să înțeleagă mai bine specificul activității clientului și să pătrundă în esența problemelor acestuia, oferă posibilitatea aplicării unor soluții complexe. În plus, clientul are opțiunea de a rezolva problemele existente fără a se abate de la activitatea sa. În al doilea rând, încheind acordul de deservire prin abonament, Clientul beneficiază de un preț mai redus pentru serviciile juridice prestate. ***Acele servicii juridice, pe care le poate primi, semnând contractul de deservire prin abonament, costă mai puțin în comparație cu aceleași***

servicii prestate în baza comenzilor ocazionale. În plus, semnând acordul de abonament, în dependență de pachetul ales, clientul **primește reduceri la alte servicii juridice, neincluse în pachetul ales de el.** În al treilea rând, **costul pentru serviciile juridice prestate este constant pe parcursul termenului stipulat în contract.** Adică, chiar și în cazul când Avocatul mărește costul serviciilor prestate, tarifele, stipulate în contractul de abonament, nu se schimbă atât timp, cât este valabil contractul. Cu atât mai mult, la încheierea acordului pentru un nou termen, avocatul poate oferi reduceri pentru serviciile sale. În al patrulea rând, Clientul beneficiază doar de acele servicii, de care într-adevăr are nevoie. Pachetele de deservire prin abonament sunt deosebit de diversificate. Clientul poate alege atât un pachet, care include un anumit tip de servicii, necesar pentru dînsul, cât și un pachet, care include un anumit număr de ore de lucru pe lună. În caz, dacă Clientul consideră, că nici unul din pachetele de deservire oferite nu corespunde necesităților și dorințelor lui, avocatul este mereu gata să negocieze condițiile suplimentare de prestare a serviciilor juridice, astfel încât să satisfacă integral dorințele Clientului. În al cincilea rând, darea de seamă sistematică privind prestarea serviciilor juridice, pe care o prezintă avocatul, oferă posibilități de a îmbunătăți calitatea și eficiența acestora pentru Client, și de asemenea construirea unor relații de încredere reciprocă.

Ce reprezintă “Avocatul personal”?

În majoritatea țărilor dezvoltate ale lumii, avocatul personal (al familiei) constituie o normă ca, și prezența medicului de familie. În Germania, spre exemplu, aproximativ 70 % din familii au avocatul său, de serviciile căruia beneficiază ori de câte ori este necesar. Cu părere de rău, în Moldova, cu mici excepții, așa formă de asistență

juridică nu a căpătat răspîndire, chiar și în rândurile familiilor bine asigurate material. Aceasta se datorează părerii, că avocatul este necesar numai atunci cînd a apărut o problemă. Și, atunci, de la avocat se cere îndeplinirea uneori a unor lucruri imposibile în situații neverosimile. Însă, un sfat juridic bun, dat la timpul oportun, este capabil să preîntîmpine aceste situații excepționale. În aceasta constă *sarcina avocatului personal*: la timp să asigure securitatea juridică a clientului său și a membrilor familiei lui. Existența avocatului personal nu numai ridică statutul social al Clientului, dar și permite real ocolirea problemelor serioase în viața lui. Spre deosebire de avocații pe care clienții îi angajează pentru o singură dată, avocatul personal este cointerestat de lipsa în viața clientului a situațiilor de conflict și eforturile lui sînt îndreptate la preîntîmpinarea lor sau soluționarea cât mai rapidă. Este știut că avocatul personal, chiar și contra unui onorar suplimentar, nu se va apuca de o cauză, succesul căreia pare îndoielnic. Dimpotrivă, el va încerca să oprească clientul de la înaintarea unei acțiuni fără cîștig de cauză sau inițierea unei cauze sortită eșecului. Or, contractul de asistență juridică cu avocatul personal nu este o convenție în vederea administrării unui singur dosar, după care clientul se desparte cu avocatul, ci niște relații de parteneriat de lungă durată, în cadrul cărora încrederea Clientului constituie temelia muncii efective a avocatului, bunului său nume și, în fine, o sursă stabilă al onorariului lui. Semnînd contractul în baza programului “Avocatul personal”, Clientul va obține posibilitatea să beneficieze de urgență de serviciile avocatului calificat în orice timp al zilei.

Complexul de servicii poate include:

- consultații pe orice întrebări juridice;
- asistența juridică la încheierea diferitor convenții;

- reprezentarea intereselor în organele de stat, de drept și judecătorești;
- deplasarea avocatului în situații extraordinare: reținere, accident rutier ș.a.;
- apărarea pe cauze penale; contravenționale;
- reprezentarea pe cauze civile, administrative;
- executarea altor activități conform însărcinării (opțiunilor) și în interesele Clientului.

Fiecare abonat al programului “Avocatul personal” primește o cartelă nominală de identificare de modelul stabilit, confecționată la întreprinderile Agenției servicii publice (de tipul buletinului de identitate), în care se indică informația despre avocatul personal, telefoanele de contact cu avocatul în situații extreme. La prezentarea cartelei, reprezentanții organelor de drept vor trebui să informeze imediat avocatul. Aceasta se referă la prestarea prin abonament a serviciilor *persoanelor fizice* efectuate conform programului “Avocatul personal”.

Referindu-ne la prestarea prin abonament a serviciilor *persoanelor juridice* invocăm că actualmente deservirea juridică permanentă a întreprinderilor se efectuează de către juriconsult, cu achitarea lunară a serviciilor (muncii) lui. În cazul încheierii contractului de prestare a serviciilor prin abonament, Clientul-persoană juridică va beneficia de un jurist de categoria superioară, în persoana avocatului, contra unui onorariu de 3 – 4 ori mai mic în comparație cu cel plătit unui angajat care face parte din statele de personal. Este știut că firmele mici și mijlocii nu au posibilitatea financiară să întrețină un salariat-juriconsult. În acest caz mai eficient ar fi să încheie un Contract de asistență juridică prin abonament cu un avocat, care are singur în grija sa plata impozitelor și a altor plăți sociale.

În aceste cazuri, *politica tarifară a prețurilor* avocatului urmează să fie formată astfel ca să ofere Clienților posibilitatea de a beneficia de serviciile lui la prețuri mai optime și mai avantajoase. Determinarea prețului pentru serviciile avocaților este un rezultat al unui proces flexibil, care poate fi influențat considerabil de către clienți. Oricum, independent de anumite tarife, prețul final pentru serviciile prestate se stabilește de comun acord între Avocat și Client.

Estimarea costului total al fiecărui serviciu se poate realiza prin diferite metode, alese de Client. Spre exemplu:

1. Costul serviciului poate fi calculat în baza timpului consumat de avocat asupra problemei Clientului. În acest caz, prețul final se stabilește după prestarea serviciului în baza calculelor, prezentate de avocat Clientului. În calcul se include numărul total de ore consumate pentru prestarea serviciului, după ce această sumă împreună cu calculul se prezintă clientului spre achitare.

2. La dorința Clientului avocatul poate **estima anticipat prețul aproximativ al serviciului**, reieșind din calculul preventiv privind timpul și resursele, necesare prestării acestuia. Astfel, înainte de efectuarea lucrului, va fi stabilit prețul final pentru servicii. Suma calculată nu va putea fi modificată nici în cazul în care avocatul va fi nevoit să consume mai mult timp, decât a fost estimat inițial. Astfel, Clientul va cunoaște din timp costul total pentru un anumit serviciu. Excepție de la această regulă pot fi doar acele cazuri, în care pe parcursul prestării serviciului, avocatul se va ciocni de unele circumstanțe, pe care obiectiv nu le-a prevăzut pînă la începerea activității. Toate aceste cazuri se descriu detaliat în rapoarte privind cheltuielile suplimentare efectuate pentru prestarea serviciilor, care se prezintă Clientului împreună cu factura.

Este necesar de atras atenția la faptul, că **la ducerea cazurilor în instanțele de judecată**, pe lângă plata nemijlocită de recompensă, după soluționarea cazului se plătește și un procent din suma încasată (dacă clientul este reclamant) sau din suma cu care s-au diminuat cerințele terțelor persoane (în cazurile când clientul este pârât). Quantumul procentual variază în funcție de valoarea acțiunii (a se vedea, spre exemplu, tabelul de mai jos).

Valoarea acțiunii	Cota procentuală de reținere
pînă 30 000 lei	2500 lei
de la 30 001 pînă la 50 000 lei	10%
de la 50 001 pînă la 100 000 lei	7%
de la 100 001 pînă la 500 000 lei	5%
de la 500 001 lei	3%

În cazurile când valoarea acțiunii depășește 250 000 lei, procentul din suma câștigată include și plata pentru ducerea cazului. Așadar, după încetarea cazului, clientul plătește valoarea procentului după scăderea onorariului pentru ducerea cazului (estimat reieșind din rata pe oră sau din suma fixă, consimțită între Client și Avocat). În cazul, când în timpul ducerii cazului valoarea acțiunii sporește, quantumul procentual se aplică asupra sumei finale

Ce pachete de servicii juridice poate oferi avocatul clientului în baza contractului de abonament?

Pentru a avea posibilitatea de a reflecta, cât mai concret asupra serviciilor juridice prestate de avocat, în continuare, prezentăm unele pachete diversificate de servicii, care poartă un caracter în exclusivitate *orientativ* și, cu care vă oferim posibilitatea să vă familiarizați:

1. *Pachete de deservire prin abonament care includ un anumit număr de ore de lucru.*

	Numărul maxim de ore lucrătoare lunar	Costul – ore/lună	Reduceri pentru serviciile prestate peste limita maximă
1.1.	10 ore (reprezentarea în instanțele de judecată nu este inclusă)	700 lei	5 %
1.2.	15 ore (reprezentarea în instanțele de judecată nu este inclusă)	1000 lei	7 %
1.3.	20 ore (reprezentarea în instanțele de judecată este inclusă, dar suplimentar se încasează un procent din suma câștigată în mărime de 15 %)	1300 lei	10 % (reducerea nu se aplică la reprezentarea în instanțele de judecată)
1.4.	25 ore (reprezentarea în instanțele de judecată este inclusă, dar suplimentar se încasează un procent din suma câștigată în mărime de 10 %)	1500 lei	20 % (reducerea nu se aplică la reprezentarea în instanțele de judecată)
1.5.	30 ore (reprezentarea în instanțele de judecată este inclusă, dar suplimentar se încasează un procent din suma câștigată în mărime de 5 %)	2000 lei	25 % 20 % (pentru reprezentarea în instanțele de judecată)
1.6.	Nelimitat	3000 lei	30 % (din costul serviciilor, ne incluse în deservirea prin abonament)

Pachetele de acest gen presupun, că biroul (avocatul) prestează servicii în limita unui anumit număr de ore de lucru stabilit lunar. În cazul dacă Clientul dorește prestarea unor servicii suplimentare, care nu sunt incluse în lista serviciilor prestate în baza acordului de abonament, sau depășesc limitele pachetului dat, el primește o anumită reducere de la rata standard de recompensă pe oră (care constituie, spre exemplu, 100 lei pe oră). Mai jos sunt prezentate pachetele oferite: (accentuăm că acestea poartă un caracter de recomandare).

2. Pachete de deservire prin abonament, vizând prestarea serviciilor juridice aferente unor ramuri de drept aparte.

Pachetele din această categorie sunt formate din diverse blocuri, care sunt delimitate pe anumite ramuri de drept. Dacă Clientul are nevoie de anumite servicii juridice specifice doar anumitor ramuri de drept, poate alege pachetul, care va include doar acele servicii, care se referă la ramurile de drept respective (de exemplu consultații juridice privind raporturile juridice de muncă, asistența juridică privind încheierea contractelor etc.). Astfel serviciile specializate sunt estimate conform unei rate fixe, independent de timpul necesar pentru prestarea acestora. În acest sens, pachetul de servicii juridice, ales de Client, va fi format din câteva blocuri de servicii juridice specializate, prețul final va fi stabilit reieșind din costul total al blocurilor componente. Mai mult ca atât, în dependență de volumul serviciilor juridice procurate, clientului i se va oferi o reducere. În limitele deservirii prin abonament propunem, cu caracter de recomandare, următoarele blocuri de servicii juridice specializate:

	Serviciile oferite	Costul lunar
2.1.	<p>Raporturile juridice de muncă; Pregătirea proiectelor contractelor de muncă, contractelor privind răspunderea materială individuală și colectivă; Elaborarea regulamentului intern de muncă; Elaborarea diferitor tipuri de ordine, elaborarea unui set de măsuri pentru realizarea și evidența acestora; Elaborarea regulamentelor și instrucțiunilor interioare; Asistență juridică în realizarea măsurilor de reparare a prejudiciului cauzat de angajați; Asistență juridică la concedierea angajaților cu respectarea ordinii juridice de concediere; Cooperare în procesul de înlăturare a încălcărilor, depistate de inspecția muncii. Reprezentarea intereselor clienților în instanțele de judecată în litigiile de muncă se remunerează separat.</p>	<p>2000 lei + 1500 lei</p>
2.2	<p><u>Perfectarea și expertiza juridică a contractelor comerciale:</u> Elaborarea proiectelor de diferite tipuri de contracte comerciale, încheiate de client în procesul desfășurării activității economice; Expertiza juridică a contractelor comerciale propuse clientului (analiza corespunderii Contractului cu legislația în vigoare, depistarea unor posibile consecințe generate de încheierea contractului pentru client și a unor prevederi ale acestora, propunerea privind efectuarea unor modificări ale contractelor propuse clientului); rezultatul expertizei, la dorința clientului, poate fi prezentat în forma unui raport juridic detaliat; Negocierea cu partenerii clientului împreună cu acesta sau din numele lui la încheierea contractelor.</p>	<p>2000 lei (în limitele pachetului dat se oferă o reducere de 35% pentru serviciul de suportul juridic continuu al tranzacției) !!! În cazul încheierii contractului de asistență juridică, care include și perfectarea și expertiza juridică a contractelor internaționale, costul total al ambelor pachete va constitui doar 3500 lei.</p>

Capitolul 4. Remunerarea activității de avocat: ...

2.3	<p><u>Perfectarea și expertiza juridică a contractelor economice externe:</u> Serviciile similare, incluse în pachetul 2.2, privind contractele economice internaționale.</p>	<p>250 euro (în limitele pachetului dat se oferă o reducere de 35% pentru serviciul de suportul juridic continuu al tranzacției) !!! În cazul încheierii contractului de asistență juridică, care include și perfectarea și expertiza juridică a contractelor naționale (p. 2.2), costul total al ambelor pachete va constitui doar 3500 lei.</p>
2.4.	<p><u>Dreptul corporativ:</u> Pregătirea actelor de constituire a societăților comerciale; Asistență juridică la efectuarea acțiunilor de modificare și completare a actelor de constituire; Pregătirea ședințelor adunării generale a deținătorilor de cote părți/acționari în SRL și SA. Elaborarea proceselor-verbale și a hotărârilor adunării generale. !!! Pachetul dat nu cuprinde servicii juridice privind reorganizarea și lichidarea societăților comerciale, însă oferă dreptul la o reducere la aceste servicii.</p>	<p>150 euro (acordă dreptul la o reducere în mărime de 25% pentru serviciile de reorganizare și lichidare a societăților comerciale)</p>

2.5.	<p><u>Livrări și transport</u> Servicii specializate, incluzând suportul juridic al contractelor de livrare; Elaborarea și expertiza juridică a contractelor de livrare (atât naționale cât și internaționale); Elaborarea schemelor complexe de livrări internaționale (cu atragerea câtorva transportatori, companii internaționale de inspecție), constatarea celor mai favorabile condiții de livrare; Realizarea acțiunilor de încasare a valorii lipsurilor de bunuri depistate după transportate.</p>	<p>1500 lei (în cazul în care clientul este cointeresat ca avocatul să-l reprezinte în instanța de judecată în cazurile legate de transportarea de mărfuri, costul pachetului dat se mărește cu 100 euro, sau clientului i se oferă o reducere pentru reprezentarea în instanța de judecată, în mărime de 20% din costul serviciilor de reprezentare în instanța de judecată)</p>
2.6.	<p><u>Servicii în domeniul relațiilor funciare, tranzacțiilor cu bunuri imobile, construcțiilor:</u> Asistența juridică la încheierea tranzacțiilor care au ca obiect bunurile imobile (terenuri, construcții); vânzare-cumpărare, arendă, locațiune, rentă etc.; Asistența juridică la încheierea și executarea contractelor de antrepriză.</p>	<p>1500 lei</p>
2.7.	<p><u>Asistența juridică la ducerea negocierilor și participarea la negocieri împreună cu clientul sau în numele lui;</u></p>	<p>1000 lei (în cazul deplasărilor, sheltuielile de transport în afara razei municipiului Chișinău se plătesc separate)</p>

2.8.	<p><u>Soluționarea litigiilor și apărarea intereselor clienților:</u> Întocmirea pretențiilor și reclamațiilor din numele clientului; Negocierea cu participarea clientului sau în numele lui pentru soluționarea extrajudiciară a litigiilor- medierea; Reprezentarea intereselor clientului în instanțele de judecată de drept comun (după caz, instanțele judecătorești economice-comerciale din alte state); Reprezentarea intereselor clienților la soluționarea litigiilor în instanțele de arbitraj, de asemenea la soluționarea conflictelor în procesul medierii; Perfectarea tuturor actelor procesuale din numele clientului.</p>	<p>De la 2000 la 6000 lei în dependență de numărul cazurilor, plus 10% din suma câștigată. (în cazul deplasărilor, cheltuielile de transport în afara razei municipiului Chișinău se plătesc separat)</p>
------	---	---

În cazul alegerii mai multor pachete cu valoarea totală, spre exemplu, de peste 4000 lei se oferă o reducere în mărime de 10% din costul total al pachetelor alese.

La alegerea pachetelor cu valoarea toală de peste 7000 lei se oferă o reducere în mărime de 20% din costul total al pachetelor alese. Semnând un acord pentru unul sau mai multe pachete specializate, prezentate mai sus, Clientul are dreptul de a beneficia gratis de consultații simple verbale ce vizează întrebări specifice altor ramuri de drept neincluse în pachet.

De asemenea, atragem atenția că contractele, de regulă, se încheie pe termen de 1 an. Dar, de comun acord cu clinetul este posibilă încheierea contractului de deservire prin abonament și pe un termen mai scurt (dar nu mai puțin de 3 luni). În plus, dacă Clientul are încheiat contract pentru un anumit tip de abonament (independent, dacă cuprinde un anumit număr de ore sau anumite tipuri de

consultații juridice), iar apoi ajunge la concluzia, că are nevoie de un alt pachet, atunci avocatul trebuie să fie gata să modifice contractul respectiv.

Servicii care nu se prestează în bază de abonament:

- Serviciile de înregistrare, reorganizare și lichidare a persoanelor juridice;
- Asistența juridică la efectuarea următoarelor modificări în actele de constituire: majorarea capitalului statutar cu bunuri imobile, schimbarea componenței acționarilor sau a deținătorilor de cote-părți;
- Efectuarea auditului de drept a raporturilor juridice de muncă la întreprindere.
- Suportul juridic al tranzacțiilor investiționale mari în valoare de peste 200 000 euro (procurarea bunurilor imobile, procurarea de acțiuni/cote-părți a altor agenți economici, inspecția juridică prealabilă a întreprinderii – due diligence).
- Elaborarea schemelor complexe de transportare internațională cu implicarea mai multor tipuri de transport, inclusiv prin atragerea companiilor care realizează inspecția mărfurilor înainte de expediție, și a companiilor de asigurare (cu excepția pachetelor 2.3 și 2.5);
- Elaborarea schemelor de planificare a impozitării;
- Reprezentarea intereselor în judecată (cu excepția pachetelor 1.3-1.6 și 2.8.)

§3. Onorariul.

După cum am menționat deja, tradițional, se consideră că pentru munca depusă și prestațiile acordate, cei ce exercită o profesie liberă, în special avocații, percep onorariu.

Ce se înțelege prin onorariu?

Noțiunea și termenul „*onorariu*” vine încă din Roma Antică, în care se făcea deosebire între plata pentru serviciile de o calitate deosebită, (suma de bani percepută de unele persoane distincte pentru servicii deosebite) numită *honorarium* (retribuție) și plata pentru serviciile pe care le puteau presta și alte persoane, desemnată la romani prin noțiunea de *merces* (preț, salariu, recompensă).

Printre persoanele Romei Antice care primeau *honorarium* în baza serviciilor acordate, erau avocații, inginerii hotarnici, profesorii și alte persoane distincte. Celelalte persoane, pentru serviciile lor primeau *merces* (salariu). Astfel, dreptul și societatea romană făceau deosebire între prestațiile ce necesitau un efort intelectual deosebit și celelalte prestații și, deci, între *honorarium* și *merces*.

Onorariul în concepția romană era plata pentru merit intelectual deosebit în exercitarea profesiei, *merces-ul* se plătea pentru munca de alt ordin în care intelectualitatea nu era factorul principal în rezolvarea problemei. Concepția romană asupra profesiei practicate liber, a plății de onorariu a fost preluată și de dreptul modern.⁷⁴

În principiu, actualmente avocații sînt liberi să negocieze onorariul cu clienții, dar ele nu trebuie să fie prea mari. Mărimea lui trebuie să fie “corectă și rezonabilă”. Avocații trebuie să cîntărească toate aspectele unui caz la calcularea onorariului, iar celelalte criterii sînt:

- situația economică a clientului,
- valoarea subiectului problemei (complexitatea cazului),
- timpul pe care îl necesită,
- natura muncii,
- gradul de responsabilitate cerut și
- experiența avocatului care prestează lucrarea.

⁷⁴ Tașca, M. Considerații privind profesiunile liberale. Avocatul Poporului, nr.10,1998, p.7

Deseori se fixează de la început o cifră globală pentru întreaga tranzacție care include mărimea onorariului și a cheltuielilor aferente. În Republica Moldova, Consiliul Uniunii Avocaților, inițial la 29.12.2005 a adoptat Recomandarea Baroului Avocaților din RM privind quantumul onorariilor percepute în diverse categorii de cauze. Iar prin Decizia nr. 2 din 30.03.2012 al Consiliul Uniunii Avocaților din Republica Moldova au fost aprobate noile Recomandări privind quantumul onorariilor avocaților și compensarea de către instanțele de judecată a cheltuielilor de asistență juridică.⁷⁵

Potrivit acestor recomandări Consiliul a stabilit un grafic al onorariilor recomandate pentru avocați, care include o gamă largă de sugestii referitor la stabilirea onorariilor pentru un șir de angajamente contractuale diferite. Este stabilit quantumul minim orientativ al onorariului avocatului, prin care sînt expuse unele tarife standard pentru litigii. Pentru cauzele civile care implică valori materiale în controversă, au fost enumerate quantumuri minime și maxime, în funcție de valoarea acțiunii: scara quantumurilor descrește odată cu creșterea valorii acțiunii. Pentru alte cauze judiciare, Consiliul a recomandat onorarii fixe minime și maxime pentru fiecare cauză, plus un șir larg de taxe suplimentare pentru fiecare ședință de judecată.

Pentru consultațiile juridice, asistări sau reprezentări au fost stabilite *onorarii pe oră*. De exemplu, un diapazon rezonabil și recomandabil pentru mărimea tarifelor orare ale avocaților din Republica Moldova este între 50 și 150 euro/oră, deși avocații sunt absolut liberi să-și stabilească tarifele orare și în afara diapazonului menționat. Stabilirea unor tarife orare mai mari de 150 euro/

⁷⁵ A se vedea Revista Avocatul poporului, nr. 3-4, 2012, pag. 4-6 // http://uam.md/media/files/files/recomandari_onorarii_ (vizitat: 12.03.21).

oră sau mai mici de 50 euro/oră va depinde exclusiv de înțelegerea părților. Totodată, în cazul în care se optează pentru un tarif orar, avocații vor ține evidența strictă a timpului și vor prezenta clienților rapoarte privind numărul de ore lucrate. Rapoartele vor conține o descriere a acțiunilor de asistență juridică întreprinse de avocat, precum evidența timpului de lucru aferent. Un model de raport se conține în Anexa 1 la Recomandările din 30.03.2012.

De asemenea au fost stabilite și *tarife fixe* pentru participare în fiecare ședință de judecată în instanțele de orice nivel sau la desfășurarea fiecărei acțiuni procesuale – întreveneri, întocmirea de acte etc. În cazul în care se optează pentru tarife fixe, avocații vor coordona cu clienții mărimea acestora pentru fiecare acțiune în parte.

Un exemplu de abordare a opțiunii tarifelor fixe este prezentat în Anexa 2 la Recomandările enunțate, care se prezintă în felul următor:

1. 1000 lei – tarif fix pentru participare în fiecare ședință de judecată în instanțele de orice nivel sau la desfășurarea fiecărei acțiuni procesuale;

2. 750 lei – tarif fix pentru realizarea fiecăreia dintre acțiunile următoare: • prima întâlnire cu beneficiarul asistenței juridice calificate sau rudele acestuia; • întreveneri cu beneficiarul asistenței juridice calificate care se află în detenție, dar nu mai mult de cinci întreveneri în cauză; • studierea materialelor cauzei în faza pregătirilor pentru desfășurarea acțiunii procesuale sau a ședinței de judecată; • studierea procesului-verbal al ședinței de judecată după terminarea acesteia; • formularea obiecțiilor asupra proceselor-verbale ale ședințelor de judecată; • studierea sentinței redactate și explicarea conținutului sentinței beneficiarului de asistență juridică calificată;

3. 1500 lei – tarif fix pentru întocmirea, după caz, a acțiunii sau referinței la acțiune, întocmirea și depunerea cererilor legate de desfășurarea acțiunilor procesuale, pentru întocmirea și depunerea cererii de apel sau recurs;

4. 1750 lei – tarif fix pentru admiterea integrală sau parțială a cererii de apel sau recurs, depuse de avocat;

5. 250 lei – tarif fix pentru fiecare oră suplimentară de așteptare după primele 30 de minute scurse de la ora stabilită pentru ședința de judecată sau acțiunea procesuală;

6. Avocatul se remunerează cu 350 lei în cazul în care are loc amânarea ședinței de judecată din motive care nu depind de voința avocatului. Această prevedere nu se aplică, dacă amânarea ședinței de judecată intervine din cauza avocatului.

7. La acordarea asistenței juridice în cazul unor infracțiuni deosebit de grave sau excepțional de grave, avocatul se remunerează suplimentar cu 250 lei pentru fiecare dintre acțiunile menționate.

8. Remunerarea avocatului care acordă asistență juridică de urgență se majorează cu 25%, dacă asistența juridică este acordată în zilele de odihnă sau în alte zile desemnate echivalente acestora, sau în zilele de sărbători oficiale.

9. Remunerarea avocatului care acordă asistență juridică cu utilizarea unei limbi străine (alta decât limbile menționate expres în Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești) se majorează cu 25%, dacă limba străină respectivă este necesară și efectiv utilizată de avocat, pentru a comunica cu persoane și a examina și/sau întocmi documente în legătură cu acordarea asistenței juridice în cauza concretă.

10. Dacă cauza încetează drept rezultat al împăcării părților, inclusiv prin mediere sau altă modalitate alternativă de soluționare

a litigiilor, remunerarea totală a muncii avocatului se majorează cu 5000 lei.

11. Pot fi prevăzute tarife fixe și pentru alte situații convenite între avocat și client.

Noi, însă, sîntem de părerea că indiferent de prevederile acestor tarife orientative, avocatul din RM nu este obligat să le respecte deoarece onorariile recomandate sînt „șocant de înalte”, iar scara acestora este prea largă și inutilă. El, avocatul, poate să pretindă mai puțin decît minimul prescris de Consiliul Uniunii Avocaților sau chiar să renunțe la onorariu, dacă circumstanțele o justifică dacă, de exemplu, clientul e sărac⁷⁶ sau este o rudă.

Conform p.3.3.1 al Codului deontologic al avocaților europeni, un avocat nu trebuie să aibă dreptul să încheie un *pact de quota litis*. Prin *pactum de quota litis* se are în vedere o înțelegere între un avocat și clientul său realizată înaintea încheierii finale a problemei la care clientul este o parte, în virtutea căreia clientul plătește avocatului un procent din rezultat, indiferent dacă este vorba de o sumă de bani sau de o altă formă de beneficiu primită de către client după încheierea lucrării.

De remarcat că noțiunea veche de „onorariu”, își are particularitățile sale naționale, istorice și sociale. Temeiurile de achitare, ordinea de stabilire a mărimii lui oglindesc societatea, țara și timpurile în care trăim. Fără îndoială, onorariul unește și, totodată, dezbină avocatul și clientul. Așa cum există avocați necinstiți, există

⁷⁶ Baza legală de eliberare a clientului sărac de la plata onorariului servește art. 5 alin. (5) din Legea 1260/02 care expres statuiază că “Pornind de la starea materială a persoanei, avocatul îi poate acorda acesteia asistență juridică în mod gratuit”.

și clienți necinstiți. De aici, putem afirma că formarea avocatului ca specialist de performanță nu poate avea loc pînă cînd acesta nu cunoaște la perfecție acele reguli, norme și tradiții în procesul de determinare a onorariului. Multe învățăminte la această temă, atît avocații, cît și clienții le pot percepe chiar din unele bancuri. De exemplu: Clientul, după ce a primit consultație de la avocat îl întreabă: - *Cît vă voi datora?*

Avocatul: - *Nimic, fiindcă Dumneavoastră vă veți achita imediat!!!*

Reeșind din practica actuală există două modalități de determinare a mărimii onorariului. *Prima* - pentru atingerea rezultatului scontat, de pildă, admiterea și satisfacerea acțiunii, încheierea cu succes a unei convenții ș.a. *A doua* - în raport cu timpul cheltuit sau volumul de lucru îndeplinit-numărul de documente cu caracter juridic întocmite sau numărul de ședințe judiciare petrecute etc. Sint situații cînd aceste două principii sînt combinate proporțional. Cărui din aceste principii urmează să-i dăm preponderență, este greu de spus. La stabilirea onorariilor fiecare avocat, în parte se hotărăște de sinestătător, urmînd să se conducă de criteriile enumerate mai sus.

Pentru avocații *care acordă asistență juridică la cerere* (numiți *din oficiu*), care prestează *asistență juridică la cerere* (în continuare avocații AJC) în calitate de apărători în cauzele penale, civile etc, mărimea onorariilor este stabilită în baza Regulamentului cu privire la mărimea și modul de remunerare a avocaților pentru acordarea asistenței juridice calificate garantate de stat, aprobat prin Hotărîrea Consiliului Național pentru asistență juridică garantată de stat nr. 22 din 19 decembrie 2008, cu modificările ulterioare.⁷⁷

⁷⁷ Publicat: 23-01-2009 în Monitorul Oficial Nr. 10-11 art. 29. Modificat prin HCNAJGS3 din 18.02.21, MO100-103/16.04.21 art.410; în vigoare 16.04.21.

Regulamentul în cauză stabilește că Avocații publici primesc o remunerare lunară fixă pentru acordarea asistenței juridice calificate în mărimea aprobată de Consiliul Național pentru Asistență Juridică Garantată de Stat, iar remunerarea Avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat la cerere se calculează în unități convenționale egale cu 50 de lei și se stabilește pentru realizarea fiecăreia dintre acțiunile expuse în acest document (întâlnire cu beneficiarul asistenței juridice calificate sau rudele acestuia, întrevvedere cu beneficiarul asistenței juridice calificate care se află în locurile de detenție, luarea de cunoștință cu materialele cauzei în faza pregătirilor pentru desfășurarea acțiunii procesuale sau a ședinței de judecată, pentru întocmirea și depunerea cererilor, din numele avocatului, pentru participare la ședința de judecată sau alte acțiuni procesuale, pentru fiecare oră suplimentară de așteptare după primele 30 de minute scurse de la ora stabilită pentru ședința de judecată sau acțiunea procesuală etc, etc.). De menționat că avocații care acordă asistență juridică garantată de stat la cerere (numiți *din oficiu*) pot accepta și clienți care achită serviciile direct în baza contractului de asistență juridică.⁷⁸

În concluzie, menționăm că onorarul avocatului nu este altceva decât timpul pierdut al acestuia, la care se mai adaugă calificarea și reputația lui. Avocatul oferă consultații și explicații (sfaturi referitoare la legislație), dar nu vinde un lucru material (un sac de cartofi, de pildă). Clientul plătește pe avocat pentru aceea ca legile să lucreze și să fie respectate de toți.

Spre exemplu, în țările cu o democrație înaltă, avocații sînt liberi să stabilească cuantumul onorariului în baza contractu-

⁷⁸ A se vedea: ABA CEELI. Indicatorii reformei profesiei juridice pentru Moldova. Chișinău, aprilie, 2009, Vol.II, pag. 49.

lui de asistență juridică cu clientul. Cu toate acestea există și prețuri prestabilite oficial, precum există și un mecanism de control asupra mărimii quantumului onorariului stabilit “prin acordul părților”.

Astfel, în SUA există în jur de 700 de tablițe speciale, care prevăd metodologia calculării mărimii onorariului pentru diferite genuri de asistență juridică calificată. Însă, pe prim plan totuși rămîne a fi stabilirea quantumului onorariului pe bază de acord liber dintre avocat și client. Desigur, cu luarea în calcul a practicii stabilite și a recomandărilor organizațiilor de avocați. Actualmente, pe larg este răspîndită practica stabilirii onorariului sub formă de procent din mărimea acțiunii

În Anglia avocatul-barrister preluînd cazul de la avocatul-solistor, este în drept să stabilească singur mărimea onorariului fără a ține cont de taxele prestabilite. Solistorul, la rîndul său, este obligat să negocieze mărimea onorariului cu clientul. Iar clientul este în drept să ceară de la solistor stabilirea onorariului conform taxelor prestabilite. În caz de litigiu quantumul onorariului se stabilește de un sanovnic de la cancelaria de stat. Acesta din urmă este obligat să ea în calcul nu numai costul serviciilor solistorului, dar și posibilele cheltuieli aferente la caz. Din luna aprilie 1986, Societatea avocaților din Anglia a stabilit quantumul remunerării solistorului cu ora (spre exemplu, pentru participarea în instanța de judecată se percepe 35 lire sterline pe oră, iar pentru deplasarea dintr-o instanță în alta sau pentru așteptarea clientului sau a martorilor - 18 lire sterline pe oră etc.). Pentru clienții săraci, acest quantum se diminuează cu 90%. În Franța plata serviciilor avocaților pe cauzele penale se stabilesc în baza acordului dintre părți, iar pe cauzele civile – conform tarifelor stabilite de Codul de procedură civilă. În

Germania mărimea minimă a onorariilor este stabilită printr-un Regulament federal din 1957, iar quantumul maxim este stabilit prin acordul părților (avocat-client). Rusia, spre exemplu, începînd cu anul 1991 integral a preluat practica germană.

În Republica Moldova, potrivit art.64 din Statutul profesiei de avocat munca avocatului este remunerată din contul onorariilor primite de la persoanele fizice și juridice. Mărimea onorariului se stabilește prin acordul părților și nu poate fi schimbată de autoritățile publice sau de instanța de judecată. La stabilirea onorariului, părțile pot ține cont de recomandările organelor de conducere ale profesiei privind quantumul onorariilor percepute în diverse categorii de cauze. Statul asigură avocaților retribuirea asistenței juridice acordate în conformitate cu Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat. Cheltuielile efectuate de avocat în interesul procesual al clientului se estimează și se decontează pe măsura informării documentate a clientului cu privire la quantumul și destinația lor. Totodată părțile pot suplimenta aceste cheltuieli, pe parcursul derulării contractului, prin acte adiționale. Onorariile se stabilesc în funcție de dificultatea, amploarea sau durata cazului. Stabilirea onorariilor avocatului depinde de fiecare dintre următoarele elemente:

- a) timpul și volumul de muncă solicitată pentru executarea mandatului primit sau activității solicitate de client;
- b) natura, noutatea și dificultatea cazului;
- c) importanța intereselor în cauză;
- d) împrejurarea că acceptarea mandatului acordat de client îl împiedică pe avocat să accepte un alt mandat, din partea unei alte persoane, dacă această împrejurare poate fi constatată de client fără investigații suplimentare;

- e) notorietatea, titlurile, vechimea în muncă, experiența, reputația și specializarea avocatului;
- f) conlucrarea cu experți sau alți specialiști impusă de natura, obiectul, complexitatea și dificultatea cazului;
- g) avantajele și rezultatele obținute pentru profitul clientului, ca urmare a muncii depuse de avocat;
- h) situația financiară a clientului;
- i) constrângerile de timp în care avocatul este obligat de împrejurările cauzei să acționeze pentru a asigura serviciile legale performante.

Onorariile în Moldova, reieșind din prevederile statutului profesiei, în coraborare cu art. 873 Cod civil, pot fi stabilite nu numai în lei moldovenești, dar și în monedă străină.

Onorariile pe teritoriul Republicii Moldova pot fi stabilite astfel:

- a) onorarii orare;
- b) onorarii fixe (forfetare);
- c) onorarii de succes;
- d) onorarii formate din combinarea criteriilor de la lit.a), b) și c).

Unde, *onorariul orar* este stabilit pe ora de lucru, respectiv o sumă fixă convenită avocatului pentru fiecare oră de servicii profesionale pe care o prestează clientului.

Onorariul fix (forfetar) constă într-o sumă fixă convenită avocatului pentru un serviciu profesional sau pentru categorii de astfel de servicii profesionale pe care le prestează.

De menționat că onorariul orar și fix (forfetar) se datorează avocatului indiferent de rezultatul obținut prin prestarea serviciilor profesionale.

Capitolul 4. Remunerarea activității de avocat: ...

Avocatul poate să primească de la un client *onorarii periodice*, inclusiv sub formă forfetară. Avocatul are dreptul să solicite și să obțină, suplimentar la onorariul orar sau fix, un onorariu de succes, cu titlu complementar. *Onorariul de succes* constă într-o sumă fixă sau variabilă stabilită pentru atingerea de către avocat a unui anumit rezultat. De menționat că în cauzele penale, onorariul de succes nu poate fi practicat decât în legătură cu latura civilă a cauzei. Onorariul de succes poate fi convenit împreună cu onorariul orar sau fix.

Bun de tipar 26.10.2021 Formatul 14,5 × 20,0
Hîrtie ofset nr. 1. Coli de tipar 13,5. Coli de autor 15,5

ÎS Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”,
MD-2068, Chişinău, str. Florilor, 1